

XV LETNIK
1934

MLADIKA

7

DRUŽINSKI LIST
S PODOBAMI

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. Naročnina za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno priložno vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrtletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno priložno Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno priložno dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: Uprava Mladike v Celju. — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, ali: Mladika, Ljubljana, poštni predal 337, telefon 3191.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

V S E B I N A J U L I J S K E Š T E V I L K E

LEPOSLOVNI SPISI: Muha v ječi (Janez Jalen) — Huda ura (France Bevk) — Legenda o Mariji in mlinarju (Bogomir Magajna) — Zgodba o nehvalečnosti (Janez Rožencvet) — Greh (Alojzij Bolhar)

PESMI: Ko prihaja mrak (Draga Krajnc) — Himna v čast sv. Cirilu in Metodu (Simon Gregorčič) — Sokovi kipijo (Vinko Beličič)

POLJUDNI SPISI: Batko (V spomin dr. Janku Brejcu priobčil Bogdan Kazak) — Moj dunaj (Anton Komar) — Iz zgodovine slovenskega cerkvenega slikarstva (France Stelè) — Šesto poglavje: Svoboda pouka (dr. Janez Plečnik)

PISANO POLJE: Jakob Prešeren (Tomo Zupan) — Na Duvanjskem polju (Ivan Dolence) — † Pisatelj Josip Kostanjevec (Lč.) — Dva Plečnikova načrta — Nove knjige — O nekaterih jezikovnih grehih (I. Koštiál)

DRUŽINA: Vrt v juliju — Zdravstvena vprašanja za družino in dom (dr. Malka Šimec) — Kam z umazanim perilom? (Š. H.) — Kuharica

ZA KRATEK ČAS: Čarodejev kotiček in zabavne igre — Uganke

SLIKE: Leonora Lavrinova: Čaršija v Sarajevu; Mesto Hvar; Mesto Krk; Samostan Žiča; Kotor; Mostar; Jajce — Arh. J. Plečnik: Načrt nove cerkve sv. Cirila in Metoda s podružnico — † Dr. Janko Brejc — Iz cerkvenega slikarstva: Slika nadlog v cerkvi sv. Primoža nad Kamnikom; zunanjsčina stolnice v Gradcu; Imago pietatis v št. Janžu nad Dravčami; sv. Marjeta v cerkvi sv. Petra na Vrhu nad Želimljem; pasijon v cerkvi sv. Duha v Slovenjgradcu — Cerkev na Duvanjskem polju — Fotografiji (Fr. Krašovec): Na polju; Prijateljici — Tri risbe k članku: Kam z umazanim perilom

Cenjene naročnice in naročnike

vljudno obveščamo, da bo v prvi polovici julija pričela poslovati v Ljubljani v palači Vzajemne zavarovalnice na Miklošičevi cesti št. 19 **naša podružnica**. Mohorjani dobé tam knjige iz založbe Družbe sv. Mohorja po udninskih cenah, pa tudi knjige drugih domačih in tujih založništev so na zalogi. Pisarniške in šolske potrebščine, devocijonalije, nabožne in pokrajinske slike, sploh vse v stroko spadajoče predmete dobite po konkurenčnih cenah v ljubljanski podružnici. V prepričanju, da ustrezemo z otvoritvijo podružnice našim cenjenim naročnikom, zagotavljamo točno in solidno postrežbo ter vljudno vabimo k cenjenemu obisku naše podružnice

KNJIGARNA MOHORJEVE TISKARNE, r. z. z. o. z., V CELJU
PODRUŽNICA V LJUBLJANI.

V O C E N O S M O P R E J E L I T E L E K N J I G E

Dekanija Vrhnika. Topografski opis. Marijan Marolt. Umetnostni spomeniki. Slovenija II. Založilo in izdalo Umetnostno-zgodovinsko društvo v Ljubljani, 1929.

Pieter Bruegel. Roman. Felix Timmermans. Prevedel Ferdo Kozak. Leposlovna knjižnica 16. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1934.

Vojna in mir. L. N. Tolstoj. Tretja in četrta knjiga. Poslovenil Vladimir Levstik. Prevodi iz svetovne književnosti. Izdala in založila Slovenska Matica v Ljubljani, 1934.

Dnevnik cesarja Marka Avrelija. Prevel Anton Sovrè. Izdala in založila Slovenska Matica v Ljubljani, 1934.

Praznik presv. Rešnjega Telesa. Jože Pogačnik. Liturgični uvod, maša in procesija. Iz liturgije svete Cerkve. Prva knjižica. Založila Družba sv. Mohorja v Celju, 1934.

Pregled obéne zgodovine. Stari vek. Petelin Stanko. Mohorjeva knjižnica 67. Založila Družba sv. Mohorja, 1934.

Hlapec Jan. Stijn Streuvels. Prevedel Mirko Javornik. Ljudska knjižnica 55. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1934.

Zlatko. Roman jednog dječaka. Jagoda Truhelka. Knjižnica dobrih romana. Knjiga 65, kolo 17. Izdala Kuća dobre štampe. Zagreb, 1934.

MLADIKA

LETNIK XV = 7 = LETO 1934

MUHA V JEČI

Janez Jalen

Motno so se oglasili zvonovi in pričeli vabiti v cerkve. Debela stena in trdo zaprto, z močnim železjem zamreženo okno je dušilo pesem zvenčega brona, ki se je čezdalje glasneje pozibavala nad mestom. Med ubrane zборе jasno donečih glasnikov božje slave iz visokih lin so hripavo posegali drugi zvonovi, uliti v prvi stiski po vojski iz zavrženega in v reno zbranega železa; trpki udarci so treskali kakor smrt troseči kosci razpočenih granat drug ob drugega.

Ves omotljen od sanj, skrbi in jeze polnih, se je France predramil. Napol spe napol bede je pomislil, da kaj čudno kličejo danes patroni domače cerkve in sosednih fará, nebeški ključar sveti Peter, ki je edini za Kristusa meč zavihtel, vitez sveti Jurij in vojvoda vseh angelskih korov, sveti nadangel Mihael, svoje pozemske vojščake v tesno strnjene zборе pod strehe cerkvá, pred obličje samega Gospoda Boga, nebes in zemlje Gospodarja.

Prelegel se je na drugo stran in komaj spet zadremal, že se mu je sanjalo, da kot nedorasel fantin, do kože premočen in lačen in ves trd od smrtne groze, ždi v strelnem jarku na visokih tirolskih gorah. Začul je rezek ukaz »forverc« in se celó v sanjah ves stresel. Grozeče zasikana tuja beseda ga je sunila iz kritja, vsaj pred puškami varnega, v točo krogel. Od smrdljivega ruma in prestanih naporov pijan, se je zagnal z drugimi vred navkreber po strmini v peklenski trušč, se spotikal ob razmetano kamenje, padal in vstajal, dokler se ni zamedel kakor muha v pajčevino v gosto pleten obrambni plot iz bodeče žice. Vedel je, da bi moral misliti na Boga in na mamo, na svoje grehe in na svojo smrtno uro, pa je samo to trdno sklepal, da ne bo nikdar nikoli več razdiral gnezda srakoperjem, ki kradejo drobnim pevcem mladiče, jih nabađajo na trnje, kjer, kakor na križ pribiti, poginjajo, samo zato, da razbojniški srakoperji sebe in svoj rod redé in

debelé. Z ranami obsuto telo se je krčilo v bolečinah in trepetalo v smrtnem strahu. Pa ga je dokaj bolj bolelo srce zavoljo nepravih misli.

France se je zdrznil in spet predramil. Pesem bronastih oznanjevalcev miru ljudem na zemlji je valovila nad mestom, hitela čez nizke strehe predmestnih hišic in bornih barak v zoreča polja pozibavat žita, se razlivala nad vodami poplavljenega Barja in se gubila v temnih lesovih na pobočjih Krima.

Franceta so sanje o davno prestanem trpljenju tako zamotile, da ni več slišal zvonjenja. Še vedno samo napol prebujen je začul od nekod zamolke udarce. Morda je kdo z nogo pribijal svojo jezo ob tla, morda kdo drugi z glavo butal ob zid. Morebiti se mu je pa spet samo sanjalo. Prisluhnil je in si očital, da je zaležal. Živo je videl pred sabo šaro, kako nejevoljna koplje s prvimi kopiti, ga budi in opominja, naj ji vendar že vrže krme v parne.

Zajel je polna pljuča zraka. Zagaten duh premalo izplaknjenih rjuh in posteljnine, od kdo ve koga vse že preležane, se mu je zataknil prav v dno želodca.

Spodaj po cesti je pridrevil avtomobil.

France se je zavedel, da ne leži doma na skednju v dišečem senu in da je o tirolski fronti samo sanjal. Hvala Bogu. Odprl je oči, pogledal v strop in na poččkane stene in si začel, kakor ves teden že vsako jutro, znova dopovedovati: »Zaprto sem. Zaprt! Zaprt?«

Drug za drugim so utihnili zvonovi. Na cestah pa se je čezdalje bolj hrupno oglašalo življenje. Visoko nad strehami je celó zabrnelo letalo. Čeprav zaprt, je France za trdno vedel, da je zunaj poletno nedeljsko jutro. Vstal je.

Napol oblečen je pretegnil zastale ude. Ob najtrši košnji, ko večer jutru roko podaja in ko človek komaj vile odloži pa že spet koso brusi, ni bil nikoli tako utrujen.

»Zlomek vedi, če me bodo vsaj do zime spustili, da se pojdeva spet s šaro v burjo in mraz premetavat s hlodi po globelih in strminah?«

Sprehodil se je po celici:

»Da bi mi vsaj povedali, kaj bo z menoj. Saj za krivdo niti sam ne vem. Pa se še ne zmeni nihče ne zame. Zakaj me niso pustili doma, ko je toliko dela? Saj jim nikamor ne utegnem uiti, če bi prav rad.«

Hodil je iz kota v kot in razmišljal, kaj naj bi bil zagrešil. Pa čim bolj si je ubijal glavo, tem manj je vedel:

»Prav iz same satanske hudobije me je nekdo spravil v zapor. Saj se mi malo zdi, kdo bi utegnil biti, pa bom že še natančno pozvedel. Potem naj se pa pripravi.«

Paznik je prinesel zajtrk:

»Povejte mi, kdaj bo konec, in me spustite domov?«

Vajen takih razburjanj je gladko obriti mož molče postavil jed na mizo, skomignil z rameni, se malo dlje kakor po navadi pomudil med vrati, kakor bi se hotel prepričati, če ključi dovolj trdno zaklepajo, in spet odšel.

France jedila še pogledal ni. Jeza ga je kar kuhala. Pa je jezo kaj kmalu udušila skrb za dom in za mamó:

»Krompir bi bilo treba obsuti, deteljo pokositi in še sto drugih del čaka. Kako naj se mama sama ubija, ko vem, da ji žalost ponoči še počiti ne pusti. Le zakaj se nisem že davno oženil. Dve bi laže prestajali kakor pa ena sama.«

Naveličal se je enakomernega prestopanja in pričel spet ogledovati čudne čirečare, katere so zarisali na stene celice tisti, ki so pred Francetom kdaj prav tako uklonjeni od negotovosti in dolgočasje kakor on hodili iz kota v kot.

Naglo, kakor bi ga bil pičil gad, se je France obrnil. Prav mimo ušesa mu je drobno zveneč pribrenčala muha in sedla na rob skodele na mizi.

Tiho po prstih, kakor je včasi stopal za muhami doma, jih lovil v pest in z vso močjo metal ob tla in jih tako ubijal, se je France približal mizi. Pa ni zamahnil po muhi. Previdno se je sklonil nad skodelo in še skoraj dihati ni upal, da bi ne preplašil muhe. Nekaj mu je reklo, da bi pretekli teden zanj ne bil tako brez konca dolg, če bi ne bil tako sam. Hudo nejevoljen je bil prej na paznika, ki se je obotavljal med vrati in rožljaj s ključi, sedaj bi se mu pa kar rad zahvalil, ker prav takrat je mogla muha zaiti k njemu v samoto.

Muha je odletela na strop. Še nikdar nikoli v nobeno zvezdo ni France tako zamaknjeno gledal, kakor tokrat v črno piko nad sabo.

Včasih se je pa hudo hudo jezil na muhe. Zakaj jih je Bog ustvaril, ko vendar tako mučijo

živino po hlevih. In kadar mu je katera padla v jed, je skoraj gotovo nikoli ni pozabil prekleti. Da mu je kdo preteklo nedeljo prav v tem času rekel pred cerkvijo, kako se bo na uro natančno čez teden dni muhe razveselil, bi ga bil obsodil, da je zrel za Studenec.

Zavest, da ni več sam, čisto sam, mu je dela tako dobro. Nehal je begati med ozkimi stenami naokrog. Sedel je, se podprl z desno, levo pa položil na mizo. Kakor bi jo bil poklical, je pribrenčala s stropa nad mizo spet muha in sedla Francetu na roko. Kako bi bil še pred nekaj dnevi udaril po njej. Sedaj ni upal geniti, da bi muha ne odletela.

Pričel je muho natančneje opazovati.

»Lej! Štiridesetim sem bliže kakor tridesetim in od mladih dni me obletujejo vsako poletje roji muh, pa do danes nikoli še nisem videl, da ima muha šest nog. Nisem porajtal na to. Kako nevnemarno tja v en dan živi človek.«

In se ni mogel načuditi, kako si kar vsak čas muha z zadnjimi nožicami od spodaj in od zgoraj zbriše krila, se umiva s prednjimi in ima toliko opraviti s svojim drobnim telescem, da nobena, še tako gosposka in ničemurna ženska ne toliko.

»Kako snažna živalca je vendar muha, čeprav se v gnoju zredi in sede, kamor je. No, pa če človek samega sebe preudari, ni kar nič treba muham očitati gnoja.«

Tudi tega še nikdar ni pomislil, kako muha jé:

»Le kaj najde za svoj drobní želodec na moji koži, ko venomer stika z rilčkom po njej.«

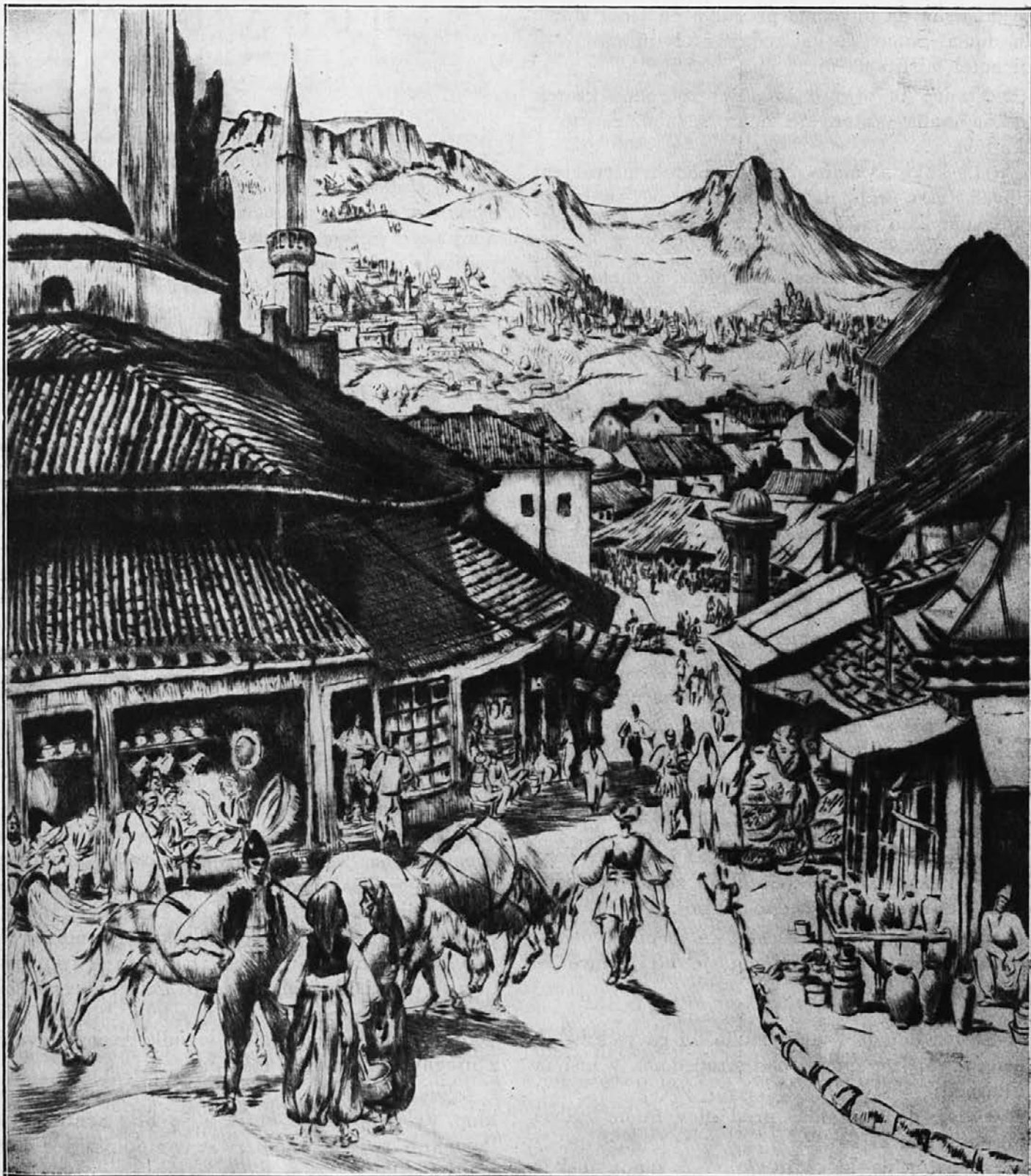
France je narahlo pihnil v muho:

»Lej, lej, kako znaš zožiti krila, se pritisniti k steni in se napraviti čim manjšo, da te ne more veter odnesti.«

Sam ni vedel, kdaj se je začel z muho pogovarjati.

Vse naslednje dni je France vestno skrbel, da muhi nikoli ni manjkalo jesti. Od jutra do večera je vedno vedel, kje tiči. Če je sedla nanj samega, jo je vedno ogovarjal kakor prijatelja ali vsaj dobrega znanca. Da bi mu ne ušla, jo je vselej, kadar je pričakoval, da se bodo odprla vrata, ujel in zaprl v prazno škatlico od vžigalic.

Domislil se je tudi, da je Bog prav za prav moral ustvariti muhe, in še prav veliko. Zavoljo lastovk jih je moral, brez katerih bi bila vas vse poletje mrtva in bi ne bilo sreče ne pri živini in ne pri ljudeh. Kaj naj bi mar lastovke čebele jedle, če bi muh ne bilo. In potem bi strdi ne bilo zoper prehlade in za potice in potem bi še Bog ve česa vsega ne bilo.

Leonora Lavrinova: Čaršija v Sarajevu.

Zarožljali so ključi, odprla so se vrata in vstopil je paznik s sršasto pristriženimi brki.

»Z mano!« Ukazal je z glasom, kakor bi zarlenčal popadljiv pes. Prav tako zadirčno ga je pred leti z zasikanim »forverc« pognal iz strelnega

jarka v bodečo žico. France se je zdrznil, pa v istem hipu že stisnil pesti in hotel planiti na svojega nekdanjega »feldbebelna«. Joj! Kako ga je ta človek zadnje mesece vojske, ko je bilo skoraj že vsega konec, znal mučiti. V pravem času se je

še domislil, da bi potem predolgo ne videl mame in doma. Samo, če ga kedaj v civilu naleti — ni hotel misliti na to.

France je pljunil in odšel iz celice krotek kakor muha, katero je nesel s sabo, zaprto v škatlico.

»Le kako se more po božji podobi ustvarjeni človek tako preleviti? Najbolj gotovo se mi je tudi samo zato vse dni tako bridko sanjalo o tirolskih gorah, ker je bil ta zlodej blizu.«

Zaslišavanje Franceta kar nič ni skrbelo. Čeó vesel je bil, da bo že vendar enkrat zvedel, kaj bo z njim.

Kakor nekdanj pri vojaki, je moral najprej povedati, kdo in odkod je, kdaj je bil rojen, katere vere je, da še ni oženjen in da še ni bil nikoli kaznovan.

Sodnik je bil videti še dokaj prijazen gospod. Vstal je in z zadaj sklenjenimi rokami nekajkrat zamišljen prehodil sobo. Molče se je ustavil pred Francetom, ga premeril od vrha do tal, uprl roke v boke in prodirno pogledal Francetu v oči:

»Najbolje za vas bo, če vse po pravici poveste.«

»Bom.« France pogleda ni umaknil.

»Ali veste, zakaj ste zaprti?«

»Vem,« se je kratko odrezal France.

»Kar nič se ne bojte in povejte,« ga je prijazno izpodbudil sodnik.

»Gospod doktor! Zaprt sem samo zato, da ne bom nikoli več muh klel in se na Boga jezil, zakaj jih je ustvaril.«

Gospodični, ki je zapisovala, je padlo pero iz rok. Paznik se je škodoželjno zahajljal. Sodnikov obraz se je pa čudno zresnil.

Prej kakor pa sta včasih, ko je bil še otrok, z mamo domolila križev pot, je bil France že prost na cesti.

Še isti dan je France muho, ki ga je kratkočasila v zaporu, spustil pod strop doma v hiši in ji naročil:

»Glej, da ne zaideš pred hlev in ne zgineš v lastovičjem kljunu!«

Za tistim pa, ki ga je spravil v zapor, je kar pozabil pozvedeti. Tudi »feldbebel« s tirolskih gorá mu ni hodil več na misel. Med sušnim se senom in zorečimi žiti ni utegnil na nič drugega misliti kakor na Murnikovo Rezo, ki jo je še pred otavo pripeljal na svoj dom.

Da ga niso takrat malo priprli, bi skoraj gotovo še odlašal. Pa je bil že prav zadnji čas, da se je oženil.

H U D A U R A

France Bevk

15.

Za Mohorja se nihče ni zmenil. Na peči je stala steklenica vina, ni ga pokusil. Mohor je bil godec, Mohor je igral. Toda še vedno so mu igrali samo prsti, duša se mu ni vmešavala v melodijo. Vsaj ne zavestno. Ni opazil, če se je poskočnicam prilivalo nekaj boleznega, skoraj jokajočega. Le v nekaterih hipih je prodiralo iz njegove notranjosti in se mu znova zaklepalo v prsi.

Bil se je ves zabubil v neke nejasne misli. Iz njih so se dvigale temne predstave ko hudo-urni oblaki izza gora. Kdaj pa kdaj se je ves zdrznil. Pred njegovimi očmi se je čisto jasno, živo pojavila Zalkina podoba. Ne taka, kakršna je bila nekdanj. Taka, kakršno si je zamišljal v tistih trenutkih.

Vedno znova, minuto za minuto, jo je lovil s sluhom. Saj se je tako rada smejala. Včasih je med plesom tudi zapela. Ta večer ni mogel ujeti njenega smeha in njene besede. Toda ob slednjem plesu jo je razločno čutil, kako molčeča hiti mimo njega. Zdelo se mu je, da je šum njenega krila, cepetanje njenih nog ostro razločil izmed ostalih šumov oblek in udarcev peta. Ona pleše vsa vdana, vsa zaverovana v plesavca, a pri tem njega niti ne pogleda. On je zanjo le godec ... Zaigraj, Mohor, da bo Zalka plesala!

Harmonika je zavpila. Prsti so trepetali, pritiskali, omahovali, toda ves čas niso zgrešili niti enega gumba. Skozi hreščanje glasov je nenadoma razločno zaslišal smeh. Melodija je potihnila, skoraj je utihnila. Preglaševal jo je ropot nog. Mohor je prisluhnil. Ni se smejala Zalka, smejale so se žene. Smeh je bil sit, zdrav, iz prsi in iz trebuha, precej vinski. Potišal je, da je nato zopet zrasel pod strop. Ta večer se mu je zdelo, da so vsi še tako neznatni in navadni dogodki v neki zvezi z njegovim duševnim stanjem.

Nekdo je sedel na peči, noge so mu visele na klop. Že prej ga je čutil, a se ni zmenil zanj. Pomaknil se mu je bliže, se ga doteknil s komolcem.

»Ti si, Tine?«

»Ne, Blaž,« je odgovoril oni.

»Zakaj pa se smejejo?«

»A? Slivar pleše, da kar opleta,« se mu je fant med šumom nagnil do ušesa, »žena pa mu doma stoka!«

Mohorja je zbadlo do srca. Slivar? Harmonika se mu je nategnila do konca, obstala in za trenutek

utihnila. Plesavcem so se zmedle noge v taktu. Čutil je, kako so se pogledi vseh uprli vanj. Harmonika je zavekala, melodija se je uravnovesila, prsti so ga znova ubogali. Kaj mu je bilo do Slivarjevega plesa in do njegove bolne žene, do smeha ali do zgražanja? Že sama misel na Slivarja mu je blodila kri. Vedel je, čemu se raduje. Tinetove besede so mu brnele v srcu ko nepozaben napjev. Toda med čuvstvi tistega hipa in med čuvstvi, ki jih je gojil v mraku pred hišo, je zijal velik prepad. Na dnu prepada je temna voda, ki se svetlika. Kaj se godi tam spodaj? Pa saj skoraj ni mislil nase. Ali le v zvezi s Tinetom. Nekaj mračnega v globini njegovega bistva ga je spominjalo nanj. Tine! Tine! Kakor da mu tolče kri v sencih.

»Kje je Tine?«

»Pleše. Ves večer ni plesal, a zdaj pleše.«

»S katero?«

»Z Anko. Zdaj jo je izpustil...«

Mohor je nagnil glavo na harmoniko, kakor da teši jokajočega otroka. Ali kakor da prisluškuje nekim glasovom v tajnih globinah svoje notranjosti. Od nekje so mu vstajale slutnje, jasne slike bodočih minut, ki jih je dojemal s šestim čutom slepca, in so mu žive stopale pred duševne oči. Prebujale so mu grozo, vendar jih ni odganjal, saj jih je klical. Toda ne bi jih maral srečati.

Postal je nemiren. Nemir mu je trepetal še v prstih. Harmonika mu je drugače pela, glasovi so bili odsekani, nič več otožni, ampak zamolklo grozeči. Hkrati plahi. Trgal se je iz občutka, ni se mogel iztrgati. Zdelo se je, da je zašel v plaz, ki ga podsiplje. Rad bi bil utekel, kamorkoli, a ni mogel prenehati z igranjem.

Slednjič se je iztrgal iz godbe, harmonika je utihnila, položil jo je na kolena. Nekaj trenutkov je sedel mirno, tiho, kakor da je neizmerno utrujen ali da prisluškuje in razmišlja.

»Ali boš igral?« se je nenadoma zdrznil.

Blaž se je potegnil v zdič in vzel harmoniko. Mohor je tipaje ob zidu odšel v vežo. Harmonika je znova zapela, preden je dosegel podboje kuhinjskih vrat.

Dotipal se je v kuhinjo in prisluhnil. Zdelo se mu je, da z rahlim šumotom dogoreva ogenj na ognjišču. In da je nekdo v bližini, ki ga gleda in se ne zgane. Segal je z roko v temo in brskal v kotu ob vratih.

»Česa iščeš, Mohor?«

Glas je bil drobcen, skoraj otroški, nekam ljubeč. Poznal ga je. Bila je Jerica, majhno, grbasto dekle, ki je služilo pri Mlakarju za dekle.

»Ne vem, kam sem del palico,« je rekel malce nejevoljno.

Poiskalo mu jo je in mu jo dalo.

»Kam pa pojdeš?«

»Pojdem malo... na zrak...«

»Zunaj je strašna tema.«

»Zame je vedno enaka tema,« se je zmedel.

»Povej mi rajši, kje so mala vrata.«

Dekle ga je prijelo za roko in ga je vodilo. To mu je bilo neprijetno, čutil se je neboljenega otroka. Vendar mu je njena drobna roka, ki mu je počivala na zapestju, hkrati tako čudno dobro dela. Zdelo se mu je, da ga miluje. In prav milovanja se je zmeraj otepal.

»Že najdem sam,« se je je rezko otesel.

Dekle je rahlo zaječalo. Užaljeno, molčeče je obstalo v temi in težko, na gosto dihalo. Mohorja je stisnilo za srce. Kaj mu je storilo to dekle? Postal je, tedaj ga je obšla neka druga misel, ki se je je prej trdovratno otepal.

»Pokliči Tineta,« je rekel negotovo. »Reci mu, da bi rad govoril z njim.«

Dekle je odšlo, a se je takoj vrnilo.

»Pleše,« je reklo, »z Lizabeto.«

Iz izbe je udarila polka. Noge so pritrkavale, da se je rahlo potresala vsa hiša.

Mohor je zamahnil s palico, ubil neko misel, ki mu je venomer prihajala v zavest. Še je stal na mestu.

»Zakaj pa ti ne plešeš?«

»Kdo bo z menoj plesal?« je vzdihnilo dekle.

Pomislil je. Dà, bilo je grbasto. O tem so mu pravili. Po obrazu je ni poznal. V prejšnjih časih je nikoli ni videl, ker je bilo doma iz druge vasi. Razložil jo je po milem glasu, ki ni izražal le plahosti. Zasmilila se mu je.

»Jaz bi plesal s teboj,« mu je prišlo samo od sebe na jezik, »a ne morem.«

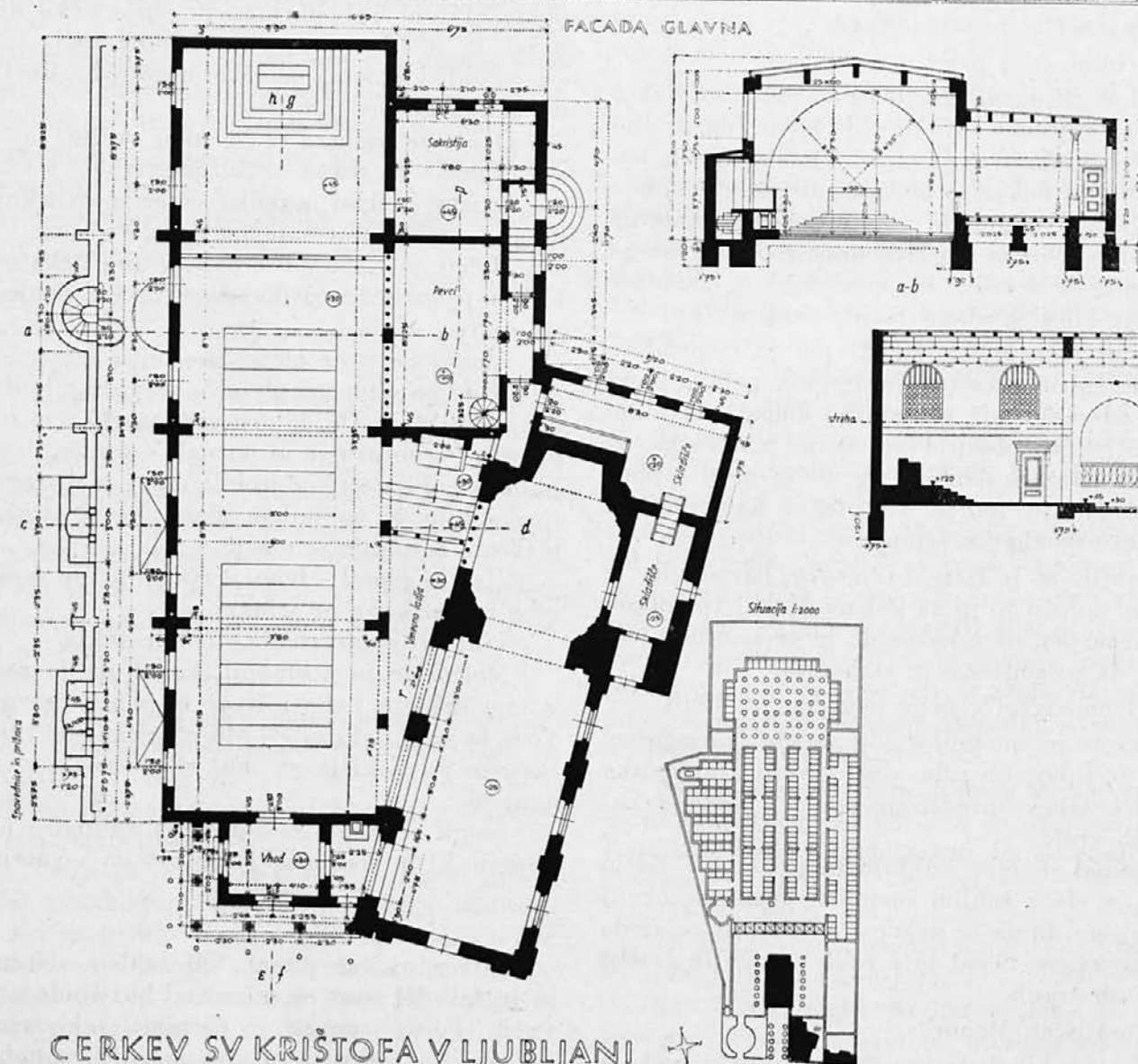
»Saj bi te jaz vodila,« mu je rekla.

Molčal je in posluhnil, kakor da je zaslutil v tem dekletu nekaj, česar ne more razvozlati. Toda to se ni dalo zajeti niti z najtanjšim sluhom. Sočutje do dekleta se mu je pomešalo z začudenjem.

Stopil je naglo čez prag in zatipal s palico po poti, ki je vodila s klanca nekam v gmajno.

16.

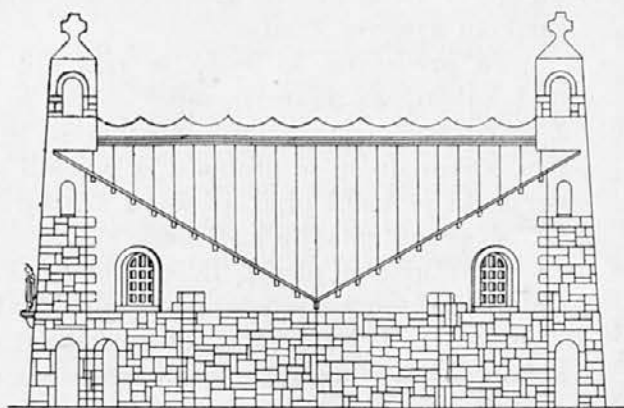
Slivar ni več plesal. Ob rahlem streznjenju se je zavedel sramote, ni maral biti ljudem v posmeh. Poleg tega se je preplašil tako zgodnje radosti. Kaj lahko vrag vse izmaliči, a nato mu bodo privoščili in se hahljali. Sedel je v kot in se razgovarjal z možmi.

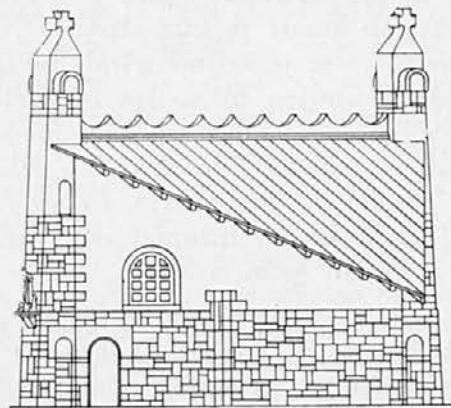
CERKEV SV KRIŠTOFA V LJUBLJANI

Arhitekt Jože Plečnik: Načrt nove cerkve sv. Cirila in Metoda pri Sv. Krištofu v Ljubljani.

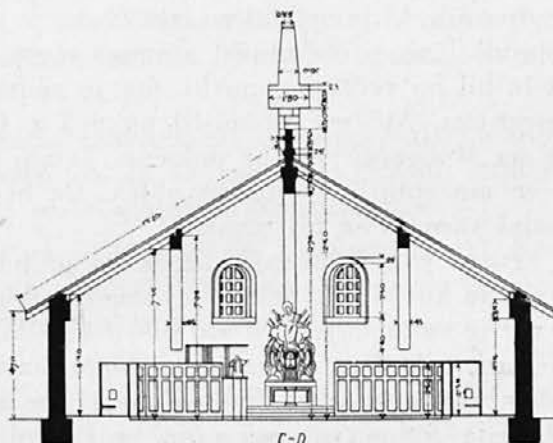
PODRUŽNICA · MER. 1:100

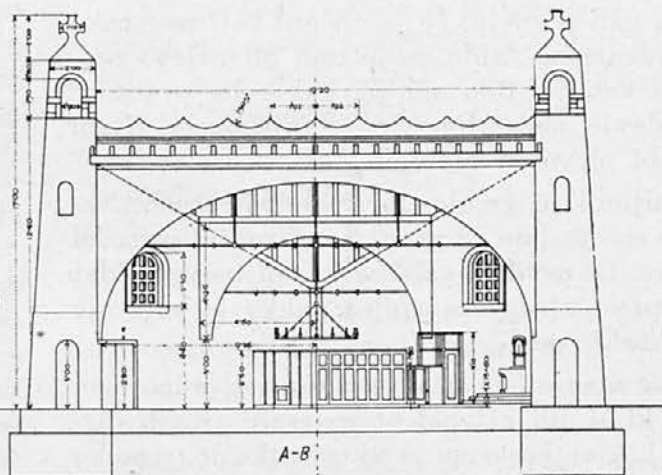
DIAGONALNI, POGLED

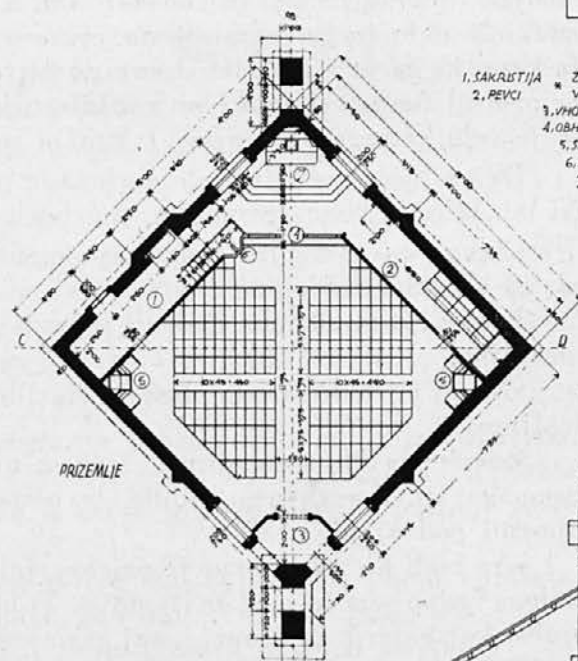
PRAVOKOTNO NA STENO

C-D

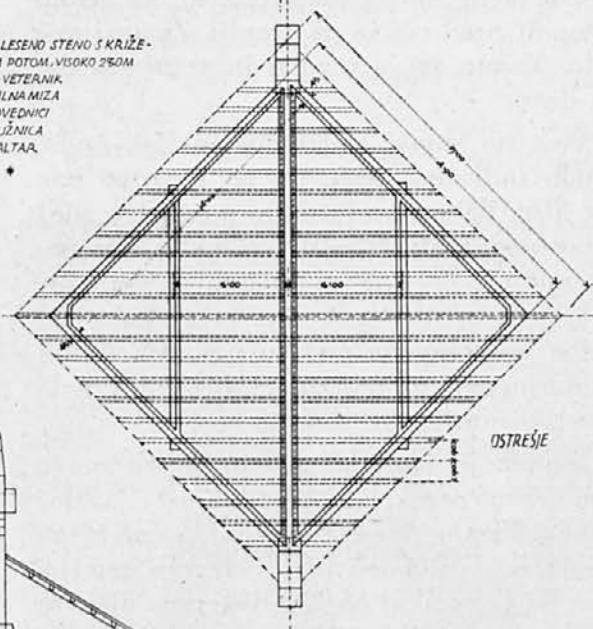

A-B

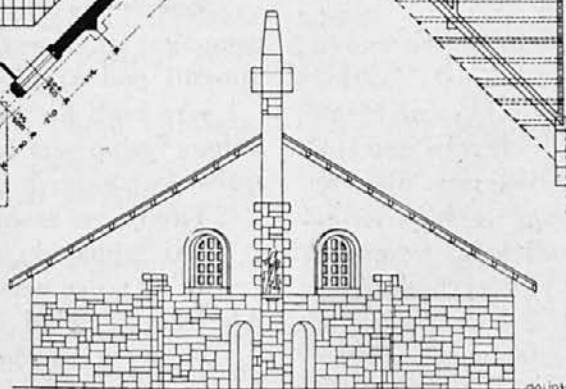
PRIZEMLJE

1. SAKRISTIJA
2. PEVCI
3. VPHOD - VETERNIK
4. OBHAILNA MIZA
5. SROVEDNICA
6. PRIZNICA
7. ALTAR

OSTREŠJE

SEDEŽEV 11A 905
STOLIK 11A 127
PEVSKI KUR 7/8 SEDEŽEV } 127 VERNIKOV
ZA PEVCE 8 m² PROSTORA

SPREDNJE LICE

Arhitekt Jože Plečnik: Načrt za podružnico.

Starejši možje in žene so bili po večini že odšli. Za vrati ob kamri je bila obsedela vdova, z rokami v naročju se je željno ozirala po fantih. Ivanc je sedel osamljen blizu nje in zamišljen turobno strmel predse. Nihče več mu ni nalival vina, pijanost se mu je bila nekoliko izkadila. Vendar mu ni bilo do govorjenja. Če se je kdo vtaknil vanj, ga je komaj razumel, odgovarjal je le na kratko. Pustili so ga v miru.

Zdaj pa zdaj se je ozrl po Slivarju, ki mu ni več privoščil besede ne pogleda, kakor da ga ni v hiši. To vedenje ga je žalilo. Zdaj, ko Zalka pleše samo s Pavletom, ga več ne potrebuje. Noče ga več poznati, kot ga prej ni poznal. Tako ga bo odrival tudi pozneje. To je občutil bolj nagonsko kot z razumom. Žalilo ga je tudi Slivarjevo predokrito veselje. Bilo mu je, kakor da praznuje zmagoslavje nad njim. Še po njegovem živem telesu bi plesal in razbijal. Fej!

Izpljunil je grenko in si obrisal brado. Nazadnje mu je bilo le prav, da Slivar ni prisedel k njemu. Le motil bi ga s svojo vsiljivostjo. Zdaj je bil prost njegovega vpliva, lahko je po svoje čustvoval in mislil.

Že v senožeti je tičalo v njem vse polno ugovorov, ki si jih ni znal obrazjasniti in jih razporediti. Zdaj, ko se mu je od trenutka do trenutka jasnila glava in je bilo že prepozno, so mu vedno jasneje stopali pred oči in ga trapili. Zmeraj več jih je bilo. Vedno večja tegoba in sram sta mu legala na dušo.

Moj Bog, po sinovi smrti mu je bilo hudo, trikrat hudo tudi radi tega, da bo njegovo ime izginilo iz hiše. Polagoma je na to pozabil, a zdaj mu je zopet poganjalo iz misli ko malinje iz parobkov v novini. Prej se je tolažil, da bo vsaj hiša še ohranila svoje staro ime. In njegova hči bo še vedno gospodinjala na svoji zemlji. Njuni otroci bodo njegovi vnuki. Priimek bi izginil, toda ostal bi rod, hišno ime in zemlja.

Misel se mu je zapletla, potemnela, se znova užgala kot iskra, preskočila v sedanost... Zdaj je, hudimana, kazalo, da ne bo izginilo samo hišno ime in meja med njegovo in Slivarjevo zemljo. Ali bo rod, ki bo skakal okoli Slivarjeve hiše, še njegov? Po njegovi smrti, to mu je bilo tedaj jasno pred očmi, bo izginila tudi hiša. Čemu bi jim bila? Na njenem stavbišču, ki ga bodo prekopali, bo rasel krompir. Ali pa se bo razbohotila robida čez ostanek groblja. Morda bodo tuji gosti prebivali v njej. Kakorkoli, Zalka se bo nekega dne še sramovala priznati, da se je rodila v »bajti«, kot jo je imenoval Slivar. Ostal bo le

Slivarjev dom, ki bo postal mogočnejši s prirastkom njegove zemlje.

Ta predstava, ki si jo je zamislil, sklonjen nad koleno, ga je tako zapekla, da je zajecal. Z zmedenim, izmučenim pogledom se je ozrl po izbi, kakor da se je prebudil iz mučnih sanj. Slivarja, ki je kadil pipo, je ošinil skoraj sovražno. Oči so se mu ustavile na Tinetu.

Fant ni več plesal. Iz steklenice, ki mu je stala za hrbtom, si je zdaj pa zdaj nalil vina in ga v dušku izpil. Nato je zopet oprl dlani ob klop, kakor da nosi breme, ramena so se mu dvignila, strmel je nekam v noge plesavcev. Mimo njega so plahutala krila; zdaj pa zdaj je ujel Zalkin predpasnik, ki je opletal po izbi. Kako je to dekle plesalo! Tine ni občudoval njenega plesa. Srd, ki ga je bil po večerji popustil, mu je znova grizel notranjost. Nič več ni mislil na nož v škornju. Ne na Mohorja, vsaj ne določno. Temni občutki so se mu spojili v viharen oblak. Če bi bil pogledal vase, bi se bil zgrozil.

Ivanc je sršel vanj, kot da ga je šele tedaj opazil in kot bi fant šele sedaj sedel na klop. Zdel se mu je spremenjen. Ni mu bilo treba dolgo razmišljati, odkod ta sprememba. Temu fantu se nikoli ni upiral v srcu. Toda zdelo se mu je, da to šele sedaj jasno čuti. Saj o tem tudi nikoli ni razmišljal. Nekoliko nagel in čudaški fant, a znal je iztekniti delo in ga zgrabiti na pravem koncu. Iz kesa, ki ga je mučil, iz odpora do Slivarja, je pripisoval fantu vrline, ki so mu bile tuje. Čutil se je celó krivega pred njim... vražja reč taka!

Dvignil se je, se odmajal do njega in prisedel. Ni mu bilo do konca jasno, kaj mu hoče.

»Zakaj pa ti nič... onegá,« je mencal, »ne plešeš s kakim dekletom?«

Fant ga je pogledal začudeno, pijano, a hkrati zlovoljno.

»Nocoj mi je toliko do plesa ko stari babi,« je izpljunil.

Besede so bile trde, sirove. Tine se ni mogel premagovati. Ivanca niso odbile, le plaho se je upognil pod njimi.

»Ne bodi ko sršen,« mu je prigovarjal skoraj milo. »Vedno sem te imel za... no... Ti bi mi bil ljubši kot katerikoli drugi... saj razumeš...«

Tinetu je rasel gnus v grlo.

»Ni treba, da me mažete z medom,« je zakričal, da so se nekateri ozrli. »Ne mislite, da sem šele včeraj nehàl cizati.«

Ivanc se je plašno ozrl. Bilo mu je nerodno. Ali res hoče, da postanejo vsi pozorni na njegove besede? Očitno, iz fanta sta govorila vino in jeza. Najbolje bi ga bilo pustiti samega.

Že se je hotel dvigniti in oditi, ko je zagledal Zalko. Priplesala je mimo njega. Naslanjala se je na Pavleta. Vrtela sta se ko peresce v vetru. Nekam začudeno je pomežiknila, ko je zagledala očeta in Tineta v razgovoru. Osuknila se je, še so strmele njene oči. Naravnost v očeta. Ko jo je Ivanc videl v objemu tega fanta, se mu je storilo čudno težko. Noge so mu bile ko iz svinca, da bi jih ne mogel premakniti. Da ni prej tako mislil in čutil!

»Nič z medom,« je zategnil in si segel z roko na čelo, premaknil klobuk, da mu je obvisel nad levim ušesom. »Če sem kedaj govoril drugače, sem bil pijan, a zdaj sem iztрезáv. Jaz — to veš — ne morem nikogar siliti... To uredite med seboj... med seboj.«

O, hudič salamenski! Ivanc je čutil, da se še huje smeši, da se še vse huje nekam zapleta. Udaril bi se bil po ustih, presnetih.

Tine ga je nekaj časa nepremično zrl. Nato je segel na okno, si nalil kozarec vina in ga hotel izpiti. Podal ga je Ivancu. Čuden ogenj mu je poblisknil v zenicah.

Ozrl se je po Zalki. Pesti so se mu krčevito stisnile, usločil se je ko mačka. Dvignil se je in se rinil k vdovi, da bi jo odvedel plesat. Zahotelo se mu je divjega rajanja. Bolj nego te Zalkine bližine. Tedaj je zagledal Lizabeto, ki je samcata slonela ob godcu. Prišla mu je naproti.

Dekle je gledalo fanta verno, s srečnim nasmehom. Toda Tine, kakor da ne pleše z njo, kakor da je ne čuti ob sebi. Potreboval jo je, da se je z njo lahko pomešal med pare. Z očmi je lovil Pavleta in Zalko. Podil se je za njima, da bi ju dohitel, a nato jima je sledil. Obrat na obrat, korak na korak. Vsakikrat, ko se je ob plesu okrenil, ju je predrl s pogledom.

Lizabeta je opazila igro in jo je razumela. Bolelo jo je, a je čutila, da je ne sme boleti. Fanta se je bala, a hkrati se ji je zasmilil, prerada ga je imela.

»Tine, ali se izplača?« ga je plaho vprašala. Fant jo je ošinil z divjim pogledom.

»Ali ti je do plesa?« je ostro zasigal.

»Mi je,« je zategnila.

»Če ti je do plesa, tedaj pleši, a mene pusti!« Dekle je molčalo.

Zalka je bila opazila Tineta, ki je plesal za njo. Kadarkoli se je okrenila, so jo gledale ostre, pol pijane oči. In vsakikrat jo je stresnilo, delala je večje kroge, kakor da beži pred njim. Tine ji je sledil.

Pogledala je Pavleta. Ali ga on ne vidi? Pavle je bil mračen, zamišljen, ni se izdal niti z najmanjšo potezo. Četudi se od prvega plesa, ki sta ga plesala, nista več izpustila, sta medtem le malo govorila. Skoraj nič. Zalkino čisto čustvo je kalila misel, da jo prodajajo. Pavleta je dražilo njeno vedenje. Še vedno nista zaupala drug drugemu, četudi se nista mogla ločiti. Ko je Zalka videla, da Pavle trpi, je bila še nalašč trda. Uživala je. Šele Tinetovo zasledovanje jo je vznemirilo in zmehčalo. Pogledala je Pavleta in se mu nasmehnila. Iskala je pomoči.

Pavle je zavriskal.

»Ali me imaš rada?« ji je pošepnil.

»Ne tu,« se je preplašila, ko jo je pritisnil k sebi; ozrla se je okrog, nato v Tinetove oči. »Tudi jaz bi rada govorila s teboj.«

»Pojdiva na vrt.«

»Da naju vidi jo...«

Priplesala sta do vrat, tedaj se je Pavle ustavil in potegnil dekle za seboj v vežo.

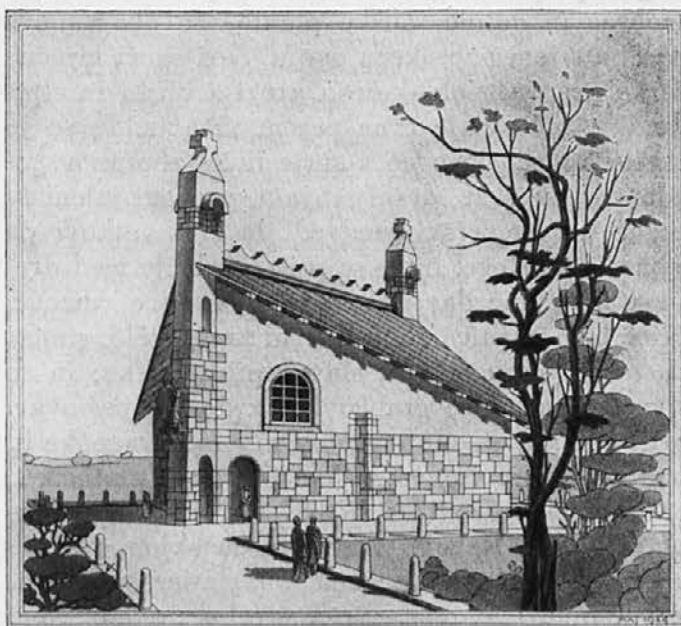
Tine je spustil Lizabeto. Odšel je za njima. Ko je prišel pred hišo, je začutil dekle za seboj. Okrenil se je naglo, napravil grozečo kretnjo.

»Pojdi v hišo!« je zasigal.

Dekle se mu ni upalo ugovarjati. Vendar je obstalo še za trenotek, nato je počasi odšlo v vežo. Tine je gledal za njim. Zastrmel je proti vrtu in posluhnil v gosto temo. Iz noči se je iztrgalo pasje lajanje.

Drugi so plesali naprej.

(Dalje prihodnjič.)

Arhitekt Jože Plečnik: Načrt za podružnico. (Glej v načrtu na str. 247 desno gornjo sliko.)

Leonora Lavrinova: Mesto Hvar.

LEGENDA O MARIJI IN MLINARJU

Prosto po narodni pesmi iz Ziljske doline / Bogomir Magajna

»Marija, bol ne zašonaš me,
zašonej diete u ziebiele!
Marija s hribcov je mahniva,
mlinarja šiša je ugasnena.

Z laške na koroško stran so se dvignili črni oblaki. Ves Dobrač zakrivajo. V Belem jezeru se zrcalijo kot mračni strahovi, se zibljejo in plešejo v njem po godbi bliskov in strel in groma, ki stresa Dobrač in dolino. Zilske planine so obarvane z rdečim sijem nebeškega ognja. Žari skozi mračne težke preproge oblakov in grozi z bliski in streli. Z neba poje črna pesem viharja. In se je skrilo govedo in ovce v staje in so zbežali v gozdove vitke srne, drzni srnjaki, ponosni jeleni in plahe košute, rjavi medvedi in sivi volkovi pa v mračne brloge. In so se ptice poskrile med drevesa in v gnezda; ptice rdeče in ptice rumene, ptice bele in ptice zlate in črni kosi, liščki, sinice, pastirice, škrjančki in slavci, ptice pevke; in so sive in črne ptice grabljivke: kragulji, postovke, orli, sokoli, poletele v skalovje, v črne razpoke in pod razne previse. In so leteči cvetovi, zlati, beli, črni, rdeči, rumeni in modri metulji neslišno zaplavali med globoko travo. In so sklonile svoje glavice bele marjetke, rumenke, zlatice, modri rokavci in druge rože, vse v strahu pred ognjem v črnih oblakih. In so zatrepetale, se zazibale in pošepetavale z listi veje močnih hrastov in dobov,

visokih topolov in vitkih jagnjedov, zelenih bukev in belih brez, samotnih jelk in mračnih smrek. In so v varne kočice zbežale pastirice v zvončastih kriilih in je poleg njih zamrla pesem pastirjev. In so otroci pretrgali kolo sredi ceste in tekli v hiše. In so se skrili kmetje, kmetice, kovači, krojači, vozarji in so vrata zaklenili za seboj, da bi ogenj iz črnih oblakov ne udaril v hiše.

Ob potoku, ki se toči v Belo jezero, pa stoji mlinar in se široko smeje, mogočni, debeli, bogati mlinar! Ne boji se nevihte, bliskov in strel in nebeškega ognja iz črnih oblakov. Gorelo je že vsem in njemu ni gorelo; pobila je toča sadeže vsem in njemu ni pobila. Dospela je lakota v deželo, njegove skrinje pa so bile polne moke. Prišla je kuga v deželo, morila žene in otroke, njegove lepe žene Magde in rdečeličnega sinčka v zibelki ni ugrabila. Bogat je mlinar in dno skrinje je pokrito s srebrnimi in zlatimi tolarji. Čez jezero je vozil bogate trgovce, krasne princeze, pojoče trubadurje, drzne viteze, skromne menihe in pobožne nune in vsi so mu dajali denarja, srebrnih in zlatih tolarjev. In vozil je z vitkim čolnom dostikrat v viharju med gromom, ko so strele udarjale v gladino Belega jezera, in se ni bal nikoli.

V visoki, beli hiši sedi Magda in prepeva detetu uspavanko. Z belimi rokami guga zibelko. Mlinar stoji poleg čolna in se smeje, ne boji se bliskov in strel in nebeškega ognja iz črnih oblakov. Posluša srebrni Magdin glas, vidi skozi okno njene bele roke in prsi, polne prve hrane, njene do tal segajoče plave kite, vidi spavajoče in smehljajoče se dete v zibelki. Ob potoku, ki se peni v jezero, se vrti šest velikih, črnih koles, z zelenimi algastimi lisami popisanih, po širokih loparjih pa dere živa voda. V mlinu se vrti in ropoče šest težkih kamnov; šest belih pomočnikov stoji poleg njih in vsi nasipavajo zlate pšenice v široke zijalke in vsi z velnicami devajo belo moko v visoke mehove.

Čez široko polje, po dolgi dolgi cesti stopa Marija, sama, sama z detetom Jezusom v naročju. Stopa z laške na koroško stran in hoče tja na Štajersko. Pred hudim Herodežem beži, ki ji hoče ugrabiti in umoriti dete Jezusa. Marija stopa sama, sama z otrokom Jezusom na belih rokah, z zlato Jezusovo glavico na svojih deviških prsih. Z njenimi črnimi lasmi se igra vihra, nad njeno glavo švigajo bliski in gromi in strele hočejo prebuditi dete Jezusa. Marija stopa sama, sama in s trudnimi, težkimi rokami ziblje dete Jezusa in poje tiho: »Aj, aj, aj!« Marija stopa sama, sama in njene široke, črne oči sijajo žalostno in na njenih mračnih vekah visijo solze. Herodež hoče ugrabiti

in umoriti njeno dete Jezusa... In bele solze se točijo iz črnih oči, z mračnih vek na bela Marijina lica in se točijo na majhna ličeca deteta Jezusa, ki ga hoče kruti Herodež ugrabiti in umoriti. Marija stopa sama, sama z detetom Jezusom nad svojim ljubečim srcem. Vsa vrata so zaprta, nihče ne sliši njenega glasú in nihče ji ne odpre vrat, da bi stopila v tihi dom, da bi se skrila pred viharjem in nadojila dete Jezusa in sama pridobila moči za težko daljno pot v deželo Štajersko.

Marija dospe z Jezusom do bregov Belega jezera. Daljna in težka je pot naokoli. Zagleda Marija mlinarja in ga nagovori, zaprosi ga plaho, boječe: »Sprejmi, mlinar, pod svojo streho mene in dete Jezusa, da se mi odpočije trudno telo in da dete lačno podojim. Sprejmi mene in dete Jezusa za božje plačilo in za nebeški stol!«

Mlinar se široko smeje, gleda Marijo, gleda dete Jezusa, pa se mu ne gane srce: »Ne gostim za božje plačilo in za nebeški stol. Gostim le za svetle svetle tolarje.«

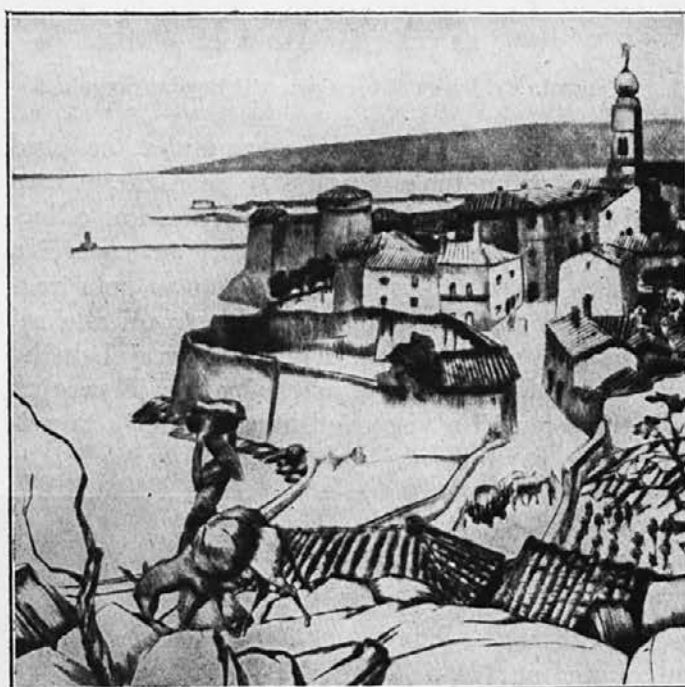
Marija prosi, plaho, boječe: »Dolga in težka je pot okoli Belega jezera. Prepelji, mlinar, s čolnom mene in dete Jezusa čez Belo jezero za božje plačilo in nebeški stol!«

»Ne vozim za božje plačilo in nebeški stol, vozim le za svetle svetle tolarje.«

Marijine oči so žalostne in solze se točijo na ličeca deteta Jezusa. Dete Jezus pa se v spanju zasmee in Marija veruje. Dvigne belo roko nad Belo jezero in stopi z brega nanje. Mlinar vzklikne in ostrmi. Pred njegovimi očmi se godi čudež: Marija stopa čez Belo jezero. Pred njo se valovi razgrinjajo, za njo se valovi zagrinjajo. Krog nje in deteta Jezusa žari svetel sij. Strele se ga bojé in padajo z gromom v jezero, nje pa se nobena ne dotakne. In odbežé strele z jezera, udarijo v hišo mlinarjevo in hiša gori. Skozi streho, okno in vrata gori, da žari dolina in žari jezero in sega ogenj v oblake. V hiši pa je skrinja s tolarji, je šest pomočnikov in je Magda z detetom. Poln groze je mlinarjev obraz, telo se mu trese v strahu, težka bolečina grabi za njegovo srce.

Poklekne mlinar na breg Belega jezera. Čez vode stopa Marija z detetom Jezusom. Stopa sama, sama in se ne ozre. Mlinar kliče: »Pomagaj, pomagaj, Marija, povrni se tisočkrat, prepeljem te brezplačno vsakikrat. Pomagaj, Marija, pomagaj!«

Marija pa je prešla Belo jezero in stopa na hribce. Nad njimi se oblaki razklenejo in v soncu zagori Dobrač. Na hribcih se bude drevesa in cvetlice, budé se metulji in ptice in gozdne živali. In svetla rosa rosi z dreves Mariji na črne lase. Mlinarjeva hiša pa gori, gori skozi streho, okna in

Leonora Lavrinova: Mesto Krk.

vratca in od zubljev žari vsa pokrajina. Mlinar vije roke in vpije, vpije: »Marija, Marija, ako se ne usmiliš mene, usmili se deteta v zibelki, deteta v zibelki!«

Marija se ustavi na hribcih, pogleda dete Jezusa in dete Jezus se v spanju zasmee. Marija se obrne, nasmehne se in dvigne belo desnico in zamahne proti mlinu.

Zublji zbežijo s strehe, z oken in vrat. Marija še enkrat zamahne z desnico in zublji ugašnejo v hiši. Sonce zasiže nad njo. Kot roža lepa stoji Marija vrh hribcev, Marija med zelenimi drevesi.

In kliče mlinar poln veselja: »Marija, pridi, da te gostim, da te prepeljem tisočkrat!«

Marija pa se obrne in stopa naprej čez hribce, z detetom Jezusom v naročju, stopa sama, sama, beži pred krutim Herodežem, ki ji hoče dete ugrabiti in umoriti, stopa sama, sama čez koroško stran na Štajersko; trudna je, lačna in žalostna in vendar poje tiho: »Aj, aj, aj,« da bi se sveto dete Jezus ne prebudilo.

KO PRIHAJA MRAK

Ko prihaja mrak,
je trenotek vsak
ko skrivnosten cvet.
V tem spomin je svet,
v onem nade žar,

v tem ljubezni dar.
Rože venec spleta
in me vso opletajo.
Ah, kak vonj je sanj sladak,
ko prihaja mrak.

Draga Krajnc.

BATKO

V spomin dr. Janku Brejcu priobčil Bogdan Kazak

V potresnem letu sva se seznanila. Že pred njegovim prihodom z Dunaja se je raznesel med nami osmošolci poseben sloves o njem kot odločnem in značajnem visokošolcu, ki je s peščico tovarišev pogumno začel utirati nova pota razumniškemu naraščanju. Takoj po zrelosti skušnji sem poiskal mladega doktorja, ki je sprejel službo pri znanem odvetniku. Ljubeznivo me je sprejel, tovariško poučil o visokošolskem življenju in prijateljsko povabil, naj ga še večkrat obiščem.

Mladi mož se je brž uveljavil v svojem poklicu in v javnem življenju, ki je takrat bujno vzbrstelo. »Nervoznega advokata nervozni koncipient« je bil v nekem glasilu stalni njegov naziv, ne toliko zavoljo njegovih živcev, ki so bili krepki, kolikor zaradi njegovega živahnega delovanja, ki je močno vznemirjalo živce neki skupini tedanje ljubljanske družbe.

Najine vezi so se zgoščale in krepile. Kot dijak sem se vsako leto večkrat vozil skozi Ljubljano, kjer sem se redno pomudil nekaj ur ali pa tudi dni pri prijatelju Janku, ki me je rad pridrževal, zlasti o počitnicah, in me jemal s seboj na predavanja in zborovanja v mestu, ali pa na shode in izlete. Takrat mi je vzdela pri-devek sinko, jaz sem mu vrnil z batkom. Naziva sta se prijela in ohranila dolgo vrsto let in točno označala najino razmerje.

Batko je stanoval kot podnajemnik pri kanoniku Kalanu v drugem nadstropju, v prvem je »taboril« Janez Evangelist. V tistih letih menda ni bilo po naši domovini toliko živahnega vrvenja v nobeni hiši, kakor v tisti nasproti levemu šenklaškemu stolpu; bilo je kakor v osrednjem šatoru velikega taborišča, kjer se zbirajo mlade čete na zmagovalen pohod. O da bi se kmalu našel kdo, ki bi s spretno roko otel pozabi tisto znamenito in za ves naš kasnejši razvoj pomembno žarišče izvirnih zamisli in stvarnih pobud, požrtvovalne delavnosti in neugnanega poguma, brez-

pogojnega prijateljstva in neskalsjive življenjske vedrine!

Batko je odslužil svoja pripravniška leta in se pripravljaj, da začne odvetništvo na svojo roko. V tisti dobi je izvršil batko junaško dejanje, ki priča o njegovi čisti iskrenosti in nesebični požrtvovalnosti, odkril in razgalil je namreč gradnjo, ki je v notranjosti ogražal ves zanosni prehod našega naroda. To veliko dejanje je izvršil za zastorom javnosti, s plaščem krščanske ljubezni zakriti krivci so se odtegnili javni obsodbi. Po čudnem naključju sem takrat videl kot gledavec

za zastorom to batkovo junaško borbo, v meni je raslo spoštovanje ponosnega Gorenjca in še bolj vzornega moža, ki se dá morda streiti, a nikdar ne upogniti. Kot zmagovalnik v tem notranjem in srditem boju se ni ne maščeval nad nasprotniki, ne izkoristil zmage za svoj položaj; za svoje torišče si je izbral oni del domovine, ki se je zdel narodnim voditeljem že takrat izgubljen, tužni Korotan, ki je po njegovem prihodu kar oživel. Zgodbe tistih let, veselih, ker upa polnih za narod in častnih za batka, so deloma popisane in znane, neposredni očitvidci in sodelavci batkovega dela vedó še mnogo povedati...

Zavoljo krajevne razdalje so se najini stiki takrat za nekaj let nekako zredčili in omejevali na priložnostna svi-

denja. Ko pa je stekla nova jadranska železnica skozi Karavanke in Bohinj, sva se večkrat videvala ali v Celovcu ali v Gorici, največkrat pa kje v sredi, na Bledu ali v Bohinju. V tisti dobi sem v najinem razmerju napredoval do zaupnega čina — osebnega in družinskega zdravnika. Kot tak, hvala Bogu, nisem imel težavnega dela, le on mi je dal nekaj opravlja.

*

Kot odvetnik in javni delavec si je dal batko naprtiti toliko poslov, da je skoraj pozabil nase in na svoje zdravje. Obširno in naporno delo, ki ga je vršil vestno in vneto leto za letom brez pravega odmora, se mu je začelo poznavati, tožil mi je o slabem spanju, o nekakšni tesnobi in

† Dr. Janko Brejce.

omotici, ki jih čezdalje bolj čuti kot ovire pri poklicnem in javnem delu.

Takrat sem že za silo dovršil trentarsko šolo pod strogim vodstvom znanega Trentarja in spoznaval nepopisne čare naših gor ter sam okušal neprecenljivo vrednost gorskih pohodov. Za prijatelja, ki je tičal podnevi v pisarnah, večere pa presedeval pri sejah in posvetovanjih, ob nedeljah begal od shoda tu na zborovanje na drugem koncu dežele, se mi je zdelo najprimernejše zdravljenje s turistiko, ki je bila takrat v naših krajih še malo cenjena novotarija.

Trpko se je nasmehnil, ko sem mu razložil svoj predlog.

»Tesno mi je že ob vznožju višjih gor, če pa pogledam navzgor kam proti Golici ali Kepi, se mi kar zvrta v glavi pri misli, da bi se plazil po tistih strminah. Takšno zdravljenje, umestno morda za kakšnega zavaljenega dobroživca, gotovo ni za moj primer! Svetuj kaj boljšega, zame porabnega! Morda vodno zdravišče ali zavod za elektriziranje?«

Trajalo je nekaj časa in trebalo več ko nekaj prigovarjanja, da sem ga odvrnil od misli na oskrbovališča izžetih in izživelih ljudi in pridobil za svoj načrt, da se vrne v naročje matere prirode in se kot mlad mož sam, s svojimi močmi, ki jih niti ne sluti v sebi, začne otepati navlake svojega, prirodi odtujenega in gonji podobnega življenja.

Vdal se je in dovolil poskus, zabičujoč mi, da prevzamem popolno odgovornost za kvarne posledice pred Bogom in ljudmi. Kot duševno pripravo za začetek zdravljenja sem mu naročil prebivanje Mencingerjeve »Moje hoje na Triglav«.

Soparen je bil tisti večer, ko sva se sešla v Bohinjski Bistrici, mrko je bilo naslednje jutro, ko sva se odpravljala iz Srednje vasi. Na klancu nad vasjo sva srečala bohinjskega očanca in pozvedovala, kakšno vreme se nama obeta. Premetenec je dal svojim neštetim gubam na obrazu moder in skoraj učen izraz, oziral se na vse strani obzorja, dasi je bilo nebo povsod enako temno in sivo, in naposled menil, da je letos zmerom drugače in da bo danes še vsega dovolj.

Osrčevala naju je zavest, da je na triglavski poti iz Bohinja polno planin, kjer bova lahko vedrila in prenočila, če bi tako nanesla potreba. Čvrsto sva jo ubirala navzgor in dospela vsa potna na Uskovnico, kjer je začelo pršeti, kar nama je celó ugajalo. Poleg prijetnega ohlajenja naju je bodrila misel, da je to pršenje iz megle in da prideva kmalu skozi megleno plast na vedro sonce. Toda pršenje se je na daljni poti zgoščalo v rošenje in deževanje. Do kože premočena sva prišla

v Konjščico in se zatekla v sirarjev stan. Sedla sva za ognjišče, kjer je pod velikim kotlom mleka žehtela močna žerjavica, ki naju je prijetno grela in sušila. Sirar nama je v jedrnatih bohinjsčini razlagal svoje delo in planšarjenje sploh, da je prišlo poldne kar nepričakovano.

S tolažbo, da bo više morda lepše vreme, sva odrinila naprej, ko je dež malce ponehal. Tam pod Draškim vrhom in okoli Tošca sva zašla v hudo nevihto. Naliva nisva niti čutila, ko nama je zavoljo zaporednega treskanja in pokanja v neposredni bližini gomazelo po vsem životu in jemalo večkrat vid in sapo.

Pošteno sva se oddahnila, ko sva prišla na Velo polje v Vodnikovo kočo, ki je bila takrat še na prvotnem kraju. Zlezla sva iz premočenih oblek pod suhe in tople plahte in zaspala.

Temačno je že bilo v koči, ko me je vzdramil batko, češ, da je dež prenehal in je treba naprej, če hočeva pred nočjo dospeti na Kredarico.

»Ali ti ni še dovolj kure in ture za danes?«

»Kuro si razširil preko načrta, o tem se resno pomeniva kesneje. Glede ture pa ostaniva kar pri načrtu! Drži se reda in red te obdrži!«

Šla sva po gosti megli na novo pot pod Vernarjem. Zgrešila sva jo in se znašla na Bohinjskih vraticih, ki je lovski in pastirski prehod z Velega polja v Krmo. Moj vodniški ugled je silno padel. V mraku sva dospela na križišče potov vrh Krme, kjer je pihal leden veter. Pod nogami je škripala debela plast sprijetega peska ali zrnatega snega, ki ga je bilo proti Kredarici čezdalje več. Tudi veter je bil tako silen in mrzel, da sva se hotela zaviti, a plašča sta nama na zunanji strani zamrznila. V trdi noči sva prisopla v takrat še majhno kočo na Kredarici, kjer sva bila kot edina gosta deležna skrbne nege in sijajne postrežbe.

»Tvoje zdravljenje sijajno uspeva,« se je norčeval batko v svoji prešerni razigranosti. »Ves dan me ni prišla tesnoba, tudi omotice nisem čutil, ker si mi znal spretno skriti vse gorske nevarnosti, sprva z dežjem, potem z meglo in nazadnje z nočjo. Kdo ve, če je kdo laže prilezel pod Triglav kakor jaz?«

Drugo jutro je bil krasen dan, nebo vedro, Triglav se je lesketal v novem bisernem plašču, ožarjenem od prvih sončnih žarkov.

»Batko, Triglav te vabi,« sem ga dramil.

»Pozdravi ga! Jaz se hočem pošteno naspati!« je rekel in se obrnil proti steni. Vrnil sem se s Triglava, batka še ni bilo na spregled, tako da me je nekoliko zaskrbelo zavoljo njegovega zdravja. Izvedena oskrbnica me je potolažila, češ, da je dolga pospanost značilna za triglavske prvence.

V topli obednici je tudi mene premagala dremota, legel sem na klop pri peči in posnemal tovariša v spalnici.

»Imeniten zdravnik je ta moj prijatelj!« je šegavo razlagal batko oskrbnici, ko nama je stregla z gorskim zajtrkom: žganci in kislim zeljem. »Včeraj me je zdravil ves dan po Kneippovem načinu, tam pod Velim poljem me je dal še elektrizirati, zvečer me je privedel k vam, ki točite šentjanževce, pomešan s čarobnim uspavalom. Tako kraljevskega počitka pa ne pomnim. V enem samem dnevu zdravljenja sem že kar prerujen!«

»Tam na laški strani so že od nekdaj dobri zdravniki,« je pritrjevala navihana Bohinjka in se muzala. »Ko bi hotel ta vaš čudotvorni zdravnik še meni odpraviti trganje iz križa in beder! Pa ga zaman moledujem že več let. Smeje se mi in pravi, naj se hodim sončit na Turne in po sončenju naj se povaljam v snegu.«

»Zakaj ga pa ne poslušate?« je očital prijatelj.

»Jaz, poštena Bohinjka, naj bi molela tisto plat proti nebu? Saj nisem kakšna laška babnica!«

Proti poldnevu se je kočja napolnila, od vseh strani so prilezli večinoma tujerodni hribolazci, ki so počakali lepo vreme v dolinah. Zaman sem poskušal, da spravim batka na vrh, on se je držal načela velikega Bohinjca Mencingerja, da je Triglav lepši od spodaj. Polegala sva nekaj časa po grebenu Kredarice in uživala prelepi razgled na vse strani. Ko se je sonce obrnilo proti zahodu,

sva se odpravila navzdol. Izbral sem pot proti Aljaževemu domu v Vratih, in sicer po tedaj edini (nemški) poti čez Prag, da svojemu zdravljencu pokažem vsaj nekaj gorskih čarov ali posebnosti.

Takrat je bilo med Kredarico in skalo Begunjskega vrha skoraj samo snežišče, ki sva ga prevozila po tedanjem običaju stoječ ali čepeč z dolgimi gorskimi palicami kar hipoma, da se je kadilo za nama. Vrh Praga je prijatelja dirnil napis na skali: Samo z vodnikom!

»Ali si ti tak, zaupanja vreden vodnik?« me je vprašal pol resno pol v šali.

»Poskusi!« sem odvrnil. »Gor sem že zlezel po tej poti, dol grem prvič.«

Tam sredi Praga je tista znamenita pečina, ki se dá preplezati po klinih, dandanes z lahkoto, takrat je bilo težje, ker ni bila tako zavarovana ali »zaklinjena«. Vrh pečine se je batko zdrznil in sedel pod rušje, rekoč: »To je pa resna zadeva! Pokaži, kako se pride čez to navpično strmino.«

Brez pomišljanja sem se spustil nizdol. Sredi stene se mi je na eni naramnici odpel težki nahrbtnik in ko sem iskal nižje stopnje na klinih, sem ovegnil in obvisel na eni sami roki. Nehote sem kriknil, mahal z drugo roko in nogama, išoč oporišča na gladki steni, s hrbta mi je smuknil nahrbtnik, palica pa je že poprej zaropotala po skalah.

Batko je z vrha opazoval kočljivi prizor in mi zaklical: »Levo, levo spodaj!« Zares, v obupni grozi sem se že hotel spustiti navzdol, tako pa sem z levo nogo zamahnil in dosegel klin. Kmalu sem našel oprijem še za drugo roko, zlezel navzgor k prijatelju in sedel na grivo. On je drhtel, jaz sem trepetal. Tako sva molče gledala, kako se je kotalil in premetaval moj nahrbtnik čez skale, palica pa je že dosegla žleb in se vila po njem kakor kača proti bistriškemu produ.

Batko je odpel svoj nahrbtnik in mi ponudil ploščato stekleničico: »Ná, poplakniva strah!«

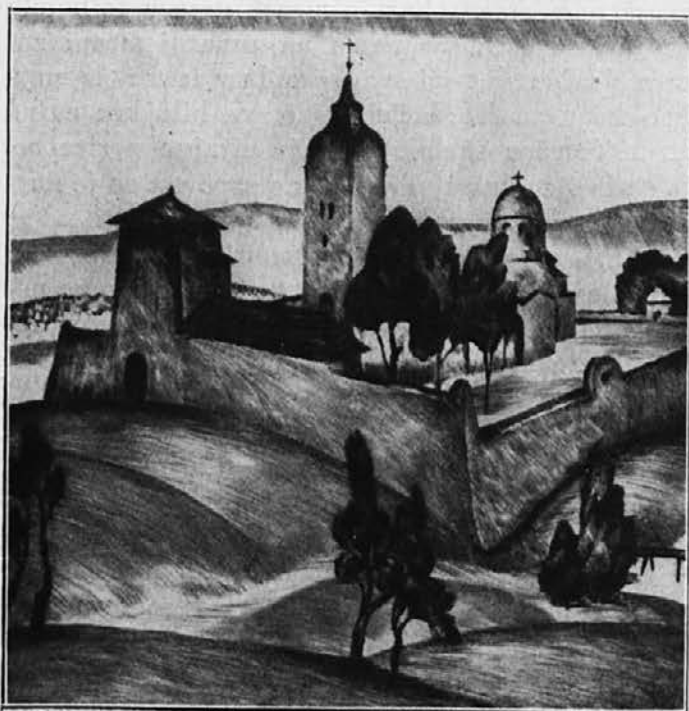
Strah je zginil, še preden se je stekleničica posušila.

»Gor ali dol?« sem ga vprašal.

»Kar dol, če češ in moreš!« je menil on.

Vrvi nisva imela s seboj, pač pa sva spela oba pasova in oboje naramnice, da sva napravila dovolj dolg motvoz, ki nama je omogočil varen sestop raz nevarno steno. Niže doli ob poti sem našel svoj nahrbtnik z razbitimi steklenicami, hvala Bogu, da so bile prazne, v bistriškem produ pa še palico.

Lep večer sva imela v tedanjem Aljaževem domu, predniku sedanjega, naslednjo pomlad je

Leonora Lavrinova; Samostan Žiča.

onega odnesel plaz. V veseli družbi znancev je slavil moj izvirni in učinkoviti način zdravljenja živčnih mehkužcev in poveljeval mene kot strokovnjaka za omotičnost in vrtoglavost. Ves ta slavospev je bil zabeljen s tako hudomušno duhovitostjo, da se je vse krohotalo. Jaz tudi in misleč na Prag, najbolj od srca. Prebrisani vajenec je posekal mojstra skazo.

Drugi dan sva jo mahnila z batkom skozi Luknjo v Trento in Sočo, odtam čez Bogatin nazaj na izhodišče v Bohinju.

*

Tako sva leto za letom pohajkovala vsake počitnice po naših gorah in jih večkrat prelezla v raznih smereh sama ali v večji družbi. Najino »romanje v Meko k preroku«, t. j. na Prtovč k Janezu Evangelistu bi tudi utegnili koga zanimati; morda pride kdaj na vrsto v drugi zvezi.

Batko je odkril na teh pohodih čare prirode in jih vzljubil. Pozimi se je lotil lova, da je užival prosto prirodo. Tako si je pregnal živčne tegobe.

Prihrula je svetovna vojska, ki naju je tako ločila, da sva se le redkokdaj videvala. Po prevratu sva se v novi državi krajevno zbližala, najino osebno razmerje je ostalo neskaljeno in pristrčno, a burni valovi nove dobe so nama onemogočali obnavljanje prijateljskih navad in spominov. Kadar je on utegnil in hotel, je mene zgrabil in trl valjar razmer, kadar sem se jaz sprostil za kaj časa, je bil on zadržan.

Občudoval sem ga, ko mu je narod poveril vodstvo svoje usode. Malokdo pozna in ceni njegovo veliko državniško delo; še manj znana in priznana je njegova brezprimerna požrtvovalnost in zgledna nesebičnost. V borbi za pravice svojega naroda je vztrajal do konca z ravnim hrbtom, ponosnim obrazom in čistimi rokami.

Še bolj sem ga občudoval, ko ga je usoda odmikala z javne pozornice. Zadevalo ga je po vrsti in zaporedoma, udarec za udarcem, naslednji hujši od prejšnjega, ki bi vsak posamič upognil vsakega do tal. Živo se je zavedal teže udarcev, a ni klonil; ni tarnal, ni očital nikomur, ni prosil nikogar ničesar, vse bridkosti je prenašal mirno in ponosno, a hkrati vdano v voljo Njega, ki mu je verno služil od nekdaj.

Ko mislim nanj, se nehote spominjam ponosnih macesnov, ki krasé naše gorske vrhove. Moj batko se mi zdi kakor beli macesen, ki ga je zadelo Bog ve koliko strel, oklestilo in obelilo, a še stoji, oprt na krepke korenike, zasidrane v globinah matere zemlje, in bo stal še dolgo, kljub strelam in viharjem, navpik proti nebu!

HIMNA V ČAST SV. CIRILU IN METODU

Brata, v dvore rajske svetle sprejeta,
za naš narod, vero borilca sveta,
stebra, luč Slovanov zdaj vsi častite,
vsi ju slavite!

Gnala ju gorečnost je versko vžgana
in ljubav do dedov iz samostana;
rajski mir da drugim pridobita,
mir sta pustila.

Vzgala luč sta z rajskim sveteča žarom
Čehom, Moravanom in pa Bolgarom,
k Petru sta privedla Slovanov čete,
zmotam otete.

Venčanca vidva sè zasluge vencem,
solzne prošnje spólnita vse Slovencem:
treba pač, da drage nam dane dare
čuvata stare.

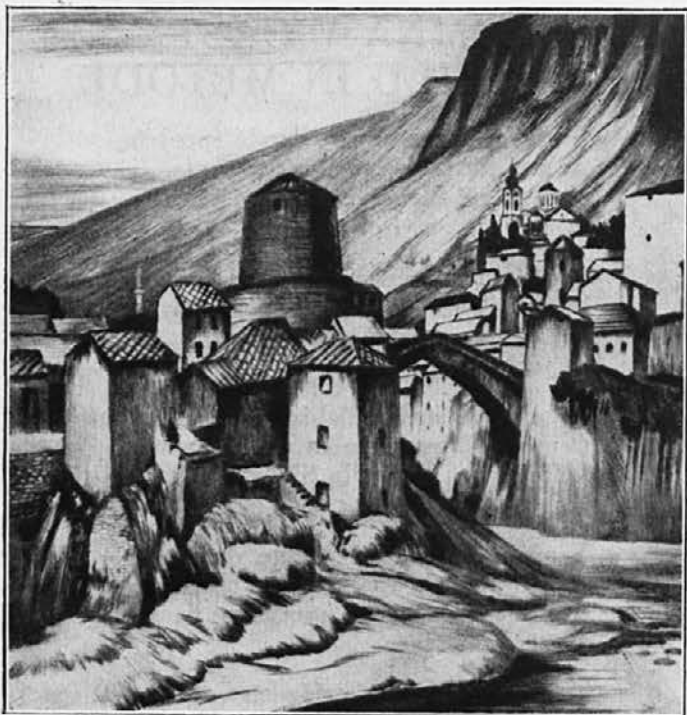
Treba, da od vaju prižgano vero
pleme slavsko čuva zvesto vsaktero,
in kar podaril je ustanovitelj,
Rim bo hranitelj.

Simon Gregorčič.

Še neobjavljeni prevod brevirske himne: Sedibus coeli
nitidis receptos.

Leonora Lavrinova; Kotor,

Leonora Lavrinova: Mostar.

ZGODBA O NEHVALEŽNOSTI

Janez Rožencvet

Človek se je naselil v samotni dolini, kjer je bil našel dobro zemljo. Iztrebil je toliko gozda, da si je postavil hišo, izoral njive in zasadil sadno drevje. Očistil je tudi loge in dobrave, da je pridelal krmo za živino.

Dolgo se je trudil, a potem se mu je dobro godilo. Samo sraka mu je hodila krast sadje, veverica orehe in lisica kokoši. Otepal in branil se jih je, vendar spoznal je, da se te nadleže nikoli prav ne bo rešil, ker se je ustanovil pod gozdom.

Priselil se je pa v gozd nad hišo medved. Človek ga dolgo ni čutil, ker medved ni hodil iz gozda. Šele v jeseni je videl otresene hruške, pomandrano koruzo in medvedjo sled.

»Tako ne pojde,« je menil človek. Poslal je psa v gozd in pes je sporočil medvedu: »Če hočeš, da ostaneta prijatelja z mojim gospodarjem, ostani lepo v gozdu, ki je tvoj, in pusti polje, ki je njegovo.«

Drugo jutro je človek ugotovil novo škodo na njivah. Poklical je psa in mu naročil: »Pojdi še enkrat k medvedu in mu reci, da ne morem živeti, če mi pridelek uničuje. Naj se umakne drugam, gozda je še po vseh hribih dosti.«

Pes je šel, pa je prišel s krvavim uhljem nazaj, zakaj medved ga je za odgovor samo šavsnil.

»Ne kaže drugače, kakor da se spoprimeva,« je rekel človek, ko je po gozdu iskal medvedov

brlog. Slišale so pa človekovo namero sraka, veverica in lisica.

»Pomagajmo človeku zoper medveda. Hvaležen nam bo. Njegove hruške so slajše kakor lesnike, njegovi orehi debelejši kakor lešniki in njegovi piščanci bolj okusni kakor divji zajci,« so rekle.

In ko so se dolgo posvetovale, kako mu bodo v boju z medvedom pomagale, so sklenile, da se bo sraka drla, veverica bo potrepavala z repom, lisica pa lajala. Medved se bo ustrašil in človek ga bo lahko premagal.

Človek, ki je bil izsledil medvedov brlog, se je vrnil domov in se dobro pripravljaj na boj. Na debelo si je opletel život in levico z vrvmi, da mu ne bi prišel medved s kremplji do živega; potem je vzel v levo pest na obeh koncih priostren klin, v desno pa težko sekiro. Tako opravljen in pripravljen se je vrnil pred brlog in zaklical:

»Hoj, medved, prišel sem, da se spoprimeva, če se ne umakneš.«

»Umakni se sam, če se hočeš!« je zagodrnjal medved v brlogu.

Zdaj je medved prilezel iz brloga.

»Se ne morem, moje njive se ne dajo zgeniti in prenesti kakor rjuhe. Če se ne umakneš ti, se morava pomeriti. Kdor zmaga, zmaga in ostane,« je dejal človek.

Ko se je prikazal medved, velik in grozen, je lisica od daleč zalajala, sraka je v bukvi zavreščala, veverica je pa na hoji pred njim z repom potrepavala. A ne medvedu ne človeku ni bilo mar lisičjega lajanja, sračjega vreščanja in veveričjega potrepavanja. Sama sta se spogledala in si stopila nasproti.

Medved se je vzel na zadnje noge, da bi s šapami človeka objel, in široko je odprl gobec, da bi človeku strl glavo. Človek je pa z levico urno porinil medvedu klin v žrelo, da ni mogel ugrizniti, z desnico pa zamahnil s sekiro in medvedu preklal črepino. Nato je naglo odskočil v breg, da se ne bi težka zver zvalila nanj.

Medved je klecnil in se zakotalil po bregu, kjer ga je drevje udržalo.

Ko se je človek uveril, da je medved res že mrtev, je stopil bliže. Ogledoval je ubitega velikana in dejal: »Škoda ga je, lepa zverina je bil. Če bi bil pametnejši, bi lahko še dolgo živel, tako mi mora pa škodo poplačati s svojo kožo.« In šel je po voz in odpeljal medveda, da ga doma odere.

Sraka, veverica in lisica pa so dejale: »Toliko uslugo smo storile človeku, da nam mora

biti vedno hvaležen in da imamo pošteno pravico do njegovih hrušk, orehov in piščancev.« — In šle so si iskat, kar so menile, da jim po pravici gre.

Človek je pripeljal ubitega medveda iz gozda in zapazil srako na hruški.

»Vreščalo nemarno, zdaj mi požreš še to, kar je bil medved pustil!« je dejal in švrknil z bičem po veji. Zadel je srako po repu, da ji je perje odletelo.

Potem je zagledal na orehu veverico. »Še tvojih tatinskih mišjih zob mi je treba!« je zagodrnjal in nejevoljen zagnal kamen v oreh. Izpodbil je veverico, da je zbežala po treh v gozd.

Ko je pripeljal skoraj pred hišo, je pa srečal lisico, ki je vlekla njegovega najlepšega petelina. »O ti zalega razbojniška!« se je razjezil človek. Pograbil je oklešček in mahnil po lisici. Zadel jo je, da je spustila petelina, a sama se je opotekla in utekla.

Sraka, veverica in lisica so se v gozdu spet sešle. Sraka je ogledovala svoj poskubeni rep, veverica si je lizala izpodbito nogo in lisica si je tiščala križ, ki jo je bolel. Ko so prišle malo k sebi, so pa vse tri zajavkale: »Kako je človek strašno grd in nehvaležen! Pomagale smo mu, da se je rešil medveda, zdaj nam pa kratki zaslužno plačilo!«

In kdor jih posluša, sliši, da reve še dandanes tako človeka tožijo.

MOJDUNAJ!

Anton Komar

12. Polomija.

Tale košček spisa o Mojdnaju bo tebe požečkal, a bo kljub malenkostnosti zajemljiv in poučen, naj se le pogumno drži svoje črte Pohlin-Alešovec-Milčinski ter ostane zvest geslu: Ljub je Komar, še ljubša istina, božja hčerka. Sodi pa naj dobro srce. Takole je bilo!

Po Jankovičevem odhodu je skrbel za Danico stric Štefca Pregelj, doma od Sv. Lucije onkraj Sorice; jurist Valentin je tedaj bolehal pri starših v Kranju; filozof Zvonimir se je ukvarjal z grško in latinsko nalogo, pisaril v Celje, bal se, kadar sem ga obiskal, za svoje fajfe, da bi mu katere ne prevrnili, le kadar je bil kakšen državni praznik, je opasal bridki meč, ker je bil častnik, nedelaven častnik v vojski, katera iz viharja prišla še brez slave ni; medicenca Plečnika ni bilo več v društvu, jurist Ilovar se je zgubil k vojakom, Pavle je bil mojdnajski dlakocepni jurist; kar je bilo na podkovski šoli, kakor sem jo jaz

po svojem tedanjem okusu krstil, ni štel med akademike, saj se je zbiralo iz srednješolcev brez mature; Pavletič, Brejc, Jankovič so doslužili Mojdnaj in pomrli, ko so se poženili in dokončali svoj zemeljski tek, Brejc letos v aprilu. Ostal je samo Štefca kot prosta in skušena moč za vodstvo. Kdo bi si bil mislil, da bodo njegove svetle oči padle name, Istiniča!

V dijaški menzi me je povabil, da gre v botanični vrt na Kostanjevici (tretji okraj onkraj Dunajščice — to ime so mu dali naši dijaki, dasi se mi je zmeraj zdelo, da ima nemško ime Landstraßen — Hauptstraßen več soli po zvoku in pomenu), češ, ali hočem iti z njim tja na sprehod. »Kajpak hočem, počakaj me v veži, da pojem, takoj pridem.« Pavlinove botanike, še bolj njegove mineralogije, sem se sicer bal v Ljubljani, tvoja, četudi juristovska, menda ne bo nevarna.

»Torej pridi, nič se ne boj.« Resno se je držal.

Našel sem ga pred črno desko, na katero je pisal vratar, s šopom pisem na stolu, naslove došle pošte. Ni bilo nič zanj ne zame. Odšla sva po Ringu, pogledala Schwarzenberga in se spomnila Napoleona pri Lipskem. »Kaj slava tega sveta,« je dejal Štefca, »sveta Helena nese križ!« Pokazal mi je državno kovnico (Münzamt), v parku sva si ogledala preproste kipe slavnih muzikov in dva laboda v ribniku. Štefca se je izkazal, da pozna italijansko slovstvo, in ko je srečal mladega moža, bržkone sošolca iz Gorice, sta se nekaj časa

Leonora Lavrinova: Jajce.

vneto pogovarjala po furlansko, česar jaz nisem razumel, a zvok jezika je bil krhkejši od italijanskega, podoben slovenskemu, kakor je kočevski podoben bolj našemu, ker je mehkejši od nemškega.

Pri mostu čez Dunajščico v tretji okraj zagleda Štefca branjevko z vipavskimi češnjami, kupi merico in mi jih več kot polovico dene v žep. Zobala sva in se sprehajala, ker se nama ni nikamor mudilo. Poljsko cerkev sva si zlagoma ogledala zunaj in znotraj. Dostojna je Poljakov s svojo eliptično kupolo. Semkaj še pridem na prazniški dan, da slišim poljski govor, zakaj Čeha slišiš lahko povsod po Mojdanaju, a Poljakov je desetkrat manj v njem, pa še tisti so bolj umerjeni, govoré nemški z židi vred.

V cerkvi je Štefca pokleknil v klop in dolgo molil, skoraj pet minut, jaz tudi. Nato se je dvignil, jaz tudi, pripognil koleno proti oltarju, jaz tudi, pokropil se pri vratih, jaz tudi; vse to sem za njim posnel, pa ne zato, ker mi je dal češenj, o ne, za pest češenj nisem naprodaj, za en kracar me je čisto malo, veliko pa zame nihče ne bo dal.

Prej preveč resnoben, se je Štefca sedaj dokaj omilil. V botaničnem vrtu je z ljubeznijo ogledoval rastline, označeval jih, ne da bi pogledal na napisno deščico, z imenom in se prav razvedril, za jurista je bil nemalo izveden v rastlinstvu. Zdelo se mi je, zdaj se poslavlja, ker misli kmalu vstopiti pri sodišču v Gorici.

Dolgo sva hodila po vrtu. Ko sva odhajala, je začel govoriti o našem društvu. Nekam pikro je povedal, s kakšnim zanosom je postal član Danice, a mu je, tako je tožil, rasla iz tega sama sramota. Nisem vedel, da je toliko čuvstven, ko bi ga rajši sodil po zunanje za kmetiško nerodo. Kar nejevoljno je zabavljajl čez Daničarje, češ, kaj bo rekel svet, ko se vsak hiti ženiti, brž ko pride do službe, kakor da komaj čaka na babo. Jaz sem ga hudomušno tolažil, da je tako pošteno, saj mora vsak dober katoličan imeti ženske rad, ako so poštene, že zaradi Marije, kakor sem resnično v cerkvi slišal. Mislim, da ga nisem užalil s takšnim ugovorom, zakaj jasno je, da si mora pet in dvajset in še več let star človek, ako si misli osnovati družino, dovolj zgoda izbrati nevesto; ni pametno čakati starosti, da bi pustil za sabo mlado vdovo s kopico nedoraslih sirot. Ni ugovarjal mojim besedam, zdelo se mi je, da so mu bile všeč. Rajši je nadaljeval o Danici, s kolikšnimi težavami se je društvo ustanavljalo, morala sta posredovati pri vladi poslanca Žičkar in Povše. Pravi pokretaš je bil jurist Jaklič, ki

je tik pred ustanovitvijo umrl v Ljubljani, nakar je zunanje zadeve vodil Jankovič, a duša vsega je bil Pavletič, ki je začel izdajati tudi Zoro. Razložil sem, kako smo šli srednješolci mahničevci Jakliča kropit in ob tem zvedeli, da ga je za smrt previdel — dr. Krek. Štefca me je v nemal za Danico in obžaloval, da mora sedaj, ko se društvu obeta pomladitev in rast, zapustiti Mojdanaj.

Začel sem si misliti, kam neki meri, najbrž me hoče potrditi v delu za Zoro. No, kmalu sem prepadel spoznal. Ta stric je kar na lepem sklical sejo v društveni prostor, da volimo predsednika in prenovimo ves odbor, kajpak vse po pravilih, on kot najstarejši bo vodil sejo. To pot bo bolje, da bomo sami med seboj.

Zbrali smo se ob določenem času v društvu, razen tega in onega, ki mu je silil mah na glavo. Štefca je vstal in suhoparno dejal: »Začnimo volilno sejo, naj kdo predloži koga za predsednika.« Vsi smo vzkliknili: »Štefan Pregelj naj bo.« Ali ta se je izmeknil, mora v Gorico, pod nobenim pogojem ne sprejme. »Če je tako,« sem zaklical jaz, »volimo Komarja.« Ti si rekel, da nisi za takšno volitev, naj se glasuje po listkih. Ti si dobil vse glasove razen treh, dva jaz, enega Ivan. Odločno si odklonil: »Ne, moram v Ljubljano za več mesecev; naj volimo prijatelja Ivana.« Jaz sem ga potem volil in še trije drugi, ha, česar nisem ne želel ne pričakoval: dobil je večino Istinič, to sem bil jaz. Zgrozil sem se, kakor da je tresčilo vame, toda ta strela me ni samo pretresla do dna, ampak tudi razsvetlila. Štefca je vprašal: »Istinič, ali sprejmeš?« »Sprejemem,« sem odgovoril kratko, »Bog pomagaj!« na tiho, toda ne brez strasti, ki se je takoj pokazala. »Čestitam, predsednik si, vodi sedaj volitve do konca.« »Volitve so tako pokazale, naj bo za namestnika Ivan.« Vsi so pritrdili. Še štiri odbornike moramo najti in sem jih naštel, med njimi tudi Komarja. Sprejeto! Halo, Komar vstane, ne sprejme, ne pa ne. Tedaj se je dvignil v meni srd: »Izvoljen si, ako ne sprejmeš v teh razmerah, ti ni nič za društvo. Premisli si čez noč, ako boš ponovil svoj ne, pojdi ven, samo jutri mi naznani svoj sklep, da bom vedel poiskati drugega.« Sam sem se s tabo čudil takim besedam iz mojih ust, ko sem največ zavoljo tebe vstopil. Drugi dan si mi javil, da izstopiš, kar sem tako vedel. Če bo šlo tako naprej, bomo kmalu baraka. A v meni je zrasel pogumen up za obnovo. Na mestu barake bo stala lična vila z mano ali brez mene. Preskusila se bo moja zvestoba. Bog mi vidi v srce, bo mi povrnil.

(Dalje prihodnjič.)

Sl. 24. Slika nadlog v cerkvi sv. Primoža nad Kamnikom iz okr. 1520. Primerjaj sliko iz Gradca (sl. 25). Marija ščiti vernike s plaščem, prosi Jezusa pomoči, sklicujoč se na svoje materinstvo, Jezus kaže Očetu svoje rane — ga preprosi, da vtika meč v nožnico. V ozadju: kuga, lakota in turški napad (vojska).

IZ ZGODOVINE SLOVENSKEGA CERKVENEGA SLIKARSTVA

France Stelè

Izmed večjih pripovednih zasnov sta se nam ohranila v Sloveniji dva pasijona in eno Marijino življenje. Prvi pasijon zavzema vso severno steno prezbiterija podružnice Sv. Duha v Slovenjgradcu, slikal ga je v petdesetih letih 15. stoletja Andrej iz Ottinga, drugi pa zavzema severno steno ladje cerkve sv. Petra nad Begunjami in ga je slikal okrog 1530 do 1540 slikar Jernej iz Loke. Zdi se, da so pri teh zasnovah sodelovali na Koroškem v več izvodih ohranjeni postni prtovi, katere so obešali pred oltarje na veliki teden. Enostavna razdelitev kakor tudi bogati pripovedni izbor prizorov kaže na ta izvor. Soroden je tudi pasijon v Vratih na Koroškem iz srede 15. stoletja.

Največji ciklus Marijinega življenja pri nas imamo na južni steni ladje pri Sv. Primožu nad Kamnikom. Nastal je okrog 1520. Poleg mnogih,

prav življenjsko zajetih prizorov, kakor je Marija pri tkanju zastora v templju, Marijino rojstvo, zgodba Jožefove palice, obisk pri teti Elizabeti, nudijo te slike mnogo dragocenih, kulturno zgodovinskih podrobnosti v oblekah, stavbah itd.

Predaleč bi vodilo, če bi hoteli naštetati vse ikonografske zanimivosti našega gojskega slikarstva. Dodamo naj samo še en primer, Marije v varuhinje s plaščem iz cerkve sv. Primoža nad Kamnikom (sl. 24). Slika predstavlja v obširni pokrajini, največji v našem starem slikarstvu, na desni Marijo, ki ji patrona cerkve, sv. Primož in Felicijan, razprostirata plašč, pod katerega so se zatekli pred božjo jezo, upodobljeno v pokrajini v ozadju kot kuga, lakota in vojsko, vsi ljudje, zastopani po svetnih in cerkvenih stanovih takratne družbe, s papežem in cesarjem na čelu. Marija je odkrila desno stran svojih maternih prsi in jih kaže na levi strani klečečemu trpečemu Jezusu, ki dviga svoj pogled in kaže svoje rane Bogu Očetu; ta pa zgoraj na oblakih pravkar vtika meč svoje jeze v nožnico. V pokrajini v ozadju je uprizorjen napad Turkov na vas s cerkvijo; kuga je predstavljena s padajočimi živalmi in ljudmi v sredini, na levi v ozadju pa lakota s točo in kobilicami. Slika spada v vrsto tako zvanih kužnih podob, kjer Marija in Jezus v posebnem sestavu prosita usmiljenja za trpeče človeštvo. Božja jeza je navadno upodobljena v obliki treh pušic z napisi kuga, lakota, vojska, ki jih Bog strelja na človeštvo, a se lomijo ob Marijinem zaščitnem plašču. Odlomek slike te vrste se nam je ohranil v severni stranski ladji župne cerkve v Vuzenici. Vsa slika pa je najbolje ohranjena v kapeli gradu Bruck pri Lienzu. Smisel slike pri Sv. Primožu je: pred božjo jezo, upodobljeno v ozadju slike kot turški napad, kobilice, toča in kuga, so se ljudje zatekli pod Marijin plašč, ki jih varuje. Marija se obrača k jeznemu Bogu za usmiljenje po svojem Sinu, ki so ga pregrešni ljudje mučili, a ga gane ljubezen do Matere, ker se Marija sklicuje na svoje materinstvo in tako res izprosi usmiljenje. V zvezi s to sliko se skoraj moramo spomniti največje in vsebinsko najbogatejše vseh slik te vrste, na sliko nadlog, nastalo v osemdesetih letih 15. stoletja na južni zunanjščini ladje stolne cerkve v Gradcu (sl. 25). Ta slika, ki je po svojem odnosu do sodobnih dogodkov in po ikonografski vsebini sorodna naši, je razdeljena podobno kakor slika poslednje sodbe v tri vodoravne pasove. V gornjem je na sredi v podobi treh moških oseb presv. Trojica, na levi kleči po načinu priprošnje slike, tako zvane Deisis, Marija, na desni Janez Krstnik, ob

straneh dalje dve skupini nebeščanov. Ta pas deli nebes v podobi loka stiliziranih oblakov od srednjega pasu, kjer je v sredi poslopje, predstavlja joče Rim. V njem je v sredi papež, kot prvi človek srednjeveške družbe in namestnik Kristusov na zemlji, v stranskih prostorih pa sv. Frančišek Asiški in sv. Dominik, ki sta po pobožnem izročilu imela v Rimu istočasno videnje, v katerem se jima je odkrilo Marijino varstvo nad človeštvom in njunima redovima. Na straneh je v dve skupini razdeljena človeška družba, zastopana po skupini duhovskih in svetnih stanov, s cesarjem in duhovščino na čelu. V spodnjem pasu je tridelna pokrajina, v kateri so naslikane tri takratne najhujše nadloge: kuga, lakota (po kobilicah, ki so tisti čas uničile Štajersko) in turški napad. Bog Oče zgoraj meče proti zemlji tri sulice z napisi kuga, lakota in vojska, te pa se lové in lomijo v pajčolanu, ki si ga je Marija snela z glave in en konec dala Janezu Krstniku, da ga razprostrata med nebom in zemljo in vanj lovita uničujoče sulice. Obenem kaže Marija svoje prsi Sinu, ki se obrača za usmiljenje k Očetu, ki ga tudi usliši. Po svoji ikonografski zasnovi je graška slika mnogo bolj sestavljena od one pri Sv. Primožu, po svoji zgodovinski vsebini pa se skoraj skladata in sta zanimiv primer sorodnih pojavov.

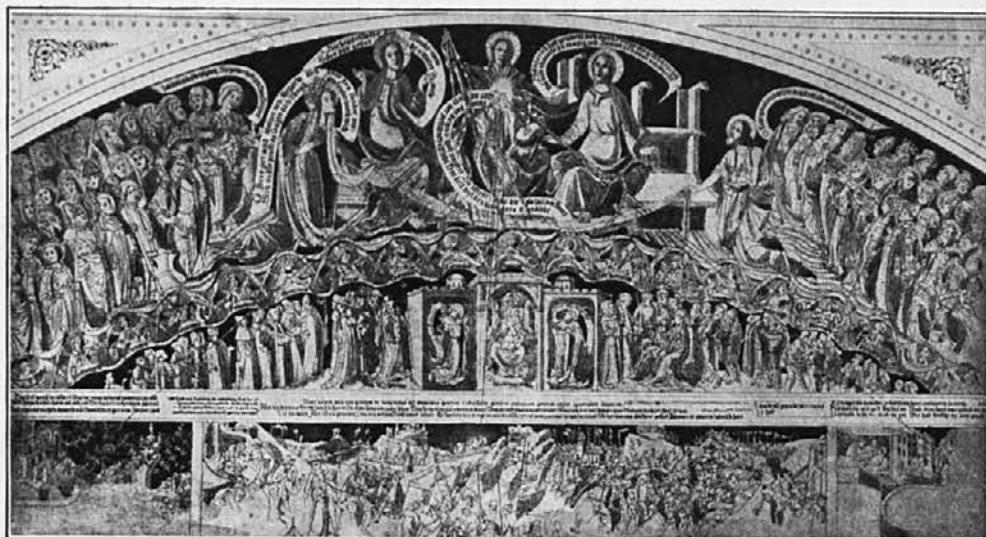
Gotsko slikarstvo je razen visoke krasilne kulture izživlja predvsem v poučno in spodbudno pripovednem smislu. Poleg krasilne strani, ki je ena najpopolnejših v zgodovini cerkvenega slikarstva, je vsekakor njegova najizrazitejša stran poučna. Temu nasproti pa občutno zaostaja izrazito nabožna, molilna stroka. Celó na oltarjih najdemo le malo izrazito molilnih podob v našem sedanjem smislu. Vendar pa se nam je tudi v slikarstvu ohranilo nekaj ikonografskih tipov izrazito molilno ali meditativno spodbudnega značaja. Tako se v freskah in na predelah oltarjev pogosto pojavlja Veronikin potni prt, tako zvana *Veronica*, o kateri trdi izročilo, da je resnična, na čudežen način nastala podoba Odrešenikova. Držano od angelov jo vidimo n. pr. na predeli najlepše ohranjenega gotskega krilnega oltarja v Ptuj, v freskah pa na notranji strani slavoloka prezbitarija cerkve Sv. Duha na Vihru nad Št. Rupertom in pod oknom v prezbitariju na Jezerskem.

Najbolj razširjen pa je v raznih oblikah tako zvani *Mož usmiljenja* ali *Imago pietatis* ter *gregorijanski trpeči Kristus*. Zastopan je v vseh oblikah: v cerkvi pri Št. Janžu nad Dravčami kot do pasu v sarkofagu (rakvi) stoječi trpeči Jezus (sl. 26), ki kaže svoje rane, pod zvonom bivšega dominikanskega samostana v Ptuj

se nahaja posnetek slavne ikone iz cerkve S. Croce v Rimu, ki ga kaže stoječega do pasu v sarkofagu, z glavo, rahlo nagnjeno, z rokami, zloženimi pred životom, in pred ozadjem, pokritim z orodji trpljenja. Največkrat pa ga srečujemo v polni podobi stoječega pred ozadjem, pokritim z orodji trpljenja in predmeti vsakdanje rabe, ki opozarjajo na to, da ga človek lahko neprestano v vsakdanjem življenju z vsakim opravkom na novo muči. Najlepši tak Kristus se nam je ohranil na zunanjščini prezbitarija v Bodeščaj, drugod pa več odlomkov. Soroden temu, toda brez ozadja z orodji mučenj in opravil, je trpeči Kristus kot simbol evharistične žrtve, kot simbolična vinska trta in klas. Razširjen je ta ikonografski tip posebno v krogu Janeza Ljubljanskega, tako v prezbitariju na Visokem kakor nad nekdanjim stenskim prezbitarijem v Mengšu, in v tabernakeljski slikariji v zvezi z obširnimi simboličnimi zasnovi v Vratih in v Deutsch-Griffenu na Koroškem. Bistvo tega tipa je, da nam predstavlja trpečega Jezusa, ki mu skozi rane na nogah in rokah rasteta vinska trta in žitna bilka s klasom, ob nogah pa stoji kelih, v katerem se zbira kri iz njegovih ran. Svojevrstna predstava tega tipa se je ohranila v renesanških slikah v Marija Gradcu pri Laškem.

Svetniške nabožne podobe so se nam ohranile največkrat v doprni obliki v prezbitarijih cerkvá v pritličnih in vrhnjih pasovih, vendar se nabožna spodbudnost pri njih večinoma omejuje na orodja njihovega mučenja ali druge posebne znake. Te slike po svoji izraznosti daleč zaostajajo za ikonami in svetniškimi podobami sodobne vzhodne cerkve (dober primer sv. Marjeta v prezbitariju cerkve sv. Petra na Vrh nad Želimljem, sl. 27). Tudi Marija ima v molilnih tipih v našem gotskem slikarstvu precej malo pomembno vlogo, čeprav razen Jezusa eno prvih. Ena najbolj priljubljenih takih ikonografskih zasnov, *Pietà*, je bila česčena tako rekoč izključno v kiparski obliki in imamo v našem gradivu samo en slikan primer iz gotske dobe v cerkvi Sv. Duha v Slovenjgradcu, pa tudi tu v pripovedni zvezi (sl. 28). Tudi na oltarjih predstavljajo rajši zgodovinske dogodke, čeprav pogosto v manj realistični reprezentativni podobi kakor izrazito nabožne zasnove. Ikonografski tip *Brezmadežne*, ki tvori v poznejši ikonografiji veliko vlogo, se pojavi pri nas šele z renesanso.

Mirno lahko zaključimo, da je gotsko slikarstvo imelo svojo vlogo za izčrpano s tem, da je ustvarjalo po svojih ikonografsko sistematiziranih delih nabožno spodbudno ozračje, spodbudnost pa se je omejevala bolj na poučno in meditativno stran kakor na izrečno molilno. (Dalje prihodnjič.)

Sl. 25. Gradec, zunanjščina stolnice. Slika nadlog iz 1480—1490. Kompozicija v treh pasovih spominja na poslednjo sodbo (prim. sl. 23). V sredi zgoraj sv. Trojica v podobi treh oseb, priprošnjika Marija in Janez Krstnik kakor v poslednji sodbi. Srednji in spodnji del kakor v slikah nadlog in Marije priprošnjice s plaščem. Marijin pajčolan kot zaščita vernih je vzet iz bizantinske legende. — Primer izredno komplicirane ikonografske zasnove iz konca srednjega veka.

ŠESTO POGlavJE

Dr. Janez Plečnik

Svoboda pouka.

Ledvice (ren) leže na zadešnji trebušni steni in so — pri človeku — fiziolaste oblike. Kot ima fiziol lišček in dva konca (»póla«), tako govorimo tudi, da imajo ledvice lino in dva konca. Zgornji konec ledvic je prislonjen na trebušno prepono. Vrh (supra) tega zgornjega konca ledvic sedi (pri človeku) pločat trirob ud (organ). Vemo, da je ta ud žleza z notranjimi izcedki (inkréti). Pravijo torej, da »nadledvična žleza« (suprarenalna žleza, suprarenalni organ) leži vrh ledvic. Nadledvična žleza je kaj neznatne velikosti, tehta (pri človeku) nekam deset gramov (eno deko) na vsaki plati, obe žlezi tehtata torej nekam dve deki. (Govorili smo že: o žlezah, o kvasnikih, spešnikih, mudnikih, encimih, fermentih, notranjih in zunanjih izcedkih, sekrétih, ekskretih, inkretih, in to v Mladiki 1932, posebej še na str. 178, 224, 262.)

Vemo torej, da je nadledvična žleza ud z notranjo sekrecijo, da je ta ud neznatne velikosti, vemo pa tudi še to, da zvenemo in umremo, ako nam obolenja uničijo ta ud, in še to vemo, da tudi takrat umremo, kadar nadledvične žleze izcejajo čez pravotno mero sokov v našo kri. Bravcu bo jasno, da teh sokov pač ne more biti veliko.

Radi se prerekajo o tem, so li človeška občestva (družina, vas, mesto, dežela, država) organizmi ali ne. Guttman's Medizinische Terminologie je vseobče priznana in visoko

cenjena knjiga (24 izdaj je bilo od l. 1902 do 1930). Tam — v Guttmanu — beremo, da so organi (udi) telesu podrejeni deli, ki so povezani v »višjo« enoto, torej v organizem, v telo. Organizem pa je — zopet po Guttmanu — tista enota, v katero so organi povezani. Bravec ne dvomi, da so take opredelitve besede in celó prazne besede. Vemo pa, da gojnik pogosto s takimi opredelitvami trapijo mladino in da jih mora mladina znati »dobesedno na pamet (?)«. Mi torej kar z vso drznostjo trdimo, da si naše telo in telo države povsem enačita, da poteka

»življenje« v našem telesu pa ono v državi na povsem isti način. (Govorimo zgolj kot prirodarji.) Trdimo torej, da so tudi v državi organi, udi, skupki (poedincev), so občestva človekov, ki so res na moč majhni in ki so res na videz »brez pomena«, ki pa so v resnici tako silni, da država ne more živeti brez njih, in ki postanejo kar nevarni za državo takrat, ko njih silnost in moč postane prevelika.

Vseučilišča (univerze), torej člani vseučilišč, zbirajo pridobke in spoznatke človeškega duhá: katerekoli in kadarkoli pridobljene. Člani vseučilišč (profesorji, docenti, asistenti) torej zbirajo vse pridobke in spoznatke, prirodarske in zgodovinske, jih nato po možnosti obdelujejo in predelujejo, in to ne sebi v prid, temveč občestvu v prid. Kar umevno bo sedaj bravcu, da pridevek »alma mater« torej gre vseučiliščem, da pridevek širokogrudna, vzvišena, dobrotljiva, blagovôljna, ródna mati gre vseučiliščem. Pa mi Slovenci bi torej rekli, da so ljubljanska »alma mater Alexandrina«, ljubljansko »Aleksandrovo vseučilišče« Naša Mama, Naša Mati.

Bravec ve, da je znanje posamnika močno omejeno in bo torej umevno bravcu, da je treba mnogo članov na vseučilišču, ako naj res obdelajo vse pridobke človeškega duhá. Bravec se torej ne bo čudil, da je vseučilišče zadeva, ki je treba zanjo precéj denarja: vsi ti mnogi člani vseučilišča so vendarle človeki in imajo vse človeške potrebe.

Kar nič ne bo osupnilo bravca, da so cele države, ki ustanavljajo in vzdržujejo vseučilišča;

saj še tako premožen posamnik skoraj ne zmore tega. Državna denarna moč prihaja iz davkov posamnih državljanov in finančni minister je tisti, ki upravlja državne denarje. Ta velik upravnik državnega denarja naj bi upravljal državni denar po načrtu, ki ga sprejme in odobri državni zbor (torej državljani). Upravnik državnega denarja naj torej upravlja državni denar po državnem proračunu.

Upravnik državnega denarja časih tudi pri najboljši volji ne more točno slediti proračunu pri ravnanju z državnim denarjem. Uime: suša, poplave, nalezne bolezni, potresi, požari zadenejo državo pa je kar umevno, da državni denar v takih pripetljajih ne gre vedno v naprej določen namen, temveč da porabijo denar za pravkar nujne zadeve. Tako ravnamo tudi v malem, tako v družini. Starši tudi napravijo proračun: prejeli bomo toliko, izdali bomo toliko, prebitka nam bo ostalo toliko. Dve tretjini prebitka bomo shranili; za ostalo tretjino prebitka pa kupimo Janezu harmoniko, ki si jo tako poželi. Pa rdeči petelin povsem nepričakovano sede na streho, hiša zgori, ogenj uniči pridelke ter razdene tudi proračun in ukonča harmoniko. Preden pride do nove har-

monike, je treba za želodce otrok znositi krompir, žito, zabelo — in preden pride do nove harmonike, je treba stakniti priberačene hlode v strešje. Hišni gospodar in hišna gospodinja se tudi pri najboljši volji ne moreta »držati« proračuna. Umevno torej, da upravnik državnega denarja ob težkih dobah skrči tudi vseučiliščem dajbe, ki so potrebne za njihovo uspešno delo. Vseučilišča imajo ob težkih dobah svoja mršava leta, vseučilišča propadajo.

Kar vse vprek je res, da se otroci sramujejo beraško opravljenih matere in da jo zatajijo pri vsaki priliki. Pa delajo narodi s »svojo mamo«, z vseučiliščem tudi tako. Z beraško opremljenim in torej (skoraj) nedelovnim vseučiliščem se državljani ne morejo »postaviti«, zatajijo torej vseučilišče in vseučilišča so brez (dobrega) slovesa ter člani vseučilišča so brez (močnejšega) vpliva. Tako je torej časih.

Časih pa upravnik državnega denarja nima najboljših volj in ni »naklonjen« vseučiliščem ter ravná z državnim denarjem tako, da vseučilišča ne pridejo do njim potrebnih in postavno določenih dajb, dasi država ni v velikih, nenadnih stiskah. Vseučilišča, ali pa le to in ono vseučilišče, časih upravniku državnega denarja (ali tudi kateremu drugih velikih državnih upravnikov) niso po godu pa vseučilišča takrat ne dobivajo dajb od države v tisti meri, ki je potrebna, ako naj vseučilišče ostane to, kar naj bo: alma mater naroda, »naša mati«. Zgodovina uči, da taki pripetljaji niso bele vrane.

Vseučilišča namreč imajo prav posebno pridano pravico, ki je nima nobena druga šola. Ta pravica je: svoboda nauka, svoboda pouka. »Svoboda nauka, svoboda pouka« pove, da sme vseučiliški učenik pri predavanjih učiti zgolj po svojem (znanstvenem!) prepričanju, pa naj so njegovi nauki komu ljubi ali ne, pa naj so njegovi nauki v smislu državnih vodnikov ali ne. Vse to je lepa pravica, le: zgodovina uči, da na moč raznotero sodijo o tej pravici in da na moč raznotero uporabljajo to pravico; ta pravica je, kot marsikatera druga, že nekajkrat noč prejokala. Zatiraš in zatireš pa pravico »svobode pouka« na prav raznotere načine. Eden načinov je ta, da država odtegne vseučilišču potrebne dajbe. Upravnik državnega denarja in upravnik državnega šolstva sta kaj pripravna za tako zatiranje vseučilišča. Umevno je, da se skušajo vseučilišča ohraniti in se ubraniti take zatire pa da država tudi z vnemo zasleduje svoje cilje. Taki časi seveda niso ugodni ne za razvoj in obstoj ne za sijaj vseučilišč. Rekli smo: Zgodovina uči, da prav raznotero sodijo o pravici svobode pouka pa da prav raznotero upo-

Sl. 26. Št. Janž nad Dravčami. Imago pietatis (sr. 15. stol.), variantna slika gregorijanskega Krista iz cerkve S. Croce v Rimu.

rabljajo pravico svobode pouka. Ponavljajoč oni stavek opozarjamo bravca na o b a dela stavka: Opozarjamo torej, da časih oblasti ozkosrčno presojuje »svobodo pouka« pa da časih tudi člani vseučilišč stopijo čez mejo tistega, kar (splošno in z dobro pravico) označamo in priznavamo kot »svobodo pouka«. Pa je umevno, da pravica »svobode pouka« časih ustvarja smeri, ki (tačas) niso državna smer. Pravijo torej, da je vseučilišče nekaka (posebna) »država v državi« in kar splošno govorijo, da so vseučilišča (svobodne, duhovne) »republike«. Bravec se kar ne bo čudil dejstvu, da je neka (skoraj) neprestojna napetost med pravo državo in »republikami - vseučilišči« pa da se država pogosto pritožuje nad vseučilišči in da vseučilišča rada tarnajo čez državo.

Država je seveda neprimerno močnejša od »vseučiliščnih republik« v državi. Država more torej vsak čas igrati za tretjo te svoje »republike«: toda država tudi nujno potrebuje take »republike«. Vseučilišča so nad vse pripraven dušek (Zugloch; Ventilator) za napete nazore, strasti, duševni nemir mladine, ki je kar po svoji naravi neprestojno nezadovoljna. Zgodi se torej časih, da državni vladarji sami naravnajo troho svojega sijaja na vseučilišča. S tem vladarji še nekam posebej zavežejo vseučilišča, da pazno in z vsem spoštovanjem in vso vdanostjo delajo za državo, pa naj imajo še tako »svobodne« nazore; odsev vladarjevega sijaja pa tudi nekam trajno zaveže upravnike države, da s pozornostjo negujejo vseučilišča, pa naj so srca teh upravnikov naklonjena ali nenaklonjena vseučiliščem. Vemo, da se prav naše ljubljansko vseučilišče ponaša z imenom: Alma mater A l e x a n d r i n a. Prav bi bilo, ako bi se zavedali tega dejstva vsi, ki imajo radi Jugoslavijo in ki so željni, da primerno povedo nosivcu jugoslovanske misli svoje spoštovanje.

Zadostili bomo (našemu) namenu povsem, ako dodamo še dve podobni zgodovinski dejstvi. Rudolf IV., vojvoda avstrijski (od 1339 do 1365), je ustanovil (l. 1365) dunajsko vseučilišče. Pa ima dunajsko vseučilišče ime: Alma mater R u d o l f i n a. Praga ima še starejše vseučilišče. Nemški cesar Karel IV. (1316 do 1378) je ustanovnik praškega vseučilišča, ki ima ime: Alma mater C a r o l i n a. Zakaj smo navedli te zgodovinske podatke, bomo bravcu prihodnjič povedali.

Nismo zgodovinarji ter smo se omejili le na neobhodno potrebno. Želimo pa, da bi večje pero podrobneje opisalo našemu narodu te razmere. Kar skozi slišimo in beremo o zmagovitih pohodih vladarjev, o sijajnih zmagah in o krvavih, grozotnih porazih narodov. Beremo, kako so na-

Sl. 27. Cerkev sv. Petra na Vrhu nad Želimljem, sv. Marjeta (sr. 15. stoletja).

rodi »prelivali potoke nedolžne krvi«, kako so narodi zidali »na kosteh padlih junakov« države. Mi mirno gledamo v svet in v gajanje prirode pa kar nič ne dvomimo o tem, da so krvoprelitja, da so boji in trohneče kosti močno vidni znaki ob potih, ki države po njih hodijo. Naše razmišljanje nas pa opozarja na tisto drobno življenje v narodu, ki je malo opazno, malo hrupno, ki je pa vendarle nujno potrebno za življenje naroda, ki pripravlja blagostanje, moč, srečo, nesrečo, poraz naroda. »Zmage« in »porazi« narodov so zgolj zaključki tega »notranjega« cimanja naroda. Telo nam je zloženo iz celic pa mora biti življenje celic usmerjeno v dobrohotno medsebojščino, ako naj naše telo živi in zdravo ostane. Razpasje tega ali onega dela občestva vodi v zlo.

Pravijo in radi tako govoré, da so vseučilišča zgolj kovačnice za izdelovanje doktorjev in profesorjev. Res je: univerze izdelujejo profesorje in doktorje, toda to ni v s a njih dejava. »Svoboda pouka« je najzlahtnejši obrodek vseh vseučilišč; ona redí in uravnava marsikaj, kar bi ne-

urejeno, neuravnano, neugnano ostalo in bi tiralo narod v obup in nezadovoljstvo. Res: gozdovi, ki pokrivajo hribovja, nam dajejo les, les pa zopet les. Toda koreninje gozdov je zbiravec vode in viharji se razbijajo ob obršah dreves. Posekajte gozdove pa bodo hude vode odnašale polja in hiše; Kras bo tam in z njim kraška burja. Kakor s temi gozdovi, tako je tudi z vseučilišči.

(Dalje prihodnjič.)

SOKOVI KIPIMO

1. Glasovi.

Čujem sladko otožne zvoke piščalk,
vriske mladih pastirjev na paši,
mukanje krav, meketanje ovac,
razmájani zvon.

Vonji prebujnega cvetja bolijo me v dno srea,
glavo opijajo do utrudljivih sanj.
Slavčki pojó v košatih bregovih,
sonce zahaja v zaton.

Tenka struna se je prebudila,
zdaj ostró zveni.

2. Bolnik.

Zemlja je žejna, sonce pali.
Cvetke venejo, sopara vonje duši.
Tiha tegoba povsod se zreali.
Voda med skalami liže mahove.

V zelenju nobena se ptica oglasiti noče.
Čivkanje v gnezdih je plaho.
Kače se plazijo v travo, glavice iščoče
sikajo, mrzla telesa se zvijajo v svitke.

Zemlja bi vode, rože bi vode,
jaz pa objemov hladnega vetra.

Vse je le sonce, vse je tišina,
v vsem leži bridka bolečina.

3. Polnoč.

Španski bezeg prepojil je noč s hrepenenjem.
Ure počasi bežijo v šumečo temo.
Veter. Daleč v obzorju se bliska.
Črički prepregli s pesmijo so vso zemljo.

Okna so nageljnov polna
in rožmarina in belih zaves.
Trpka sladkost od ondod me navdaja.
Psi so počasi utihnili v vasi,
Zadnji je netopir neslišno preletel
krone odevelih dreves.

Jutri v hladno bo roso pod koso
sveža detelja pala
med mladimi vriski.

Vinko Beličič.

GREH

Alojzij Bolhar

V času svetovnega klanja je bilo, v dneh moritve in prelivanja krvi.

Natrpano polni vlaki so vozili žrtve vojske iz notranjosti države na meje, na morišča.

Sedel sem v predelku voza, ki je bil poln vojakov raznih ver in narodnosti. Med seboj se nismo poznali, z raznih vetrov nas je usoda združila, tuji in nezaupni smo si bili med seboj, a vendar smo si bili prijatelji. Vsi smo bili redko-besedni, nikomur ni bilo do govorjenja: kdo bi motil ta mir! A čeprav smo si bili prijatelji, bi bili zadirljivi in nejevoljni na onega, ki bi nas hotel ogovarjati in motiti. Vsak je gledal, da je našel v že tako prenapolnjenem vozu primeren kot za počitek. Saj utrujeni nismo bili, a utrujenosti smo se bali, ker je bil še precejšen del noči pred nami; kaj pa prinese naslednji dan, nihče ni vedel. Tema je bila v vozu, saj smo se vozili brez luči. Le kadar je vozil vlak mimo razsvetljene postaje, si opazil temne in mrke obraze, ki so nemo zrl predse. Nekateri so že spali, drugi so dremali in premišljevali. V dušah vseh pa je bilo nekaj težkega, silnega. Vsak je imel le eno v mislih: Kdaj bo konec? Pridem še kdaj domov? Kako se bo vse to končalo? Vmes pa je drdranje koles pelo venomer isto uspavajočo pesem: Nikdar nazaj! Nikdar nazaj! Nikdar nazaj!

Semintja je kdo globoko vzdihnil, znamenje, da še ne spe vsi; ali pa se je kdo v spanju nerodno predeval in se naslonil na svojega spečega soseda. Sicer pa je vladal v predelku voza najlepši mir.

Vojak pri oknu je prižgal svečo. Iz oguljenega oprtnika je izvlekel knjigo in pločevinasto steklenico. To je nastavil k ustnam in potegnil nekaj požirkov. Nato je oprtnik zavezal in ga spravil v predal nad glavo, knjigo pa je obdržal v roki. Pomaknil se je bliže k sveči, na skrivaj se prekrizal, da ga ne bi kdo opazil, in bral iz svetega pisma.

Dovolj sem imel prilike in časa, da sem mogel ob brlenju sveče premotriti vse sopotnike. Bili so starci in mladeniči: vsi mrki, v lica koščeni in koža jim je bila nagubana in ožgana od sonca.

Nasproti mi je sedel mlad mornar. Suh in vitek je bil, da si ga med drugimi komaj opazil. Po malem je pokašljeval in si brisal potno čelo, čeprav v vozu ni bilo toplo. Mislil sem si: Ej, tudi ti si zapisan! Nikdar nazaj! Nikdar nazaj! V vseh jezikih pojo kolesa, tudi v tvojem. Le nič se ne

boj! Saj pesem je pesem; veseljaku poje veselo, nam pa vsem enako žalostno in turobno.

Sklepal sem, da se je vračal od doma, od svojih domačih, morda od neveste, z dopusta. Nebrižno je zrl predse, Bog ve, o čem je razmišljal, na mah se je sunkoma izrinil izmed sosedov, ki so se nanj naslanjali, vstal je in vzel iz krušne torbe, ki jo je imel v predalu nad glavo, kos kruha. Ne spominjam se več, morda je bil celó štrukelj. Pač pa sem prav dobro videl, ko je prvič ugriznil. Skorjica je celó zahrustala. Obrnil sem se vstran in zamižal.

Da te le ni sram, mladenič! Da imaš le toliko poguma, jesti kruh vpričo nas, lačnih in sestranih živih okostnjakov. Tako sem se natihem jezil nad njim. Toda saj je bil kruha morda bolj potreben nego jaz in — njegov je bil. Hipna zavist in nejevolja sta me minili, silil sem se, da bi zadremal, da ne bi mislil, s kakšno slastjo je použival mornar svoj beli kruh.

Sveča je dogorevala. Vojak ob oknu je prenehal z branjem. Pokrižal se je, zaprl knjigo, upihnil svečo in vse skupaj spravil v oprtnik. Ko je zavladata v vozu zopet tema, sem odprl oči in ni mi bilo, da bi zadremal, kaj še, da bi zaspal. Preveč me je bil prevzel mornarjev beli kruh.

Lahno, kakor na perotih, se je prikradla v dušo črna misel, da sam niti slutil nisem, kdaj. Pričel se je boj vesti z izmozganim telesom. »Ne kradi!« mi je očitala vest, a skušal sem jo prevpiti z lačnim želodcem. Saj že ves dan, kar sem se vozil, nisem dobil toplega; belega kruha pa že več mesecev nisem videl, kaj še, da bi ga užival. Oj, ti nesrečni mornar, zakaj nisi jedel kruh, ko je bila popolna tema! Že sama misel na beli kruh mi je stresala sestradano telo. Hudo hudo je trpeti lakoto in le oni ve, ki je to sam skusil.

Pravijo, da je žeja hujša ko glad. Pa tudi lakota je nekaj groznega in tira človeka v obup. Misli si, da že mesece in mesece, da, skozi vse leto nikoli nisi dobil niti toliko, da bi bil vsaj enkrat sit. Telo je sestradano in izčrpano, zapustite telesne sile, lica so usehla in vdrta, kosti pa ogrinja tenka svetlorumena mrena, koža. Nobene volje niti veselja nimaš ne do dela ne do življenja in vlačiš se okoli kakor senca.

Poznal sem vojaka medicince, ki je od gladu obupal nad življenjem. Sredi najhujše zime se je vrgel v ledeno mrzle valove deroče reke, češ, da nima nič od življenja, če pa nima niti toliko, da bi se vsaj enkrat do sitega najedel, pa sploh ni vredno živeti.

Vem tudi, da je nekoč cigan vojak zvabil otroka v tujo vežo in ga zabodel z bajonetom,

Slika 28. Cerkev sv. Duha v Slovenjgradcu, pasijon iz okrog 1450–60, Pietà z žalujočimi.

samo da mu je ukradel hleb koruznega kruha. Pa tudi tisti lepi, mladi vojak mi je stopil pred spomin, ki je vedno govoril o svoji zaročenki, kjerkoli je le utegnil, in je živel samo zanjo. Pa ga je dolgotrajno stradanje le preveč izmučilo in izčrpalo; zamenjal je zlat zaročni prstan, njemu najlepši in najdragocenejši spomin, za štruco kruha. Pa ono prvo noč, ko smo šele prišli k vojakom in smo spali na podstrešju starega, že napol podrtega mlina, so mojemu prijatelju ukradli nov kovčeg, izropali iz njega vse, z deskami razbitega kovčega pa zjutraj zakurili peč.

Mučil sem se, da bi zaspal, da bi opustil črno misel, a vedno huje je glad kljuboval vesti. Trda noč in tema je bila okoli mene. Edino pesem koles: Nikdar nazaj! Nikdar nazaj! je enakomerno in turobno odmevala med tesnimi stenami predelka. Skušnjave so bile vedno silnejše in medtem ko sem koval umazane načrte, je onemogli jezik bogokletno ponavljal: »Daj nam danes...«

Vsi sopotniki so spali; tudi mornar meni nasproti je spal in smrčal.

»Vzemi!« »Ne kradi!« »Daj nam danes...« »Nihče te ne bo videl!« »Tat!« »Ne!« Vse vprek mi je brnelo v duši. »Cigan je umoril nedolžnega otroka za hleb kruha, zaročenec je dal zaročni prstan za štruco komisa, pa ne boš samo ne moril

ne ubijal, ampak boš samo — vzel. Tako lahko, tiho in neslišno boš vzel in še vedno boš veljal za — poštenjaka. Kar vzemi! Lačen si! Ne obotavljaj se!« so neslišno izgovarjale tresoč se ustne. Z druge strani pa se je oglašala vest, težko in očitajoče: »Večkrat si šel s praznim želodcem spat kakor s polnim, premagaj se še sedaj!«

Cigan... hleb... otrok... lakota... zaročenec... podgane... Daj nam danes...

Nikdar nazaj! Nikdar nazaj! Pesem koles in vmes smrčanje mladega mornarja. Sicer nočni mir kakor po bitki na bojišču. Prepričal sem se še enkrat, ali kdo bedi.

Nihče.

Neslišno sem se dvignil s sedeža, niti sosed se ni premaknil, in sklonil sem se nad glavo mornarja. Krì mi je udarila v glavo in v sencih mi je tolklo. Kolena so se mi šibila, stal sem negotovo in roke so se mi tresle. V predalu na nasprotni strani sem tipaje poiskal mornarjevo krušno torbo in urno segel vanjo. »Stoj!« mi je še enkrat očitala vest. »Hiti!« mi je ukazoval želodec.

»Ne kradi!«

»Tat! Tat! Tat!«

Med štruklji sem izbral največjega, krušno torbo sem pospravil nazaj in kakor sem neopazno vstal, tako sem tudi sedel nazaj na svoj prostor. Štrukelj sem skril v svoj oprtnjak.

Duša se je razjokala, vest je utihnila.

Nikdar nazaj! Nikdar nazaj! Nikdar nazaj!

Po dolgi, utrudljivi vožnji, a še tem hujši noči sem se prebudil naslednje dopoldne. Drugi so medtem že odšli, novi so vstopali. Tudi mornarja ni bilo več. Zapeklo me je v duši do bolečine. Štruklja nisem pojedel. Ko smo se vozili mimo begunskih barak, sem ga vrgel skozi okno med otroke. Potem pa spet vsiljiva pesem koles: Nikdar nazaj! Nikdar nazaj!

Tomo Zupan:

JAKOB PREŠEREN

* 15. julija 1777

† 20. junija 1837

Julius, 15 — 1777, hora 10ma vespertino Baptizatus die 16. per Thomam-Walloch sacristam — Nomen Jacobus — Parentes Bartholomaeus Praeshern et Mina Praesherna con. rustici. — Patrini Mathias Dollar et Mina Gogalka. — Rel. cath. — Locus Felben, Nr. 1. — Dominium Stein Tomus XI.

Rojen 15. julija 1777 pri Ribičevih v Vrbi; pesnikovega očeta brat, pesnikov pravi stric.

Kapelan na Brezovici in drugod.

V mašnika ga je posvetil Mihael baron Brigido, prvi in zadnji ljubljanski knez — viši škof, v uršulinski cerkvi v Ljubljani 4. septembra 1803. Prva kapelanska služba mu je bila na Brezovici od 4. septembra 1803 do 1. oktobra 1805. Nato v Preserji (Lenka govori Presarji) do oktobra 1807. Na Igu do 25. septembra 1810, na Vrhniki do oktobra 1811. Župni vikar v Borovnici do leta 1827. Od Svečnice tega leta dalje župni vikar v Lešah. 1830 je prišel v pokoj na Šmarino goro, kjer je 20. junija 1837 vmrl, star do mala 60 let.

Župnik v Borovnici.

Lenka pripoveduje: K. š. Wolfu so bili Jakob Prešeren součenec. V službah so se sukali prav do zadnjih let vedno na Notranjskem — le samo v Vrhniskem kotlovju. Ljudje so jih povsod radi imeli. Še ne kaj v letih so prišli za župnika v Borovnico. Tu sem v Borovnico so oča nekokrat peljali našo sestro Mino, pozneje Ribiško v Vrbi. Imeli so namreč to navado, da so koj koga kam peljali. Tudi naši stareji sestre Jera in Katra, kmalu vmrli brat Joža in brat župnik Jurij so bili kot otroci nekaj časa pri njih v Borovnici. Vse te, razun Jere, ki je že znala, so naučili brati. So tako hitro znali naučiti koga. Sestra Jera je prišla z namenom, da bo kuharica, tu sem od Fronca s Save. Jakob so jo naučili pisati. Brati je znala že od matere doma. Dali so jo v župnišče na Ig kuhat se učiti in pa na Vrhniko. Jera je bila v Borovnici s staro materjo, ki so bili rojeni Prešernova pri Boštjanu v Vrbi doma. Stara mati so bili starega strica Jožefa Prešerna sestra. Od svojega brata Jožefa so prišli s Kopanja tu sem v Borovnico takoj, ko so Jakob Prešeren tu župnik postali. Vodili so vse gospodinjstvo z našo sestro Jero. — Nekokrat sta prišli naša mati in vaša (pisateljeva) stara mati, Mina Frtin, roj. Prešernova, od doma z Breznice v Borovnico gospoda Jakoba obiskat. Tisti čas je vaš stric, Jurij Frtin, pozneje Kraljič, tu ministriral. Naučili so ga Jakob. Zato tako rad pravi,

kako so maševali. Vstrašil se je namreč, ko so sredi tihe maše zagnali tak glas, »per omnia saecula saeculorum«, da mu je šinilo skozi kosti in se je ves zganil. Bili so vseh Ribičevih moških najmanj, imeli pa tak glas, da se je po vsej cerkvi razlegal. Pogosto sta sem v Borovnico prišla France in Jurij Prešerna, ko sta bila učenca v Ljubljani. Posebno rada tudi zato, ker je bilo takrat v Borovnici in v okolici precej študentov. Noge so župniku Jakobu tu v Borovnici, če tudi še ne priletnim, jele otekati. V hrib niso mogli iz Borovnice opravljati, a so bili do mala ves čas brez pomočnika na fari. Zato so prosili za Leše.

Župnik v Lešah.

V Lešah jih je ob birmi vprašal součenec škof Wolf: »Kako?« Jakob: »Pomagano mi je. A to pa moram povedati, da ne izhajam.« Wolf: »Oglasite se za penzijo. Potem greste lahko na Šmarino goro in boste s temi obojnimi dohodki lahko živeli.« — Tetka Lenčica so prišli z njimi v Leše; bili so tu ves čas in šli tudi na Šmarino goro. A niso nič posebno umeli; tudi kuhati ne čez mero. Radi so šli Jakob z gôre kam na obiske in takrat časih rekli: »Doma mi Lenčica ne zna prav nič pripraviti.« Bili so pa tudi, ker bolehn, precej izbirični (vákleh) v jedi.

Družba na Šmarini gori.

France je Jakoba zelo rad imel: ker so bili tako veselega srca, kot on sam. Na Šmarino goro je prav velikokrat pripeljal seboj dr. Crobatha in prof. Kernika. Za Matijo Čopa ne vem, če je kedaj gori prišel. In vesela družba je tu nastala.

»Doktor Faustus«.

To še posebno, če je iz Gameljnov gori prišel znani zdravnik Gradišek, ki mu doktor France nikoli ni drugače rekel, kakor »doktor Faustus«. To sem sama tako slišala, ko sem bila mesec dni z Goričice gori na izpremeh zraka: Zdravit sem se prišla. Bila sem pa tudi v njegovi hišici v Gameljnih. »Grem k svojim tetam na Šmarino goro,« je rekel doktor — pa je šel.

Jakob so bili strašno fletni in družabni. Bili so majhen, zelo majhen mož, ki so pa navado imeli moza drugače meriti. Namreč izrek: Mož se od ušes gori meri. Te njih besede so prav pogostokrat pravili sestra Lenčica. — Smejali so se glasno, da se je daleč razlegalo. Jakob so bili kot dohtar. Skoraj nič niso prihranili. Lešam, kjer so bili, so rekli: »To niso Leše; to so kleše.« O Šmarini gori so pa menili: »Tle na Šmarini gori je zame bolje; več kot kaka fara mi tu nese.« Tudi vaš (pisatelj) stari oče so Jakoba na Šmarini gori obiskali.

Kakor so bili sestra Lenčica z njimi ves čas v Lešah, tako tudi na Šmarini gori, prav do njih tukajšnje smrti. Jakoba so Lenčica pododovali. Bilo je vsega vkup 600 for. Testament je bil napisan na Lenčico. Na grob so jim postavili zelen križ.

Kot kak drugošolček sem (pisatelj) videl ta križ. Zgoraj je imel okroglo duplino, ki se je odpirala. Tu je bila pokojnikova slika v oljnatih barvah. Majhen mož s sivimi lasmi, oblečen v talar in rokét.

Kedaj je z groba izginil ta križ s podobo, ne vem. Stal je prav blizu vrat, ki vodijo z grobišča v zakristijo,

Iz mrtvaške knjige:

1837 Juni — 20./6. gestorben, 22./6. begraben Großkahlenberg, 1. Der Hochwürdige Herr Jakob Preschern, pensionirter Pfarrvikär, 60 Jahre alt. Brustwassersucht. Verschen. Barth. Arco, Pfarrer m/p.

NA DUVANJSKEM POLJU

Ivan Dolencec

Če vprašate Hrvata — zlasti izobraženega — po tem kraju, ga bo poznal prav tako dobro kakor Slovenec svoje Gosposvetsko polje ali pa Srb slavno Kosovo. Duvanjsko polje je namreč zvezano z najslavnejšimi izročili hrvaške zgodovine; tam je bil baje 1.925 kronan prvi kralj Hrvatov, mogočni Tomislav. Ko se je leta 1925 po vsem svetu, koder prebivajo Hrvati (ne samo v Jugoslaviji, ampak tudi po inozemstvu: v Ameriki in drugod, celo v Avstraliji), proslavljala tisočletnica hrvaškega kraljestva, je prodr glas o kronanju na Duvanjskem polju tako rekoč v sleherno hrvaško hišo.

Če bi pa vpraševali Hrvate dalje, ali je kdo že bil na Duvanjskem polju, bi bil pa odgovor skoraj stodstotno nikalen. Zakaj? Prosim bravece, da po možnosti vzamejo v roke kak zemljevid Jugoslavije, pa bodo takoj videli, zakaj nima Duvanjsko polje toliko obiskovavcev kakor n. pr. Kosovo. Zemljevid nam pove, da je v naši državi še dosti pokrajin, ki so brez železniške zveze. Tako imamo n. pr. med Mostarjem in Sarajevom na vzhodu, Travnikom, Bogojnom in Jajcem na severu, med liško železnico na zapadu in morjem na jugozapadu prav obširen četverkotnik, ki ga ne križa niti ena črta, ki bi označevala železnico. V tem zapuščenem delu sveta je Duvanjsko polje s središčem v mestecu Tomislavgradu (poprej so ga imenovali županjac in še poprej Duvno), katerega prebivalci imajo do najbližje železniške postaje, Bogojna, 66 km. To je približno razdalja od Ljubljane do Jesenic ali od Maribora do Celja. Če imajo pa posla v Mostarju, znaša pot še dobrih 20 km več, torej okroglo 90 km.

Cerkev na Duvanjskem polju.

Duvanjsko polje leži približno tako visoko nad morjem kakor Sv. Jošt pri Kranju ali Ráteče na naši državni meji: od 860 do 890 m. Za dobrih 800 m se je treba dvigniti iz mostarskih nižin. O spremembi nadmorske višine jasno govori rastlinstvo: v Mostarju smo že od 4. maja zobali doma zrasle češnje, tu so pa konec maja šele dobro odevele, jablane pa so bile vprav v najlepšem cvetju. Zaman išče oko mostarskega bogastva smokovih dreves in vinogradov: po njivah prevladuje ječmen, glavni vir dohodkov je pa Duvanjecem živinoreja, ki uspeva radi obilnih travnikov in pašnikov, razprostirajočih se po 18 km dolgi in 8 km široki ravnini.

Kraj, ki uživa slavo, da je bil priča Tomislavovemu kronanju, ima kar tri imena, če hočete celó štiri. Kajti že Rimljani so tu ustanovili mesto Delminium; njegove ostanke najdete povsod še dandanes, dasi so lepo rezano kamenje rimskih stavb rabili že muslimani, ko so si gradili svoji dve džamiji, in v zadnjem času tudi katoličani, ko so zidali mogočno spominsko cerkev sv. Cirila in Metoda. Na Duvanjskem polju in v okolici tvorijo namreč katoličani veliko večino prebivalstva, tako da za njimi daleč zaostajajo pravoslavni in še bolj muslimani. Iz Delminija so napravili Hrvatje Duvno; ker so tu stanovali župani, se je ime Duvno moralo umekniti županju; ob tisočletnici hrvaškega kraljestva je bil pa županjac povišan v Tomislavgrad. Mesto je bilo do leta 1881 tudi sedež škofa, dokler ni Leon XIII. združil duvanjske škofije v Bosni s hercegovsko, ki se zaradi tega imenuje mostarsko-duvanjska škofija. Od nekdanje slave je ohranil Tomislavgrad s svojimi 1500 prebivalci samo okrajno glavarstvo, sodišče, župnijo in dve osnovni šoli, državno in redovno šolo šolskih sester.

Pa še nekaj ima Tomislavgrad, s čimer se ponaša daleč naokoli: že omenjeno cerkev slovanskih blagovestnikov, ki naj priča še poznim rodovom, da velja neznatni kraj za mesto, kjer je bil kronan l. 925 Tomislav, ki je združil Dalmatinsko in Panonsko Hrvaško, vladal nad Bosno in dalmatinskimi otoki, bil zaveznik bizantinskega cesarja in je lahko spravil na noge vojsko 100.000 pešcev, 60.000 konjenikov, 80 velikih in 100 malih bojnih ladij, kakor trdi njegov sodobnik cesar Konstantin Porfirogenet. Ponosna cerkev, ki je zanjo napravil načrt arhitekt Podhorský, naj bo najvidnejši spomenik velikega dogodka. Sedanji duvanjski župnik fra Mijo Čujić je sprožil l. 1917 misel, naj se zgradi veličasten božji hram; sam je odšel l. 1919 v Ameriko zbirat prispevke med tamošnjimi Hrvati, ki so darovali v ta namen 270.000 Din; duvanjska okolica je darovala 400.000 Din, prispevki so prihajali tudi od drugod, saj se je v Zagrebu osnoval poseben odbor v ta namen, in tako je bilo mogoče položiti l. 1924 temeljni kamen in porabiti okoli 4.000.000 Din za cerkev in hrvaški prosvetni dom. Kdor ima kaj izkušnje v tem, kako se danes zbira denar za spominsko cerkev, bo komaj verjel, da je samo praznik položitve temeljnega kamna vrgel 300.000 Din dohodkov. Več nego vsako opisovanje govore te številke, koliko je bilo Hrvatom do tega, da se proslavi mesto, kjer je bil baje kronan njihov prvi kralj.

Baje! Kajti do danes se zgodovinarjem ni posrečilo ugotoviti kraja, kjer je bil Tomislav kronan. Nesporno vemo samo to, da imenuje l. 925 papež v nekem pismu Tomislava »kralja Hrvatov« (»Tamisla-

regi Chroatorum«) — vse drugo: da je poslal papež Tomislavu kraljevsko krono in da ga je dal kronati po svojem odposlancu, je kombinacija, ki je povsem verjetna na osnovi tedanjih razmer, a izrečno nam ne poroča o tem dogodku noben zgodovinski vir.

A naj bo stvar taka ali taka, gotovo je, da je bil Tomislav prvi hrvaški kralj, in dokler ne vemo pravega kraja, kjer je bil kronan, naj uživa to slavo Tomislavgrad. Saj je slednjič to bolj stranska stvar, kje je bil kronan; glavno je dejstvo, da je Tomislav zedinil Hrvate iz raznih pokrajin, jih s tem dvignil do moči in ugleda in si v svesti veličine in moči države nadel naslov, ki so ga nosili vladarji drugih mogočnih držav.

Če potujete po krajih, koder prebivajo Hrvati, skoraj ne boste našli večjega kraja, ki bi ne imel vsaj skromnega spomina na tisočletnico hrvaškega kraljestva. Ponekod so postavili Tomislavu spomenik, drugod so zasadili spominska drevesa, skromni Mostarci so mu n. pr. vzdicali samo spominsko ploščo na svojem društvenem domu itd. Široke plasti naroda se seveda ne marajo zadovoljiti z onimi drobtinicami, ki jih pozna zgodovina o dobi, ko so se manjše hrvaške kneževine združile v eno samo kraljestvo, in v poljudnih spisih berete kar kot dejstvo, da je bil Tomislav kronan v Duvnu s krono, ki mu jo je poslal papež.

Oglejmo si Tomislavgrad sam! Kraj je prav skromen in v njem ne dobite niti primernih razglednic, iz katerih bi si človek mogel ustvariti kolikor toliko točno sliko o njem. Edini fotograf v mestu je — katoliški župnik Čujić, pri katerem sem našel sliko spominske cerkve. Čemur sem se pa najbolj čudil, je bilo — veliko število Slovencev, ki sem jih našel v tem zapuščenem kraju. Res, tudi o Sloveniji velja, kar pravijo Črnogorci o svoji domovini: »Črna gora se vedno seli, a se nikdar ne izseli.«

Župnik fra Čujić mi je povedal, da je prav na dan mojega obiska minilo 98 let, odkar so na Duvanjskem polju Turki ubili brata njegovega deda, mladega frančiškana Petra Čujića. Torej tudi nekaka stoletnica! Za to stoletnico pa je na razpolago prepričevalen dokument: ohranjeno je pismo, v katerem redovni predstojnik Petra Čujića obvešča provinciala frančiškanske provincije o izvršenem umoru. Pismo je pisano v lepi latinščini. V njem beremo, da se je 30. maja 1835 napotil fra Petar Čujić po službeni dolžnosti v neko vas; kakor da je kaj slutil, je pred odhodom opravil dolgo spoved. Spremljal ga je en sam spremljevalec, Jurij Baltić. Med potjo so ju napadli neznanci, ju ustrelili in izropali. Povsem verjetno je, da so bili zločinci Turki iz vasi Šenkovići, blizu katere se je izvršil umor. Ljudje so govorili, da poznajo tiste, ki so si razdelili obleko umorjenih.

Nato opisuje pismo, kako je turška vlada iskala zločince. Vezir je poslal na kraj zločina nekaj ljudi, ne da bi spretno iskali krivce, ampak da bi »po svoji zločinski navadi« pod to pretevo izžemali denar iz bednega, nedolžnega prebivalstva petih vasi; zahtevali so najprej dvanajst mošenj, a se zdi, da so se zadovoljili z osmimi.

»Mi (frančiškani) smo mislili osumljence formalno prijaviti vezirju, a pričevanje kristjanov nima pred njihovimi sodišči nikake veljave, ni pa verjetno, da bi se oni (Turki) medsebojno izdali; pričakovati bi morali torej kot verjetno, da bi bili mi poleg izgube brata

še kaznovani kot zlobni natolcevacvi, osumljenci bi pa bili radi pomanjkanja dokazov kmalu izpuščeni in naši sovražniki bi bili še grši. Zato smo bili mnenja, da je treba zločince prepustiti božji pravici in maščevanju, dokler tudi nam ne zasije odkod žarek krščanske poštenosti in pravice v tej prežalostni temi, če bo Bog tako hotel. Smo pa vsi v največjem strahu in kamor gremo, se tresemo, boječ se, da bo nekaznovani drznosti zrasel greben in se bodo naše žrtve množile. Dejstvo, da je ostal zločin nekaznovan, bo dajalo poguma našim sovražnikom, upanje na lahek plen bo izzivalo nove zločine, če ne bo udarila božja moč s svojo mogočno roko njihove nasilnosti.

Odšel sem z Duvanjskega polja v zavesti, da je vendar danes kljub vsemu, kar nas teži, tam veliko lepše, nego je bilo pred 98 leti!

† PISATELJ JOSIP KOSTANJEVEC

Josip Kostanjevec se je rodil leta 1864 tam v oni prelepi dolini med Nanosom in Čavnom v Trgu, kot ga domačini imenujejo, a je sicer v svetu znan kot — Vipava. Iz domače šole je odšel v Gorico, kjer je dovršil štiri gimnazijske razrede, nakar se je odločil za učiteljski poklic in obiskoval učiteljske v Kopru od leta 1880 do 1884. Prvo službo je nastopil kot začasni učitelj na Ubeljskem, potem je služboval od 1885 v Trnovem, od 1889 na Colu, od 1895 na Premu, odkoder je prišel 1898 v Litijo, kjer je ostal samo tri leta, zakaj 1901 je bil premeščen na drugo meščansko šolo v Ljubljani, naslednje leto 1902 pa je postal vadniški učitelj in služil še do leta 1910, ko je bil upokojen. Letos so se ga naši listi spominjali ob njegovi sedemdesetletnici, ki jo je doživel v Mariboru, a čez tri mesece, dne 20. maja, umrl.

To bi bili kratki podatki iz Kostanjevečevega življenja, z njegove »življenja trnjeve poti«, ki jo je prehodil kot slovenski učitelj.

Josip Kostanjevec se je najprej oglašil s pesmijo, in sicer v onih letih, ko je hodil na učiteljske v Kopru. V Ljubljanskem Zvonu najdemo v letih 1885 do 1885 osem njegovih pesmi in v Kresu 1885 še pet: njegova lirčna žetev tedaj ni obilna in tudi ni kaj posebno klenega zrna, ker je poganjala pod vplivom Stritarjevega in Gregorčičevega sonca: epigonsko formalistična je.

Bogatejši in pomembnejši pa je Kostanjevec kot pisatelj in je med svojimi stanovskimi tovariši, kateri so si nekako istodobno »s tinto prste mazali«, nemara najmočnejša osebnost, čeprav ni nikdar utiral novih poti. Poznal je domače pisatelje in se po njih vzoroval, a ogledal se je tudi po tujih slovstvih, zlasti po francoskem, ob katerem se je usmeril v realistično naturalistični pravec.

Po prvi zgodbi »Na Silvestrov večer«, katera je izšla leta 1887 v Ljubljanskem Zvonu, je nekako deset let molčal, a zato se potem začel toliko bolj živahno udejstvovati. Pod šiframi in psevdonimi: H. Vipavski, J. K. Dolinar, Hrastar, Ivan Kos, Premec, J. M. Prosen, Slavec, Devetak, Sršen, Stariha, Resnik in pod pravim imenom ga srečujemo izza 1896 zopet v Ljubljanskem Zvonu s »Kmetiško ljubeznijo«, »Kotanjisko elito«

(1898), kateri sledi naslednje leto »Gojko Knafeljc«, potem 1902 »Noč«, 1911 »Iz življenja Tomaža Križaja« in 1915 »Na solčnih tleh«, vmes so večerniške povesti: »Pošteni ljudje«, »Življenja trnjeva pot«, »Novo življenje«, »Gozdarjevi spomini«, pa še »Lahkoživci« (1905) in »Prepozno« (1909) v »Slovanu« in »Ella« (1905) v Knezovi ter »Povest o literatu« (1906) v Zabavni knjižnici Slovenske Matice. Poleg teh je še mnogo krajših stvari raztresenih v raznih listih in podlistkih, vse pa je začel zbirati in izdajati v samozaložbi pod naslovom »Iz knjige življenja« leta 1900 in 1904. Leta 1923 je poskusil z izdajo Zbranih spisov, katerih pa je izšel samo prvi zvezek.

V »Kotanjisko eliti« obsoja Kostanjevec francoske naturaliste in odklanja »seme naturalizma«, ki se je zaneslo tudi že na slovenska slovstvena tla, ker ne mara, da bi v naši »idealni književnosti poganjale enake strupene in kužne gobe, kakoršne se ščeperijo v francoski književnosti« (str. 95). In proti koncu tega romana, katerega junak je postal v duhu naturalizma sam predavatelj, beremo še o naturalizmu, ko sodijo uvodno povest v Ljubljanskem Zvonu, ki je imel tedaj zelene platnice in je uvajal k nam to strujo: »Povest se sodi sama. V vsaki vrstici veje pretirana nenravnost, skrajna pohujšljivost. Napisana je samo zato, da budi v bravcih strast, da neti ogenj poželjivosti v njih in jih odvaja od — poti poštenosti. To je prava pravcata strupena goba! Žal, da so se te strupene rastline zasejale tako hitro med naše leposlovje ter ga prete popolnoma prepreči« (str. 225).

To govori profesor Traven in v nadaljnji debati izvemo, da realisti, kot jih imenujejo, obvladajo tehniko in gospod Jurij, kaplan, želi, da bi jo bolje uporabljali v idealnem pravcu, nakar slišimo ugovor: »da so najboljše povesti tiste, ki so vzete iz življenja, ki nam slikajo ljudi, kakršni so v resnici«. Isti profesor Traven poudarja, da »naše najnovejše povesti (naturalistične!) ne slikajo resničnega življenja«, zato »naši realisti bi morali opisovati naše življenje. A takega življenja, kakršno nam slikajo oni, ni še med nami

Na polju. (Fot. Fr. Krašovec.)

Slovenci, mi ga ne poznamo. Ti ljudje, ki se nam slikajo tukaj, niso Slovenci, niti niso istiniti ljudje. To so žalostni junaki, ki so zrasi samo v prebujni domišljavosti pisateljevi.» (Str. 225.)

S temi Kostanjevečevimi besedami je označeno tudi Kostanjevečevo delo, v katerem je sicer treba ločiti med »večerniškim« in onim, ki je izhajalo drugod. V »večerniških« povestih je Kostanjevec nekoliko umiljen, dasi srečujemo tudi v njih junake, ki so črni, a bi bili drugod še bolj, kar dokazujejo n. pr. vse zgodbe »Iz knjige življenja«, ki so od prve do zadnje ubrane na priljubljeno struno nezvestobe, tako da so le nekake inačice istega motiva. Glede Kostanjevečevih junakov in junakinj moremo reči, da so res žalostni in da niso istiniti ljudje: papirnati so.

Tudi v tehniki — zgradbi povesti in načinu podajanja — čeprav jo obvlada, kot smo slišali o realisti, se spet in spet ponavlja, kot se ponavljajo motivi in pozorišča, ki jih riše vedno enako, da jih znaš že na pamet, če si prebral le nekaj takih njegovih »splošnih mest«. Kriv je pač tega tudi njegov jezik, ki teče sicer gladko in naravno, a vendar čutiš, da kljub naturalizmu ni v njem prave krvi!

Josipa Kostanjevca štejemo med naturaliste, čeprav je v tem pravcu ostal nekako na sredi poti.

Mohorjani ohranimo Josipa Kostanjevca po njegovih večerniških povestih v hvaležnem spominu!

Lč.

DVA PLEČNIKOVA NAČRTA

Že nekajkrat je naš list objavil načrte pa tudi že slike izvršenih arhitektonskih del profesorja Jožeta Plečnika. Danes prinašamo reprodukcije dveh njegovih načrtov za dvojce manjših cerkva. En načrt je že izvršen in bo cerkev prav te dni posvečena, drugi je pa za enkrat šele zasnova.

Ljubljana se je po vojski pričela širiti na vse strani. Zlasti se je mnogo zidalo v severnem delu mesta onkraj železnice, v okraju, ki se imenuje Bežigrad. Z naraščanjem prebivalstva se je pojavila potreba po novi župniji in novi cerkvi. Župnija je bila ustanovljena letos pozimi, pri stari cerkvi so pa pravkar dokončali prizidek.

Pokopališka cerkva pri Sv. Krištofu je bila že vsa zadnja leta ob vsaki službi božji prenapolnjena, odkar se je pa ustanovila še fara za bežigrajski okraj, je postala potreba nove, prostornejše cerkve očitna. Seveda je bilo najprej treba rešiti denarno vprašanje, ker je v teh hudih časih težko zbrati večja sredstva. Zato se je odbor za zgradbo župne cerkve odločil za provizorno, začasno ureditev tega neodločljivega vprašanja tako, da se stara cerkva Sv. Krištofa poveča s prizidkom, ki naj bi bil zgrajen tako, da bi bili stroški kar najnižji.

Načrte za povečanje cerkve je izdelal arh. Jože Plečnik, ki je zamislil tudi širokopotezen osnutek častnega pokopališča za zaslužne slovenske može v zvezi z veličastno »slavnostno cerkvijo«, ki naj bi se zgradila na dosedanem pokopališču. To bi se z uresničenjem te zamisli deloma ohranilo in služilo v bodoče kot grobišče zaslužnih Slovencev. Povečana cerkev sv. Krištofa naj bi pa tvorila del tega mogočnega načrta.

Na naši sliki vidimo zgoraj pogled na novo cerkev z Dunajske ceste, tloris stare in nove cerkve in deloma posamezne prereze nove ladje. Spodaj na desni je viden celotni zamisek častnega pokopališča s projektirano slavnostno cerkvijo, pred katero je videči povečano cerkev sv. Krištofa.

Arhitekt je nalogo prav iznajdljivo in res izvirno rešil. K stari cerkvi je poševno prizidal novo, tako da tvorita obe ladji trikotno vmesno ladjo, katero je prav posrečeno in iznajdljivo uporabil za kapelo in z njo pripomogel celotni notranjščini do res slikovitega videza. V povečano cerkev bo glavni vhod skozi novo ladjo. Pročelje le-te je nekoliko odmaknjeno od ceste, vhodno lopo pa obdaja več stebrov, ki nosijo ravno streho. Na pročelju je veliko okroglo okno, sicer je pa brez posebnih okrasov. Streha novega prizidka je skoraj ravna in le malo nagnjena.

Ladja sama je s tremi loki, ki se vzpenjajo povprek, razdeljena nekako v štiri predele. Je četverokotna in ima samo en oltar, ki je precej zvišen nad cerkvenim tlakom. Na levi strani so prizidki za dvojce spovednic in za prižnico, desna stena je pa vsa predrt z loki, skozi katere je dostop v vmesno ladjo in po nekaj stopnicah v staro cerkev. Bliže oltarju je na desni strani z dvema lokoma oddeljen kor za pevce, ki je pri nas popolnoma nov in nenavaden. Dvignjen je namreč nad cerkvenim tlakom komaj za dober meter. Zadaž ob strani velikega oltarja je zakristija.

Ker je nova ladja razmeroma precej nizka, saj ima komaj nekaj nad 6 m višine, je arhitekt dosegel videz višine s tem, da je loke nekoliko ošilil. Strop je preprost, lesen v naravni barvi. Stene naj bodo samo ometane in pobeljene, brez okrasja ali slik, loki pa izvršeni iz obtolčenega žlahtnega betona. — V vmesni ladji je arhitekt postavil oltar in s stebričjem predrl steno stare cerkve tako, da je prehod povsod neoviran, hkrati se je pa odprl slikovit pogled iz nove ladje na oltar v stari cerkvi.

Profesor Plečnik je s tem načrtom dosegel s kar najpreprostejšimi sredstvi in z najnižjimi stroški res močan in umetnostno odličen uspeh. Navzlic značaju provizornosti bo ostala povečana cerkev pri Sv. Krištofu, ki bo zdaj posvečena slovanskima apostoloma sv. Cirilu in Metodu, znamenita stavbinska umetnina, ki bo prišla do prave veljave šele hkrati z uresničenjem celotnega Plečnikovega načrta za častno pokopališče.

V nedeljo dne 1. julija bo svečana posvetitev nove povečane cerkve in bodo ob tej priliki velike cerkvene slovesnosti.

*

Prav zanimiv in na prvi pogled kaj nenavaden je drugi načrt, katerega danes objavljamo. Arhitekt je izdelal idealen načrt za majhno podružniško cerkev. Že na prvi pogled je iz tlorisa razvidna značilna posebnost te stavbe: cerkev ima kvadratičen tloris, oltar je pa postavljen v enem kotu, tako da so klopi za vernike postavljene diagonalno. Kvadrat ima sicer komaj 14 m dolge stranice, prostor je pa tako smiselno izrabil, da je skromna cerkva, kjer je prostora tudi še za zakristijo in za pevski kor, dovolj velika za več kot 300 vernikov.

Vhod v cerkev je namestil arhitekt na oglu, prav nasproti oltarju. Kakor že v cerkvi pri Sv. Krištofu,

je tudi v tem načrtu pevski kor nameščen samo nekaj malega više od tal na desni strani, na levi je pa za prav tako leseno, 2,50 m visoko steno zakristija. Steno je profesor Plečnik uporabil za namestitev križvega pota. Poševni leseni strop naj bi bil viden, počival naj bi pa razen na zunanjih stenah še na treh lokih. Glavni lok bi vodil od vhoda v kot za oltarjem, nižja dva pa vzporedno z njim, na vsaki strani po eden. Streha je precej nagnjena, cerkev sama pa poudarjena na vogalih ob vhodu in za oltarjem s stolpičema, v katerih bi prosto viseli zvonovi. Zunanjščina naj bi bila nekako do polovice obložena z neenakomernimi velikimi kamnitimi ploščami.

Oba objavljena načrta kažeta velike umetnostne vrednote in sta izdelana z izrečnim ozirom na to, da morajo biti stavbni stroški kar najnižji. Navzlic temu je arhitekt umel v obeh načrtih, ki sta lepa in praktična, hkrati pa popolnoma izvirna, doseči najvišjo možno estetsko popolnost.

*

K reprodukcijam grafik Leonore Lavrinove. Kakor smo obljubili v letošnji 4. številki, objavljamo danes vrsto reprodukcij po radirankah te odlične angleške grafične umetnice, žene našega rojaka Janka Lavrina, profesorja na univerzi v Nottinghamu. Ti grafični listi izvirajo iz leta 1933, ko je umetnica z možem potovala po naši državi. S tega potovanja ob jadranski obali so pokrajinski motivi z otoka Krka, s Hvara in Boke Kotorske, zanimala jo je pa tudi Bosna, kjer je s suho iglo vrezala v ploščo poglede na Mostar, sarajevski bazar, na staro kraljevsko mesto Jajce. Iz stare Srbije je slavni zgodovinski samostan Žiča. Kakor že ostala objavljena dela ge. Lavrinove, so tudi te radiranke dokaz zares velike umetniške moči in globokega znanja ter smisla za značilnost kraja. Umetnica je s temi svojimi deli na Angleškem vnovič vzbudila mnogo zanimanja za naše kraje, ker so bili ti listi že v mnogih tamkajšnjih revijah objavljeni.

NOVE KNJIGE

Sigrid Undset: **Kristina, Lavransova hči.** II. del: **Žena.** Roman. Prevedel Josip Prezelj. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1934, str. 555. — Ponovno moramo ob pisateljih s severa ugotavljati neko sorodnost med slovensko in severno dušo. Je to ozračje velikega sorodstva z zemljo, nekega tihega mysticizma, ki v sebi skriva globino, in mehkega lirizma, ki nam notranjost burka in izvablja misli nekam stran v nejasne dalje. Nekaj skrite bolesti, zatajenega tihega trpljenja in globoke borbe, ki jo spremlja mistična vera v odrešilnost trpljenja, je v severnih knjigah in naše duhovno ozračje je temu zelo sorodno. Tako severno, nam sorodno ozračje diha tudi delo norveške pisateljice Sigride Undsetove, od katere že imamo v prevodu roman iz umetniškega življenja, pravkar pa pri Jugoslovanski knjigarni izhaja glavno njeno delo, zgodovinska trilogija »Kristina, Lavransova hči«. Lani je izšel prvi del, roman pod naslovom »Venec«, pravkar pa smo dobili drugi del »Žena«. Ob ženi Kristini, ki je osiše vse trilogije in katere življenjsko usodo in zgodbo od rojstva do smrti nam podaja trilogija, se vrsti še cela množica postav. Z njeno usodo in usodo njenega moža se prepletajo v dramatični napetosti

usode mnogih, kar ustvarja dojem široke in globoke življenjske reke, ki nosi veselje in bridkost, skriva vrtince in plitvine, spodnaša in dviga. Prva knjiga je bila zgodba Kristinine mladosti, mlade ljubezni in mladih padcev, zlasti sokrivde pri umoru, druga pa podaja njeno pot v zakonu kot žene in matere, njeno borbo z možem, po značaju docela različnim, borbo s sencami preteklosti, borbo za vztrajanje v tem in takem zakonskem življenju, iskanje večnega smisla tega preprosto vsakdanjega življenja, ki prinaša toliko trpljenja. Roman »Žena« je napisala žena. Slovenci ne moremo pokazati kaj izrazitih in močnih ženskih osebnosti v našem slovstvu. Premalo je v njih epične sile, vdajajo se liricnemu sentimentalizmu in pišejo idilične zgodbe družinskih romanov. Undsetova ima resnično epično silo. Njen roman se plete po njeni volji, ona obvlada ves svoj svet, ga ureja in razporeja. Z izredno oblikovno silo črta globoke brazde, ki jih orje reka življenja v njenih ljudeh. A vse preveča velika resnost, nad vsem je nekaj mrak, kot da ga mečejo stoletja, pretekla od onih dob 14. stoletja, v katerem se roman vrši. — Ko izide še tretji del, se bomo še bavili s samim romanom. Kar smo tu napisali, je le nekaj splošnih opomb. »Kristina, Lavransova hči« je najodličnejše sodobno katoliško literarno delo, ki smo ga v zadnjih letih dobili v prevodu. Prav krogu bravcev, ki jih tvori »Mladika«, moremo to delo najtopleje priporočati.

Viktor Smolej.

Veliki teden. Prevedel in priredil Jože Pogačnik. 1934. Družba sv. Mohorja v Celju. Str. 322. — Ravno za veliko noč je izdala Družba sv. Mohorja dr. Pogačnika knjižico »Veliki teden«. Nad petdeset strani dolgi uvod razlaga pomen in zgradbo velikonočne dobe in velikega tedna in nas tako uvaja v razumevanje prečudne liturgije svetih dni! Zelo porabna so uvodu dodana navodila cerkovnikom, čeprav so kratka. Ves ostali del knjižice pa vsebuje vse obrede in molitve velikega tedna. Prevod liturgičnih tekstov je lep in gladko teče; misliti moramo zraven, kako silno težko je prevajanje psalmov, če hoče biti prevod dober in obenem jasen. Ni dvoma, da bo ta knjižica povsod, po mestih in na deželi, doprinesla mnogo k razumevanju globokih dni našega odrešenja. Saj smo jo v tem pogledu tako zelo pogrešali. Vsak bo ob njej lahko sledil jutrnjicam in obredom velikega tedna: oni, ki je moral dosedaj samo gledati in poslušati, česar ni razumel, pa oni, ki ravno radi tega sploh k obredom prišel ni. Poglobila bo praznovanje velike noči in tako koristila duhovnemu življenju sploh. V tem pa je njena velika vrednost.

I. L.

Milko Kos: **Zgodovina Slovencev od naselitve do reformacije.** Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. »Kosmos«. 1934. — S to knjigo smo dobili Slovenci svojo prvo znanstveno zgodovino. Vse dosedanje so bile ali poljudne (Grudnova-Malova) ali pa so obsegale le del naše zgodovine (Koroško, Štajersko itd.). Vseučiliški profesor Kos, ki je izdajal za svojim očetom Gradivo za zgodovino Slovencev, nam je najbolje mogel dati tako zgodovino. Knjiga je razdeljena na pet poglavij: Doba pred prihodom Slovencev, Od naselitve do madžarskih navalov, Doba velikega nemškega političnega in kolonizatoričnega osvajanja, Borbe za politično prevlado in slovensko zemljo, Konec srednjega veka. Pisana je zgoščeno, vsak stavek po-

daja nova dejstva, brez običajnih pripovednih zanimivosti. Tako je na teh 256 straneh podana obširna, javnosti v veliki meri še nepoznana snov domače zgodovine. Zlasti izčrpno obravnava Kos najstarejšo, do zdaj najtemnejšo dobo, namreč zgodovino preselitve naših prednikov, njihovo razmerje do predhodnih germanskih in keltsko-ilirskih rodov, dalje toliko obravnavano razmerje do Obrov, končno razkrije dolgotrajni, za nas usodni potek ponemčevanja, pri čemer smo izgubili približno dve tretjini ozemlja. Bravec bi v teh poglavjih pač želel tudi razlage krajevnih imen slovenskega izvora, kolikor jih je še (n. pr. na Gornjem Štajerskem, na Avstrijskem, Koroškem itd.). Druga prednost Kosove zgodovine je v tem, da prva podaja znanstveni sestav slovenske zgodovine. Ker ta namreč nima nikjer enotnega in trajnega politično kulturnega središča, se ne smemo čuditi, da so vsi naši dosedanjí zgodovinarji pisali bolj s stališča zgodovine bivših avstrijskih dežel, ne pa toliko s stališča celotnega naroda. Kako samostojno in celotno pa Kos zre našo zgodovino, priča zlasti četrto poglavje njegove knjige, kjer je izborno zajel politično razdrapanost naše preteklosti pod pojmom Borbe za politično prevlado nad slovensko zemljo, torej s stališča enotne slovenske zgodovine. Obenem je prav v tem poglavju jasno pokazal, kako se je slovenski narod iz mešanice plemstva, meščanstva in kmetov zaradi razmer omejeval in razvil v izključno kmetijski narod in tako izluščil — rekli bi — svoje jedro, ki je bilo tudi osnova slovenske zgodovine v srednjem veku. To nam je obenem ključ do razumevanja kmečkih uporov in nastopa novega veka. Vse obširne znanstvene pripomočke, s katerimi je pisatelj delal, je pridelal na koncu knjige. Med besedilom je dva in trideset slik in trije zemljevidi, na koncu knjige zopet štirje zemljevidi. Tako je knjiga prirejena tudi za prijetno branje, ko ne moti množica opazk in števil.

Anton Trstenjak.

Fran Erjavce: Zbrano delo. Uredil Anton Slodnjak. I. zvezek. Založba Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani. — Morda je znak neplodovitosti, morda je to znak neslutnih rojstev času odgovarjajočih in čas dojemajočih del, da se potapljamo Slovenci vsaj zadnja leta v prevodno literaturo. Morda ima pri vsej tej bolezni delež tudi dobršen kos malodušnost, tipanje in brskanje po resnici, lepoti in dobroti, ki se v slovenskem leposlovju pojavlja prilično vsakih dvajset do trideset let. Eno kot drugo se je v slovenski zgodovini že razvrščalo, zdaj v krčevitih, skoro nenaravnih sunkih zdaj v skromnih valovanjih. Pomislimo samo na presledke med Prešernom, Levstikom, Cankarjem, zamislimo se v čas po Cankarjevi smrti. — Bojim se, da se je današnja mladina zelo zelo odtujila gledanju v razvoj slovenske literature, bojim se, da jih je le malo, ki bi segali po naših klasikih, ki so in bodo neusahljiv vir naših starožitnosti, naše zdrave jezikovne tvornosti; kajti vsi ti so prisluškovali narodu in jih ni mučil dvom o bitnosti naroda, ker so pri prisluškovanju zaslučili bogastvo jezika in njegovo lepoto. — Med take tvorce, klasike, štejem Frana Erjavca, čigar dela so raztresena po raznih listih in knjigah, torej težko dostopna. Zavidanja vredna pronicavost dr. Slodnjaka se ni ustrašila vseh mogočih zaprek, zato imamo pred seboj obraz

Frana Erjavca v svojstvu človeka, sočloveka, učnjaka in pisatelja in značilno — očeta. — Fran Erjavce nam je kot človek in kot pisatelj živ zgled pridnosti. Saj ga je bilo vse življenje samo delo. In ker ga je kot prirodoslovca navezal že poklic na grudo in njeno stvarstvo, je bil vedno povezan tudi z ljudstvom. Njegove črtice: Mravlja, Žaba, Rak, Kako se je Slinarju z Golovca po svetu godilo so tako živo zajete iz narave, da ga ni pisatelja v slovenski literaturi, ki bi kakor on takoj osvojil bravca. Že v prvih stavkih ga spoznaš; ljubil je vse: bilko in hrošča, človeka in končno nad vsemi temi — Boga. — V današnji dobi, ki je vsa zasanjana v sirovi sport, nam je Zbrano delo Frana Erjavca zdrav klic, dramec nam vero vase, vero v narod in voljo do dela. — Dr. Slodnjak je bil morda najbolj poklican za to delo, to pa ne samo zato, ker je šolnik in pozna do potankosti slovensko slovstvo, ampak zato, ker to slovstvo kot malokdo ljubi. Obraz Frana Erjavca, kot nam ga je izklesal (sedaj nam je še bolj razumljiva Slodnjakova ljubezen do Levstika), je tako čist in jasen kot še nikoli. Erjavce tu ni nič olepšan, vendar pa najlepši, kadar govori o narodnih zakladih ali kadar se razvname n. pr.: »Za narodovo največjo svetinjo, za največje dobro smatram jaz tisto, ki jedenkrat izgubljenost, je izgubljeno naveke. In tako dobro je: jezik.« Tako govori resnični rodoljub. Značilna pa je Slodnjakova sodba o Erjavčevem političnem naziranju. Kar pa je najbolj posebno pri Erjavcu, je pa to, da nas hkrati s svojimi spisi zabava in poučuje ter bodri, ne da bi pri tem trpela umetnost. Jan Plestenjak.

Remec Alojzij: Užitkarji. Kmečka žaloigra v treh dejanjih. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Mohorjeva knjižnica 1. 1934. Drugi natis. — Ljudskih iger ni v izobilju, ki bi vsaj povprečno zaslužile to ime. Ljudstvo se ne zadovoljuje več s plehkimi, dostikrat sentimentalno pobarvanimi izrodki onih, ki mislijo, da so z nekaterimi robotimi stavki že označili kmečko barvenost in svojstvenost. Ljudstvo noče kričavih in našemljenih iger, ki so kmečko življenje in kmečke navade bolj skrunile kot pa slikale. Alojzij Remec je med redkimi, ki je znal v kmečki jezik vdihniti tudi kmečko življenje in z Užitkarji dal žaloigro, ki je oblezla malone vse podeželske odre. Ne rečem, da je ta igra vzor ljudskih iger. Ima slabost neke nagličavosti, prehitrih skokov. Je pa užitkarstvo problem zase in vreden velikega dramatika. — Jezik je razmeroma močan. Užitkarji diše po Cankarjevem Jerneju, ki je prav tako iskal pravice, pa je ni našel. Pa tudi idejno sta sorodna. Hlapec Jernej je zažgal gospodarjevo hišo, užitkar pa je ustrelil gospodarja. To zato, ker sta preveč živo čutila krivico. Je pa v dejanjih toliko pristne kmečke tragike, da že s tem igra nehoti vleče. Morda bi Remec ustregel, če bi s tretjo izdajo igro še poglobil in vrzeli premislil. — Posebnost v tej igri pa je dejanje pred sodiščem, čeprav moram reči, da je odločno prekratko.

Jan Plestenjak.

Josipa Murna-Aleksandrova Izbrani spisi. Uredila Trdina Silva. V zbirki »Slovenski pisatelji« izdala Tiskovna zadruga v Ljubljani 1933. — Tiskovna zadruga pridružuje svoji izdaji slovenskih klasikov (Jurčiča, Tavčarja, Maslja-Podlimbarskega, Kersnika itd.)

zdaj tudi naše moderniste. Od prve izdaje Murnovih pesmi je prav lani minilo trideset let. Zato je bila nova izdaja res potrebna. Urednica Trdinova je prereševala vso ostalino, uporabila zlasti osebne spomine na Murna in tako v obširnem uvodu, kjer razlaga pesnika do nagega, postavi celoten lik Murna pesnika in človeka. Vsa studija pa je pisana zelo poljudno in jo bo vsakdo bral z zanimanjem. Knjiga je sicer izbor Murnovih del, pa tako natančen in s tolikimi kritičnimi opombami (teh je kar preveč — pisala jih je skrbna ženska roka) opremljen, da nam Murnovih zbranih spisov ne bo nikoli treba. Pesmi Aleksandrova-Murna, tega Groharja v poeziji (str. LXVI), beremo danes s prav tolikim užikom, kakor so jih brali ob prvi izdaji. To je pesnik naše grude in naših narodnih posebnosti. Opombe o postanku posameznih pesmi so zanimive, važne pa bodo le za literarnega zgodovinarja. Murnov preprosti slog v pesmi in prozi pa naj bi marsikateremu »sodobnemu« zvitorepemu pisatelju pokazal pravo lepoto sloga, katerega bistvena lastnost je tudi preprostost. J. P.

Moja pot. Spisal France Kralj. 1935. Tiskovna zadruga v Ljubljani. Slovenskih poti XII. zvezek. — Zelo rad bi bil knjige vesel, pa je nisem mogel biti. Zato sem se zbal samega sebe: ali se motim, ali sem tako prečudno okorel in vase zapet? Ko so mi pa vse bolj veljavni možje, kot sem sam, povedali svojo sodbo, zapišem z grenkostjo tole: Le škoda lepote, ki jih skruni mestoma toliko pomanjkanje srčne kulture in zraven še neresničnost dogajanja. F. S. F.

Ivan Šmelev: »Mary«. Prevedel iz ruščine Radivoj Peterlin-Petruška. Založba »Priatelj«. Ljubljana, 1934. Str. 84. — V knjigi imamo dvoje novel v včasih nerodnem slovenskem prevodu iz ruščine, novel, ki jih je napisal Ivan Šmelev. Središče prve novele je konj dirkač »Mary«, središče druge pes »Mars«. Navdušili me noveli nista in bi pri Šmelevu mogli najti tudi boljše novele. To je branje, ki v človeku ne zapusti nobenega dojma. S. V.

Nina Smirnova: »Marfa«. Poslovenil Ludvik Mrzel. Založba »Priatelj«. Ljubljana, 1934. — Čudna zgodba še bolj čudnih ljudi, ki so vsi po vrsti žalostne postave, ki žive brez vsakega globljega pojmovnega življenja, ki se ljubijo brez ljubezni in brez srca. Ljudje, ki jim je v življenju edino vodilo naključje, kvečjemu še kak nizkoten užitek. Ruskega človeka iz polpretekle dobe so nam drugi pisatelji naslikali vse drugačnega kot Smirnova. Pisateljica ima sicer močan slog in čudovito moč v besedi, vendar pa njeni liki ostanejo samo nedoločene osebe. Prevod je lep, pozna se mu pa na več mestih naglica. J. V.

Blaž Jurko: »Moje dogodivščine«. Založil konzorcij »Nove Dobe« v Celju. 1935. Str. 192. — To je drobna knjižica spominov iz dogodivščin polnega življenja slovenskega učitelja, ki je živel v vednem stiku z narodom, uganjal svoje potegavščine, zlasti kot lovec, pomagal in svetoval ljudem ter živel bogato življenje ljudskega vzgojnika. Knjižica obsega le njegove humoristične dogodivščine in noče imeti nikakih literarnih namenov, črtice v knjižici so le kakor lahki časnikarski zapiski v zabavo in kratek čas. So pa te črtice zanimive v toliko, v kolikor se v njih zreali tudi socialni, politični in gospodarski obraz nedavnih časov. S. V.

O NEKATERIH JEZIKOVNIH GREHIH

I. Koštiál

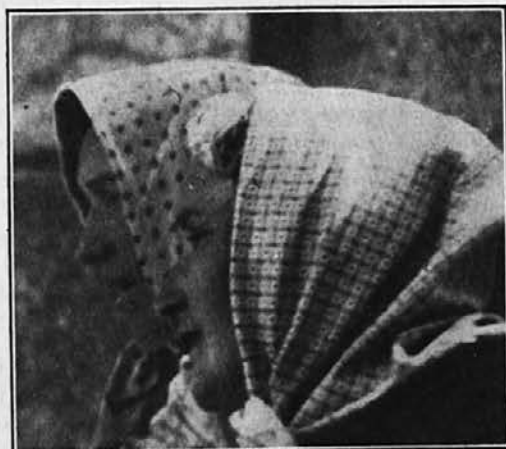
17. »Skrutinatorjem sta bila izvoljena gg. A. B. in M. N.«

Če bi kdo napisal: »I. I. je izvoljen predsednikom«, bi bilo to nedomače, prisiljeno, zastarelo; če bi nam pa pisec na naše vprašanje izjavil, da je hotel uporabiti edninski orodnik (instr. sing.), bi mu smeli očitiati le nepotrebno posnemanje skladnje sorodnih jezikov, nič več. V zgoraj navedenem stavku pa stoji »skrutinatorjem« in se govori o dveh osebah: dvojniski orodnik pa se ne končuje na -em, temveč na -ema. Zapisal sem si tudi krasni stavek: »Učiteljem so postavljeni gg. X, Y, Z, A, B, C...« V množini pa se končuje na -em, -om le dajalnik, a ta se ne uporablja v nobenem slovanskem jeziku pri glagolih imenovati, izvoliti, postaviti itd.

V vseh navedenih primerih je treba uporabiti predlog za s tožilnikom: »za skrutatorja (dvoj. tož.) sta bila izvoljena«, »I. I. je izvoljen za predsednika«, »za učitelje so imenovani (postavljeni)«. Besede »skrutinator« ni v nobenem jeziku; le v slovenskih dnevnikih sem jo našel pogostoma. Latinščina ima iz glagola scrutari (= preiskovati) izvedenki scrutator = preiskovavec in scrutinium = preiskava; tudi v 20. stoletju moramo torej še pisati skrutator (= števec glasov) in skrutinij (= štetje glasov).

18. »Emigrantski dan je otvoril g. I. I. z besedami: »Mi drugi emigranti ne smemo mirovati niti trenutka.«

V tem stavku so kar trije pogreški. Slovenski se reče le »mi emigranti«; ker pa pravi Lah »noi altri emigrati« in Furlan »nu atriš emigrats« (kakor Francoz »nous autres émigrés«, Španec »nos otros emigrados«), zato pristavljajo naši Primorci svoj »drugi« (oziroma »druzi«), kar je povsem neslovansko. — »Trenutka« bi bilo prav, če bi služila ta beseda za dopolnilo (predmet) namesto tožilnika v nikalnem stavku, n. pr. »tega trenutka ne boš učakal«; v gornjem primeru pa gre za odgovor na vprašanje »koliko časa ne smemo mirovati« — in tak odgovor se izraža le s prislovnim (adverbialnim) določilom v tožilniku (tudi v nikalnih stavkih); torej: »niti trenutek«.

Prijateljici. (Fot. Fr. Krašovec.)

In kje je tretja napaka? Židovski izseljenci iz Nemčije imajo svoj »Emigrantentag«, slovenski iz Italije in s Koroškega pa emigrantski (bolje: izselniški ali izseljenski) shod, zbor(ovanje) ali skupščino. Nemška beseda Tag ima vsaj štiri pomene: 1. čas od vzhoda do zahoda sonca, 2. štiri in dvajset ur (od polnoči do polnoči), 3. svetloba (dnevna) in 4. shod, zborovanje. V slovenščini ima »dan« le prve tri pomene, četrtega pa ne, torej moremo reči »izselniški shod, zbor« ali pa »izseljenski sestanek«. Tudi v drugih slovenskih jezikih nima »dan« pomena »shod, zbor«.

19. »Množestveni umori; občestvo svetnikov.«

»Communio sanctorum« so poslovenili v 15. stoletju (Celovski rokopis, približno iz l. 1450) »občina svetnikov«; v 19. stoletju »občinstvo svetcev« v vzhodni slovenščini — oboje prav dobro. Brez potrebe pa je vzel Mat. Ravnikar okrog l. 1814 iz cerkvene ruščine besedo občestvo ter ji dal bolj slovensko lice s tem, da je nadomestil skupek šč s soglasnikom č (ker odgovarja rusko-cerkvenoslovanskemu: občij, móšči, občščát, nóščno [prislov], slovenski: obči, moči, obečati, nočno...). A njegovo občestvo naglašajo zdaj občestvo, kar je seveda napačno. Iz ruščine so vzeli žurnalisti tudi množestvo = množica; pogosto se bere v dnevnikih in drugod o množestvenih umorih in množestveni psihologiji. Novinarji to naglašajo najbrž množestvo.

Kolikšne preglavice je delala našim pisateljem tvorba samostalnikov z obrazilom -stvo iz besed s končniki k, g, h, č, ž, š, razvidimo iz številnih prevodov latinskega numen, divinitas, deitas ali nemškega Gottheit: Trubar, Dalmatin, Krelj so pisali bogastvo (a iz polglasnika), Rogerij božastvo, Prekmurci bojstvo, Basar, Pohlin — njegovo »bógistvo« je menda treba brati trizložno s polglasnikom pred s — Prekmurci in Prešeren bogstvo; Janežič i. dr. boštvo; nazadnje so se književniki odločili za srbohrvaško božanstvo, kakor so pisali že kajkavski pisatelji. Ko je Prešeren l. 1842 prevajal svojo pesem »Der verlorene Glaube« v slovenščino (objavljena je v obeh jezikih v Carniolii V., str. 49), je zapisal zadnjo kitico takole:

Die ich als Gottheit einst verehrt,
Hat nur des schönen Weibes Wert.
Serzé je môje b'lo oltar,
Pred bógstvo ti, sdej lepa stvar.

Podobno je s starobolgarskim, staroruskim in starosrbskim izrazom za beg: od 11. do 16. stoletja beremo štiri oblike: bęstvo, bęjstvo, bęžstvo in bęgstvo.

V dobri slovenščini bi se reklo: občina svetnikov (morda tudi: obštvo) in množestveni umori (mnoštvo, sta pisala že v 16. stoletju Dalmatin in Trubar).

20. Drožerija, drožist, drožerist.

Te pošasti sem si izpisal iz dnevnikov. Francozi so napravili iz besede drogue izvedenki droguiste in droguerie (izgov. drogist in drogri), torej slovensko drogist in drogerija. Drožerist pa ni nič.

(Dalje prihodnjič.)

V R T V J U L I J U

Gotovo ste se navdušeni in veseli lotili prvega dela na vrtu, nad vse skrbno ste očistili nasade, osnažili pota, pograbili tratice, obrezali okrasno grmičje, popravili plotove, brajde, obloke in še marsikaj, potem ste zopet kopali, gnojili, sadili in zalivali; trudili in mučili ste se torej tako rekoč brez oddiha, le da bi bil vrt čimprej urejen. Zdaj pa, ko se je pomlad poslovila in ko smo že v vročem poletju, zdaj je namah popustilo vaše veselje do dela in vrta. Posvetite vendar vsaj kratek trenotek svojih prostih uric vrtu in cvetkam; v delu med cveticami najdete duševni mir in ravnovesje življenja in vsaj za trenotek boste pozabili na gorje in zlo krute in lažnive sedanjosti. Nikjer ne boste našli toliko tihe sreče, skromne zabave in pritajenega zadovoljstva kot v delu, ki je posvečeno cveticam lastnega vrta.

Počitnice so tu in skrbno pospravljena hiša čaka, da sprejme prijavljene goste. Toda kaj je z vrtom? Tudi njega pripravite za sprejem. Torej ponovite še enkrat potrebna pomladanska dela.

Ne dovolite, da se bohota plevel po stezicah, po tratah in gredicah. Ne zanemarjajte najlepšega in najcenejšega okrasa vrta, tratice, zalivajte jo dnevno, kosite jo tedensko, gnojite jo mesečno, po vsaki košnji jo valjajte, da bo ruša gosta in zelena kot smaragd. Ne kosite v sončnih in vročih dnevih, ampak le v oblačnih in deževnih, sicer travo ožge sonce. Ako so vendarle tu in tam nastale v ruši rumene lise, jih potrosite s šotnim zdrobom, ki ste mu primešali malenkost čilkega solitra, da se bo trava čimprej obnovila. Ako nastopi suša, zalivajte redno, zlasti v večernih urah in po možnosti s postano vodo; poredko, toda temeljito zalivanje več koristi nego vsakdanje in površno. Pomladansko okrasno grmičevje, ki je že maja odevlo, obrežite in pomladite. Prijazne trajnice, ki spremljajo navadno pota in stezice, privežite pravočasno, toda prav narahlo k primernemu kolju, da ne polomita veter in ploha tenkega ter visokega steblovja. Tudi nekateri mečki, zlasti pa šibke dalije potrebujejo dostojno oporo. Ker so dvoletnice, predvsem spominčice, rožnate pokalice, mačehice, marjetice in pritalne plamenice že odevle, jih nadomestimo s poletnicami, ker te cvetó vse poletje in še tja do pozne jeseni. Gomolje in čebulčke raznih zlatih, vetrnic, hijacintov, tulipanov, žafranov itd., ki ste jih po odvetanju na goso posadili na posebno gredico, da dozoré, izkopljite, ko so se listi osušili, potem jih osnažite in spravite v klet na suh prostor, kjer naj ostanejo do jesenske saditve. Palme, gumovce, tropične praprotočke, rododendrone, akaleje, erike, hortenzije, kamelije, agave, aloe, oranževce, kapčevje, lavorike, oleandre in muze, ki ste jih dosedaj v senci navajali na zunanji zrak, razvrstite na svoja mesta in upošte-

vajte, da zahteva prva skupina polsenčne, druga pa sončne prostore. Oleander potrebuje izredno mnogo vode, torej ga zalivajte pogosto. Za močnejši veter so vse občutljive, zlasti pa muza. Operite palme, latorike, oleandre, gumovce itd. vsaj vsak mesec enkrat z milnico in mehko krtačo, da se na listih in steblih ne naselijo kaparji in podobna golazen. V obsenčene gnojake ali zaboje vsejte pepelke šlebedrice, kitajske jegličice, zlate šebenike, jesenske in zimske šeboje, mačehice, pokalice, spominčice in druge dvoletnice. Vse te cvetlice bodo cvele v prihodnji spomladi. Od trajnic sejte orlice in naprstce ter one alpske cvetke, ki jim je ravnokar dozorelo seme. Vrtnice so v polnem cvetju. Sedaj je čas, da si izberete vrste, ki vam ugaajo po obliki in barvi. Po naših vrtovih imamo že prav pester izbor novejših čajevk in njih križank, zato izbira ne bo vselej lahka in pri dveh v barvi in obliki podobnih rožah se odločite vselej za ono, ki je močnejša v rasti, ki tvori lepšo krono in ki je manj občutljiva, zlasti pa za plesen in rjo. Primerne beležke v poletju nam potem jeseni ali spomladi olajšajo naročila. V oblačnih ali deževnih dnevih zalivajte cvetoče vrtnice z razredčeno gnojnico, ki ste ji dodali na 100 litrov 2 kg superfosfata. To zalivanje pospeši razvoj in rast mladice in nastavek popja za prihodnjo cvetno dobo (avgust). Ne režite vrtnic na predolge peclje, tudi onih ne, ki ste jih namenili za šopke in vaze, kajti dolga rez slabi rastline. Čim več listov ohranite, tem več cvetja bo v avgustu. Obirajte škodljive gosenice in zlate minice; nadležne ušice zatirajte s tobačnim izvlečkom. Plesen na rožah pa lahko ustavite z žveplanjem ali škropljenjem s solbarjem. Zelo nevarna je tudi rja, ki se pa dá preprečiti, če pravočasno škropite z 1 % bakrenoapneno brozgo. Ako so šibkovi divjaki, ki ste jih sadili spomladi, dobro ukoreninjeni in muzevni, cepite lahko na živo oko.

Tudi na zelenjadnem vrtu je še mnogo posla. Čez poletje naj ne bodo gredice prazne. Takoj, ko je prva zelenjad pospravljena, zagnojite jih s kompostom ter sadite ponovno rano zelje, ohrovt in erfurtsko karfijolo. Sejte zopet pariški korenček, dunajsko kolerabo in rdečo peso, konec meseca pa zimsko redkev. Še je čas, da sadite razne nizke vrste fižola, ki dajo v pozni jeseni zopet zelenega stročja. Solate glavatice, razen nekaterih trmoglavk, gredo v vročini kaj rade v cvet, zato je bolje, da sejete v večji meri manj občutljivo vezivko in endivijo. Če ju hočete beliti, ne vežite jih v vročih opoldanskih urah, marveč le v hladnih jutrnjih in večernih, da ne segnijo glave. Tudi rosnih in mokrih rastlin ne kaže vezati. Artičoka dobiva prve cvetne nastavke, zato odstranite del stranskih cvetnih glav, da se bodo ostale razvile čim popolneje, koški so užiten kratek čas prej, nego se pokažejo prvi modričasti cvetovi.

Vaš vrt naj nudi: solato glavatice, solato vezivko, kolerabo, rano zelje, ohrovt, karfijolo, špinačo, korenček, mangold, čebulo, zimski česen, drobnjak, beluš, rabarbaro, redkvico, redkev, rani krompir, petršilj, boreč, kopere itd.

Vsak vrt zahteva mnogo dela in resnega truda. Kdor pa ima ljubezen do njega, bo imel kmalu z njim veliko veselje, pa tudi korist. Posebno po mestih, po uradniških družinah, za ljudi, ki so prisiljeni pri svojem poklicu samo sedeti, je delo na vrtu — najbolj naraven, a hkrati najbolj koristen sport.

ZDRAVSTVENA VPRAŠANJA ZA DRUŽINO IN DOM

Dr. Malka Šimec

Opekline povzročijo na telesu ali samo hudo rdečico — tako mesto obvežimo s čisto krpo, namočeno v olju — ali rdečico z manjšimi ali večjimi mehurji. Če so mehurji veliki in napeti, jih je treba predreti. Prederejo se ob strani, blizu roba, s prekuhanimi škarjami ali z iglo, ki je bila izžarjena nad plamenom. Predrti mehur se mora pustiti na rani, da jo pokrije. Obveže se kot v prejšnjem primeru. Pri težkih opeklinah je uničena koža in često tudi pod njo ležeče plasti telesa.

Pri nizkih temperaturah nastopajo ozeblinae na tistih delih, ki tiče v telesnem oblačilu in ki so oddaljeni od središča, predvsem na rokah in nogah. Pri slabotnih in slabokrvnih ljudeh so ozeblinae pogostne. Če so se že pojavile, moremo to neprijetnost olajšati, odpraviti se pa navadno ne dá. Pač pa moremo ozeblinae z uspehom preprečiti, če skrbimo za dobro prehrano, zadosti široko, toplo obutev oziroma rokavice ter redne tople kopeli v zgodnji jeseni, torej v času pred nastopom ozeblin. Po kopeli se priporoča drgnjenje z alkoholom, okisano ali slano vodo.

Splošno znana pojava na koži sta kurje oko in žulj. Najboljše varstvo proti kurjim očesom je zadosti prostorna obutev; ljudje, ki nosijo higiensko pravilne čevlje, te nadloge ne poznajo. S pogostim umivanjem in namakanjem v topli vodi, z maščobo ali s posebnimi mazili moremo kurje oko omehčati, nakar ga previdno izluščimo. Paziti je treba, da se morebitne ranice po izluščanju dobro razkužijo in obvežejo, ker je že marsikdo plačal z življenjem premalo pazljivo postopanje s kurjim očesom. Žuljavo roko moramo pogosto umivati s toplo vodo in milom ter namazati s kako maščobo, da se omehča in počasi odlušči. Ljudje, ki imajo nežno kožo, naj store to pred delom, ker se potem žulji ne razvijejo tako hitro. Pred dolgotrajno hojo je priporočljivo, namazati z maščobo peto in podplate. Žulj, ki vsebuje mnogo sokrvice, predremo kot mehur pri opeklini, potem pa ga moramo dobro obvezati, ker je zlasti na rokah in nogah stalno možnost okuženja.

Naj omenim še eno stvar, ki se pripeti pri počivanju, zlasti pri ležanju v gozdu. Ob taki priliki se zarije včasih v kožo majhna, rjava živalca, klop. Dasi ni nevaren, ga je vendar treba odstraniti. Primemo ga in vlečemo toliko časa, da ga odtrgamo od kože. Odtrgali pa smo v resnici samo trup, glavica je ostala v koži. Svojega namena nismo dosegli in ga s trganjem tudi nikdar ne bomo. Edini uspešni način, da se rešimo klopa, je, da kanemo na mesto, kjer se je zaril, kapljico olja ali petroleja, nakar ga z lahkoto odstranimo.

Koža našega telesa, ki je tako vsestranskega pomena, pač zasluži, da skrbimo zanjo po najboljših močeh. Ne samo na ta način, da jo varujemo z razkuževalnimi sredstvi in obvezo, če je ranjena, temveč tudi v vsakem primeru. Koža, ki ne more redno oddajati maščobe in znoja, ne more vršiti svoje naloge in peša. Potrebno je torej, da jo po pameti negujemo in utrjujemo. Prvi pogoj zdravja pa je snaga.

Ni brez razloga postal običaj, da se meri kultura naroda po količini porabljenega mila; za zdravstveno kulturo je to merilo gotovo upravičeno. Že v začetku naše razprave smo omenili, da sta za čiščenje kože potrebna voda in milo; najpogosteje potrebujejo umivanja roke, ker z njimi delamo in se dotikamo vseh mogočih stvari. Obraz in gornje telo umivajmo vsaj enkrat na dan s hladno vodo, pri večjem in manj snažnem delu pa s toplo vodo, nakar naj sledi mrzel obliv. Žene naj umivajo redno tudi spodnje telo s toplo, a ne vročo vodo; opuščanje te navade ob posebnih časih je napačno pojmovanje telesnih zahtev in brez vsake podlage. Vsaj enkrat na teden naj bo vse telo deležno tople kopeli. S kopanjem odstranimo nesnago, znoj in odvečno maščobo, kožne pore se široma odpro in koža diha zopet svobodneje.

Koži škoduje vse, kar zapira odprtine v njej. Stalno, obilno pudranje, posebno pa šminkanje povzročata, da koža ne more zadostiti svojim naravnim dolžnostim; zato vene in starí. Lepotičenje, v začetku iz objestnosti, postane sčasoma lepotičenje iz potrebe, ker je koža izgubila vso svojo prvotno prožnost in svežost in postala staričkava. Če sežejo po lepotilih ljudje v poznejših letih, ko je že čas začrtal brazde v lica, je še kolikor toliko razumljivo; da ga pa uporablja mladina, ki stoji v cvetu svoje dobe, pa gotovo ni prav.

Glede kopeli si zapomnimo: Topla kopel je primerna zvečer, ker nas dela prijetno utrujene. Kri, ki se je pod vplivom tople vode razlila po koži in jo živeje pobarvala, povzroči v možganih nekoliko zmanjšano prekrvljenost in ta se izraža v občutku zaspanosti. Hladna kopel deluje nasprotno; zaradi nizke temperature vode se kožne žilice skrčijo, kri se požene bolj v notranjost telesa in v možgane; čutimo se sveže in živahne. Če je ta občutek izostal, je dokaz, da je bila voda premrzla ali da je trajala kopel predolgo. Na to je treba vedno paziti. Kopanje v hladni vodi je priporočljivo za zjutraj ali čez dan, zlasti če smo telesno ali duševno utrujeni. Isto velja za toplo kopel z mrzlim oblivom. Zelo dobro dé telesu drgnjenje z grobo brisačo, ki naj bi zaključilo vsako kopanje v mrzli vodi. Prvo uro po večjih obrokih, kosilu in večerji, se ne smemo kopati. Hladna voda je važno sredstvo za utrjevanje telesa, samo uporabljati jo je treba po pameti. Vsakdanje umivanje in drgnjenje gornjega telesa do pasu, kopeli za noge, hoja po rosi, mlačni, pozneje mrzli oblivi telesa so primerna sredstva utrjevanja. Če uporabljamo v začetku mlačno vodo, počasi pa preidemo k mrzli; če izberemo pomlad za začetek utrjevalnega postopanja, poleti pa uživamo blagodat kopanja in gibanja na prostem, potem nam bo nadaljevanje tega postopka v jeseni in zimi uspelo igranje. Mraz bomo manj občutili, prehlajenja se nas bodo ogibala in tudi za nalezljive bolezni bomo manj spremenljivi. Slabotni in bolehní ljudje morajo biti posebno previdni pri poskusih utrjevanja. Ni vse za vsakogar. Najbolje storé, če se posvetujejo z zdravnikom.

Isto velja za sončenje. Sonce, ki je vir življenja in energije, pospešuje tudi v nas pretakanje krvi, toplotno regulacijo in presnovo telesa. Kljub temu, da delujejo njegovi žarki samo na gornje plasti kože, je vendar vse telo deležno njegove dobrote. S pomočjo kože se poveča v krvi odporna sila zoper

bakterije in nalezljive bolezni, koža sama pa postane močnejša, bolj prožna in odporna. Če primerjamo človeka, ki uživa sonce, zrak in vodo, z rastlino, ki se je razvila zunaj v naravi, moremo primerjati človeka, ki ne uporablja teh naravnih, krepilnih sredstev, z rastlino iz rastlinjaka. Ali nas ni na počitnicah še nikdar navdal pogled na blede, nežno in občutljivo kožo novodošleca s sočutjem in rahlim prezirom? Korist sonca je vidna že prostemu očesu. Koliko večja je šele ona, ki je s svojimi čutili ne moremo zaznati. Znano je n. pr., da se rane poleti hitreje in lepše celijo kakor pozimi. Rane, ki se nikakor nočejo zarasti, izpostavimo soncu, ki zbudi kožno tkivo, da poveča proizvodnjo celic. Sončni žarki pospešujejo celjenje ran. In ni niti potrebno, da sije sonce naravnost na rano; obsevajmo katerikoli del telesa, uspeh bo isti. Na ta način si razlagamo hitrejše zaraščanje ran v sončni poletni dobi, tudi brez zavednega obsevanja. Roke in obraz, ki so soncu dostopni, so prejeli toliko moči, da imajo vsi ostali deli telesa korist od njih.

Na telo delujejo nevidni toplotni, zlasti pa nevidni kemijski žarki sončnega spektra, ki so znani pod imenom ultravioletni žarki. Ti v prvi vrsti povzročajo blagodejne spremembe v telesu; pod njihovim vplivom se pomnoži tudi kožno barvilo. Tako nastane ogorelost. Ogorela koža ni samo posledica obsevanja, temveč je istočasno tudi obramba telesa proti premočnemu soncu. Zato se smejo ljudje, ki so sonca vajeni, katerih koža je že porjavela, poljubno dolgo gibati na soncu, a novinci so že po kratkem času polni opeklin in mehurjev. To pa ni niti prijetno niti telesu v korist. Na gorah in ob morju se posebno hitro pojavijo opekline radi sončenja, ker je tam zrak čist, brez prahu in pridejo vsi ultravioletni žarki na zemeljsko površino.

Če hočemo biti deležni koristi sončnega obsevanja, moramo biti previdni. Počasi in stopnjoma se izpostavljajmo soncu; ni glavni namen sončenja, da postanemo kar najbolj ogoreli, temveč da si bomo kar največ koristili. Dobra priprava za sončno kopel je zračna kopel, ki je še premalo cenjena. Pozabljam namreč, da so tudi v senci razpršeni sončni žarki; škodljivi vplivi sončne svetlobe pa tu ne pridejo do izraza. Vsakdo, ki začenja s sončenjem, naj gre v lahki, najboljše v kopalni obleki najprej v senco. Tu naj s hojo, telovadbo ali igro razgiblje in segreje telo; pravemu sončenju naj odmeri le kratek čas. S tem se bo kmalu tako utrdil, da mu bo sončenje pozneje res samo v užitek in korist. Mnogim ljudem povzroča sonce glavobol; taki naj si zavarujejo glavo z mokrim robcem, s slamnikom ali sončnikom. Posebno dobro dé, če je sončenje spojeno s kopanjem; vendar moramo paziti na to, da ne gremo v vodo preveč razgreti in znojni. V vodi ne smemo biti mirni. Vsak človek, otrok in odrasel, naj se nauči plavati. Plavanje zavzema med sporti odlično mesto; krepí enakomerno vse mišičevje telesa. Kopanju naj sledi igra ali drugo telesno gibanje.

Še na eno vprašanje moramo najti odgovor: Ali se smejo sončiti vsi ljudje brez razlike? Ne. Slaboten in bolehen organizem se izpostavlja poslabšanju svojega zdravstvenega stanja, ker njegovo telo ne zmore sprememb, ki jih izziva v njem sonce. Koliko pljučnih obolenj se je že nanovo razživel po nepremišljenem sončenju. Zdravnikov nasvet bo posebno v teh vpra-

šanjih velike važnosti. Odgovarjajoč način in prava mera bo telesu v prid, samovoljno in nepremišljeno postopanje pa mu bo podkopalo že težko zdrževano zdravstveno ravnovesje.

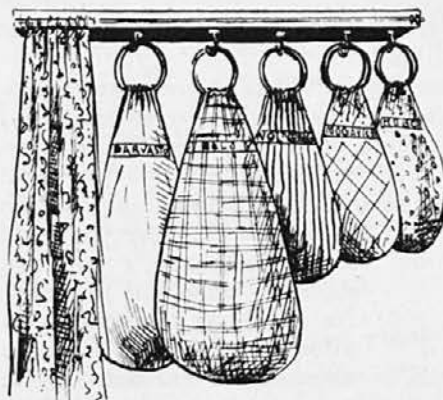
Ko govorimo o koži, ne smemo pozabiti dveh tvorb, ki izhajata iz kože; to so lasje in nohti. Lasje se morajo večkrat skrtati s trdo krtačo, deloma zato, da se odstrani z njih prah in da se maščoba, ki jo izloča koža, enakomerno razdeli do kraja lasu, deloma pa zato, ker je krtačenje drgnjenje za lasišče. Potrebna je za njegovo okrepitev in za boljšo rast las. Vsaj enkrat na mesec naj glavo operemo, dobro splahnemo in zdrgnemo.

Nohti so potrebni posebne pažnje, ker so najbolj izpostavljeni onečiščenju. Baš zato, ker so pravcati nabiralniki nesnage, je treba priporočati, da so na kratko postrženi. Čim daljši so, tem težje jih je ohraniti zanesljivo snažne. Grda in vsem zdravstvenim načelom nasprotujoča navada je grizenje nohtov, ki je dokaj razširjena med otroki, a tudi med odraslimi ni neznana. Zaradi zdravja jo moramo iztrebiti. — Glede manikiranja (posebne nege nohtov) velja, da zmerno in previdno izvedenemu manikiranju ni mogoče ugovarjati; ne smemo pa pozabiti, da je vedno nevarnost za neznatne ranice, ki so na prstih bolj kot kjerkoli na telesu izpostavljene zastrupljenju. Zato so na manikiranih prstih tudi zanohtnice tako pogostne. Z zdravstvenega stališča bolj priporočljiv je tale postopek: Ko je roka oprana v topli vodi in milu, z brisačo potisnemo kožo ob nohtu nazaj, kakor daleč gre brez bolečine. Če delamo to redno po vsakem pranju, bo roka skoraj kot manikirana, ne bo pa nevarnosti za gnojno infekcijo, kar je najvažnejše.

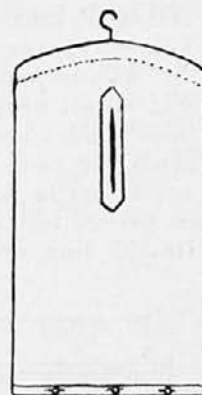
KAM Z UMAZANIM PERILOM?

V vsakem stanovanju mora imeti umazano perilo določen prostor, kjer čaka do prihodnjega pranja. Ta prostor pa mora biti suh in zračen, toda ne na vidnem mestu sredi stanovanja, ampak več ali manj skrit. Takega kota, ki ustreza vsem tem zahtevam, pa ni vedno lahko najti, zato dela shranjevanje umazanega perila nekaterim gospodinjam naravnost preglavice; druge, manj natančne, se pa zadovolje, da čaka perilo v kakšnem temnem kotu v skrinji ali zaprtem zaboju. Perilo, ki je ležalo dlje časa v prostoru, kjer je malo zraka, ali v zaprti posodi, ima rado neprijeten, zatohel duh. Da se temu izognemo in da bo naše umazano perilo shranjeno pravilno in priročno, hočem dati nekaj navodil, kako si lahko pomagamo.

Najprej naj omenim, da spravljamo umazano perilo na dva načina, in sicer ali vsega skupaj ali pa ločeno po vrstah, oziroma po tkaninah, iz katere je, in po uporabi. V večini gospodinjstev mečejo vse umazano perilo skupaj, ne glede na vrsto in na tkanino. Četudi je videti ta način najbolj preprost, je vendar povod, da imamo tik pred pranjem s perilom še mnogo dela. Ker ne moremo prati vsega, kar je umazano, skupaj in ker ga nismo ločili sproti, je treba storiti to, preden začnemo prati, kar pa ni prav nič prijetno delo. Iz skrinje, zaboja ali velike vreče

Slika 1.

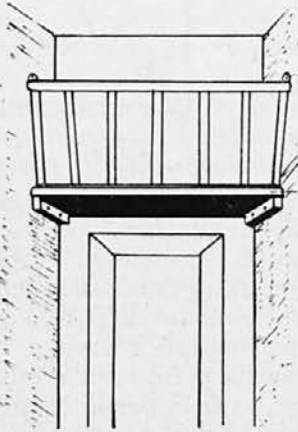
Slika 2.

moramo zmetati perilo najprej na velik kup; tega potem razmečemo na več manjših kupčkov. To delo pa si prihranimo za vedno, ako se odločimo za drugi način shranjevanja perila, to je, da devamo umazano perilo v posebne vrečice, ki jih moramo imeti toliko, kolikorkrat perilo posebej namočimo ali operemo. V manjšem gospodinjstvu bi ga morda porazdelili v tele skupine: belo, barvasto, volneno, svilen perilo in nogavice. V velikem gospodinjstvu bi bilo pa priporočljivo, da ga razberemo v: namizno, posteljno in životno, robce, volneno perilo in drobnarije (prtički, vezene), otroško in kuhinjsko perilo. Potrebne vrečice si napravimo iz ostankov pisanega blaga ali iz blaga nerabne obleke. Zelo pripravne so vrečice, ki imajo obliko velike torbice, kakršne imamo v gospodinjstvu za nakupovanje (slika 1). Kos blaga, ki smo si ga izbrali v ta namen, preganemo čez pol, na dveh straneh sešijemo, a ne čisto do vrha. Nato vsak konec naberemo na kovinast obroč, na katerih potem vreča visi. Za shranjevanje perila je taka torbica zelo pripravna, ker nam je treba sneti samo en obroč, pa je že vreča dovolj odprta, da spravimo vanjo umazano perilo. Za drobnejše perilo napravimo vrečice manjše velikosti, za večje kose pa nekaj velikih, da so dovolj prostorne in nam perilo ne visi ven, kar je zelo grdo in površno. Razen pravkar opisanih vreč so zelo primerne še druge, ki jih napravimo podobno kot prve, a namesto kovinastih obročev uporabimo lesen obešalnik za obleko (glej sliko 2). Tako vrečico si napravimo iz ravnega kosa blaga, a tako, da je zgoraj sešita skupaj, spodaj pa odprta. Nato jo na spodnjem koncu, kjer se odpira, opremimo z gumbi in gumbnicami, da se dá zapeti. Na sprednji strani ji naredimo v zgornji polovici razporek, skozi katerega devljemo perilo vanjo. Nazadnje vtaknemo vanjo obešalnik tako, da gleda kljuka ven, leseni del, ki je skrit v vrhu vreče, pa ji dá lepo, pravokotno obliko. (Kovinasti del na obešalniku odvijemo in ga potem od zgoraj, ko smo šiv malo odparali, privijemo nazaj.) Perilo devamo v vrečo skozi razporek; ko pa je polna, jo spodaj odpnemo in vse perilo pade samo iz nje.

Četudi potrebujemo v gospodinjstvu vrečo za perilo več, vendar lahko trdimo, da nas taka naprava ne velja skoraj nič, saj se dobé obešalniki že po dinarju. Za izdelane vrečice obeh oblik si preskrbimo še deščico s kljukicami, kamor jih obesimo, drugo poleg druge. To namestimo v kakem zračnem prostoru ob steni, n. pr. v kopalnici ali na podstrešju (če ni predaleč od stanovanja oziroma pralnice). Vse

skupaj še lahko zagrnemo s tenkim, pisanim zastorom, kakor kaže naša slika.

Ako se nam potem primeri, da je treba kak predmet oprati prej kakor ostalo perilo, ker se nam zanj mudi, tedaj dobro vemo, v katero vrečo naj posežemo, da ga dobimo. Ni nam treba več riti po veliki kopici perila, kar ni samo zelo zamudno, ampak tudi ne preveč čedno delo. Kjer bi bilo treba vrečic večje število, tam opremimo vsako posamezno z napisom, da točno vemo, kaj je v njej.

Slika 5.

Na bel trak napišemo s črnilom ime perila, ali pa ga uvezemo z barvasto nitjo; nato pa trak prišijemo na vrečico (slika 1).

Če kje v tesnem stanovanju manjka prostora za shranjevanje perila in bi ga gospodinja imela rajši vsega skupaj, tedaj je praktičen tretji način, ker nam ne vzame prav za prav nobenega prostora. Posebno je primeren za staro stanovanje (v mestih), kjer so prostori zelo visoki v primeri s stanovanji v novih hišah (sli-

ka 3). Nad vrati v ozki veži ali predsobi je med dvema stenama pritrjena polica, ki je približno 50 cm široka in en in pol do dva metra dolga. Na sprednjo stran police pa pritrdimo ozko deščico, 50 do 60 cm široka ležeča lestvica visi na kljukicah, ki jih rabimo za obešanje slik, in tvori ograjo te naprave, ki je podobna garam ali jaslim. Lestvica (napravljena lahko iz držaja metle, ene daljše in več krajših deščic) je obešena tako, da visi po ševno z zgornjim delom naprej; spodnji pa leži z adaj za deščico. Perilo čisto preprosto mečemo v to napravo in je v njej shranjeno lepo na zraku. Pred pranjem pa samo lestvico malo dvignemo, da pride pred deščico, ki jo je držala. Sedaj visi lestvica navpično in nastali prostor je dovolj velik, da pade perilo skozenj na tla ali v pripravljeno košaro. Če je priprava zelo visoko nad vrati, pa stopimo pri spraznjevanju na pručico ali stol.

Te jasli se pa dajo napraviti tudi tako, da je lestva pritrjena na vseh štirih koncih, polica pa se dá odpirati navzdol.

Da manjši koščki perila ne uhajajo skozi ograjo in da je vse tudi lepo videti, pripnemo z žebeljčki na lestvico zadaj pisano blago.

Š. H.

KUHARICA

Vranični cmok.

Zarumeni v žlici masti pol žlice zrezane čebule in zelenega petršilja, prideni 6 do 8 dkg izstrgane telečje ali goveje vranice in jo praži nekaj minut. Posebej mešaj 2 dkg sirovega masla in rumenjaka, primešaj dve, v vodi napojeni in ožeti žemlji, praženo vranico, ščep popra in majaronovih plevic, sneg beljaka in pest krušnih drobtin. Vse narahlo premešaj in stresi v moker, ožet prtč, ga narahlo zaveži in po-

stavi v zavrelo slano vodo. Pokrij lonec in kuhaj 30 do 40 minut. Kuhane ga odvij in zreži na prst debele rezine, ki jih naloži na krožnik in zabeli z žlico masti, ki si v njej zarumenila nekoliko krušnih drobtin. Postavi kot samostojno jed s solato na mizo.

Makaronov narastek z graham in kuhanim, na drobno zrezanim svinjskim mesom.

Mešaj v skledi 2 dkg sirovega masla, dve žlici kisle smetane in dva rumenjaka. Nato prideni pest (6 dkg) drobno zrezanega, prekajenega, kuhanega svinjskega mesa, $\frac{1}{4}$ l kuhanega, odcejenega in ohlajenega svežega graha, $\frac{1}{4}$ kg kuhanih, odcejenih in ohlajenih makaronov, žlico drobno zrezanega zelenega petršilja, nekoliko soli in sneg dveh beljakov. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazano kozo in peci v srednje vroči pečici pol ure. Postavi narastek kot samostojno jed na mizo.

Špinačni narastek z graham.

Mešaj 3 dkg sirovega masla in rumenjaka. Nato primešaj v mrzlem mleku napojeno in ožeto žemljo, $\frac{1}{8}$ l kuhane, ožete in dobro sesekljanane špinače, eno do dve žlici kuhanega in odcejenega graha, nekoliko soli, žlico drobno zrezanega zelenega petršilja, sneg beljaka in žlico krušnih drobtin. Vse narahlo premešaj, stresi v skledo, ki je za narastke, in peci v srednje vroči pečici. Je to samostojna jed.

Mrzla zdrobovna jed z beljakom.

V $\frac{1}{2}$ l zavrelega mleka stresi osminko litra (10 dkg) pšeničnega zdroba, ki si ga prej zmešala s $\frac{1}{4}$ l mrzle vode; prideni nekaj zrn soli in kuhaj zdrob med vednim mešanjem 12 do 15 minut; prideni žličico sladkorja in kuhaj še minuto. Nato primešaj sneg beljaka in stresi jed v tri skodelice, ki si jih prej poplaknila z mrzlo vodo. Postavi skodelice za dve do tri ure na hladno, da se zdrob strdi. Nato stresi jed na krožnike in oblij s sadnim sokom ali postavi jed z rabarbarovo kremo na mizo.

Mezga iz češenj.

Odstrani dobro zrelim češnjam peške in peclje in jih stresi v kozo in kuhaj brez vode, da se zmehčajo. Nato jih pretlači in dobljeno kašo stehtaj in kuhaj med vednim mešanjem, da se ne prismodi. Ko se nekoliko zgosti, prideni na vsak kilogram mezge $\frac{1}{2}$ kg sladkorne sipe in kuhaj še med vednim mešanjem 20 do 30 minut. Še vročo mezgo stresi v tople kozarce, ki jih oplakni s kakim žganjem. Ko se mezga ohladi, jo potresi po vrhu s salicilom in zaveži s pergamentnim papirjem ali celofonom.

Če prične sveže meso dišati,

ga deni v vodo, v katero si dejala nekoliko kisa, in ga dobro omij. Ali prideni vodi, v kateri ga pereš, nekaj zrn hipermangano-kislega kalija. Če postane voda rjava, je znamenje, da ga moraš še v eni vodi oprati.

Ribežljav želé.

Oснаži ribezelj, ga stresi v lonec, dobro stlači in pretlači. Pretlačeni ribezelj deni v skledo in primešaj za 1 kg ribezlja 1 kg sladkorne sipe, mešaj dve

uri in ga kuhaj četrť ure. Še gorki želé stresi v kozarec, ki si ga oplaknila z alkoholom. Drugi dan ga za-
veži in shrani.

Pena iz rabarbare.

Duši v dveh žlicah vina ali vode štiri pesti olupljene in na majhne kosce zrezane rabarbare. Kuhano in ohlajeno rabarbaro pretlači skozi sito, primešaj 15 dkg sladkorne sipe in mešaj pet minut. Nato primešaj sneg beljaka in še mešaj 20 do 30 minut, da naraste. Potem stresi peno v stekleno skledo in postavi za nekaj ur na hladno. Postavi jo s pecivom ali kot sladko solato na mizo.

Jagodova pena.

Mešaj $\frac{1}{2}$ l jagod, žlico vina ali vode in 5 dkg sladkorja pol ure. Nato prideni sneg treh beljakov in še žlico sladkorne moke in mešaj vse skupaj še 20 do 30 minut. Postavi z drobnim pecivom ali piškotno torto na mizo.

Popravi! V junijski številki popravi pri češnjem kolaču predzadnji stavek takole: Po vrhu naloži $\frac{1}{4}$ kg češenj brez pešká in pecljev in peci v srednje vroči pečici tri četrť ure.

M. R.

Č A R O D E J E V K O T I Č E K I N Z A B A V N E I G R E

Karta, ki ne zgori.

Raztopi veliko galuna v vodi in pomoči karto v to raztopino. Ko se je karta posušila, jo pomoči znova in jo zopet posuši. To ponoviš še nekajkrat. Tako karto držiš lahko brez skrbi v ognju, pa ne bo zgorela.

Liho ali sodo število.

Za ta poskus lahko vzameš karte, zrna fižola, novce ali kaj drugega. Reci, naj vzame kdo iz družbe v prvo roko liho, v drugo roko pa sodo število kart (fižola, novcev) in ti boš uganil, v kateri roki ima liho in v kateri roki ima sodo število. — Ko se je to zgodilo, reci, naj število, ki ga ima v desni roki, pomnoži s 5, in število, ki ga ima v levi roki, s 4; potem pa naj oba zmnožka sešteje in ti pove vsoto. Če je vsota z dva deljiva, ima v desni roki sodo in v levi liho število; če pa vsota ni z dva deljiva, ima pa v desni roki liho in v levi sodo število kart (fižola, novcev).

Uganem število oči dveh kock.

Reci družbi, naj vrže kdo dve kocki na mizo in ti boš uganil, koliko oči kaže vsaka kocka, ne da bi jih videl. Ko leže kocke na mizi, naj kdo število oči prve kocke pomnoži z 2; k zmnožku naj prišteje 5 in vsoto pomnoži s 5. Nato pa naj temu zmnožku prišteje še število oči druge kocke in ti pove dobljeno

vsoto. Od te vsote odštej v mislih 25 in ostanek ti pove število oči obeh kock.

N. pr. Prva kocka kaže 3, druga 4 oči. Če pomnožiš število oči prve kocke z 2 (3×2), dobiš 6; nato prišteješ temu zmnožku 5 ($6 + 5$), dobiš 11; če to vsoto pomnožiš s 5 (11×5), dobiš 55, in če naposled prišteješ še število oči druge kocke ($55 + 4$), dobiš 59 in to vsoto ti računar pove. Ti pa v mislih hitro odšteješ 25 ($59 - 25$) in dobiš ostanek 34, ki ti pove, da ima prva kocka 3, druga pa 4 oči.

V roki držim en novce, gledavci pa vidijo dva.

Ta poskus se napravi najbolje v sobi, kjer je že ogledalo, in sicer precej nizko, n. pr. na umivalniku. Če šele prineseš ogledalo v sobo, si s tem že vnaprej vse pokvariš. Nato pripoveduj o čudovitosti novca, ki ga imaš v roki in ki ima to lastnost, da če ga pokazeš, ne bodo videli le enega, ampak dva. Medtem se približaj ogledalu in odpri pest pred njim, da bo ležal novce na dlani. Gledavci bodo res videli dva novca; enega na dlani in drugega v ogledalu.

Koliko je trikrat dve?

Če vprašaš družbo, koliko je trikrat dve, ti bodo vsi soglasno odgovorili, da je šest. Ti jim pa moraš dokazati, da to ni res, ampak da je trikrat dve štiri. Kako boš to dokazal? Vzemi četrrokoten kos papirja, ga prestriži po sredi na dva dela in reci: »To je enkrat dve«. Nato vzemi prvi del, ga prestriži in reci: »To je dvakrat dve«; potem prestriži še drugi del in reci: »Trikrat dve«. Na mizi pa leže le štirje kosi papirja; torej je trikrat dve štiri.

Čim več proč vzameš, tem večje je, a čim več prideneš, tem manjše postaja. (Jama v zemlji.)

Pet in dvajset gospodov je, nič ne uživajo, ne slišijo ne vidijo, ni jim mar za bogastvo in denar, a vendar ves svet obvladujejo. (Pet in dvajset črk.)

Koristna kovina sem, četudi ne ena najzlahtnejših, ako mi pa eno črko odvzameš, potem me spoznaš kot reko v eni sosednih držav. (Cin, In.)

Kaj je najdaljše, a obenem najkrajše, najhitrejše in vendar silno počasno, tako malo cenjeno, pa tako dragoceno, vse pogoltne, a daje življenje vsemu. (Čas.)

Kateri čoln vozi po suhem? (Čolniček tkalca.)

V katerem mesecu jedó ljudje najmanj?

(V februarju.)

Katere brade se nikoli ne brijejo, a tudi ne rastejo? (Brade ključev.)

Kaj postane iz mladega mornarja, ako pade v Jadransko morje? (Moker mornar.)

Kaj vidi kralj redkokedaj, kmet pa vsak dan?

(Sebi enakega.)

Kdo zna vse jezike govoriti? (Odmev.)

Kako leži mačka na zidu? (Trdo.)

Kaj gori svetleje kot ena luč? (Dve luči.)

Kdo se nikdar ne zlaže? (Ogledalo.)

Beži proč od mene, izogibaj se me; kajti, če me imaš, potem imaš same skrbi. Ako me zgubiš, ti je srce težko, ako pa me dobiš, me nimaš več. (Pravda.)

UGANKE

Ureja Josip Novak

Vremenska uganka za julij.

(R. Jagrovski, Ljubljana.)

Af, Čzakt, Eržblnc, Išd, Jue, Ko, Lč, Mp, Ovjh, Pi, Rg, Sm, Ts.

Posetnica.

(Hostar, Radovljica.)

Gov R. Grašek

Unec

Kaj je ta naročnik »Mladike«?

Seznam letovišč.

(Janko Moder, Dol.)

Kraj:	Štev. letoviščarjev:
Ojstrica	378
Triglav	125
Mojstrana	456 — 789
Domžale	4567
Kamnik	545
Ojstrica	245 — 78
Kranj	45
Risan	12

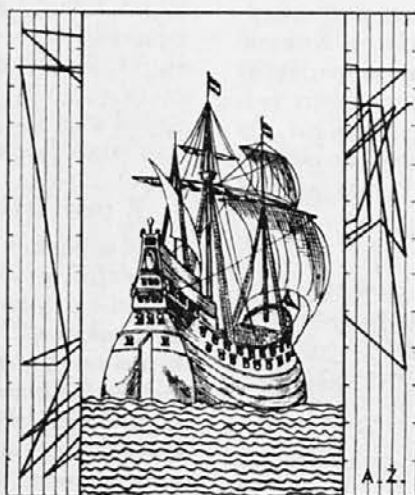
Istopisnica.

(El Gej, Ljubljana.)

Delavec ————— velik stroj.
To delo ni za —————!

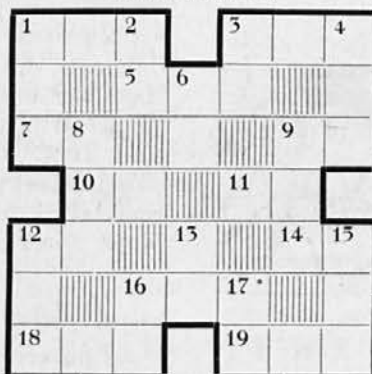
Rogač.

(Radoš, Stari trg.)

Zlogovna križanka.

(R. K., Ljubljana.)

Vodoravno: 1. neprijeten položaj, 3. bo žuželka, 5. sejmska prodajavka, 7. ljudski zbor, 9. razpoka, 10. greh, 11. spone, 12. rastlina, 14. livada, 16. znanivka pomladi, 18. kvariti, 19. pogansko svetišče.

Navpično: 1. krpa, 2. zastavljenec, 3. hrvaška pokrajina, 4. mlaka, 6. cilj, 8. vrsta sporta, 9. ostrina, 12. ptica, 15. Gregorčičeva pesem, 15. žarišče električnih žarkov, 16. ima vsakdo, 17. cunja.

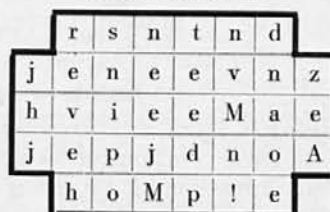
Šaljivka.

(R. K., Ljubljana.)

Zakonec mlad v besedi prvi si predstavlja strah. Pomanjšaj tega, pa prelevi v pevca se na mah.

Konjiček.

(France, Središče.)

Številnica.

(Jože Juter, Maribor.)

6, 13, 4, 3 — 3, 12, 7, 4 — 14, 1, 2, 12, 8, 12 — 9, 10 — 6, 3, 10, 11, 12 — 4, 1, 2, 12, 8, 12.

Ključ: 1, 2, 3, 4, 6 = plod, 6, 4, 7, 8 = domača žival, 9, 10, 11, 12 = žuželka, 13, 3, 12, 14, 12 = reka.

Zlogovnica.

(Radoš, Stari trg.)

... pro, njim, zak, Bog, jo, la, jih, ima, dov, ki, si, dos, in, da, ti. Uredi te zloge tako, da dobiš pregovor.

Star napis.

(Castor & Pollux, Maribor.)

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Tudi vse rokopise za ugank pošiljajte zastavljavci ugank na isti naslov. Lepo risane ugank bomo primerno nagradili.

Rešitev ugank v junijski številki.

Vremenskauganka za junij:
Ključ: gostač, hmelj, vežba, duri. —

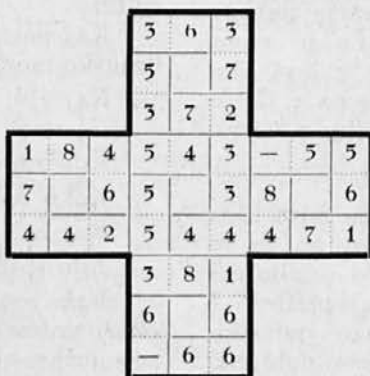
Če gostuje rad vihar,
milo toži čebelar.

Besednauganka: Zlato — blato.
Orientalška poezija. Po štiri proge na oblačilih kažejo, da jemlje vsako četrto črko (tudi že uporabljene štejl), pa dobiš Tagoreov verz iz Ptice selivk: Prižgi v mojem sreč večerno zvezdo pokoja in pusti, naj mi potem noč šepeče o ljubezni.

Črkovnapodobnica: Vidovdan.

Steber: Mozes, teloh, grozd, fazan, obara, Kotor, beril, svišč, Lavra, peket, fraza, malik, slina. V srednji vrsti navzdol dobimo: Zlo zatri v kali.

Domine:

Večer. Črki v levem spodnjem oglu slike pomenita, da je črko R v abecedi zamenjati s črko K ter v tem smislu nadaljevati abecedo v običajnem redu. Dobi se: Sončni zaton.

Črkovnica: Napiši abecedo v ravni vrsti. Številke pomenijo črke iz abecede. Ko si dobil črko, ki jo znači številka, jo postavi pod napisano abecedo na tisto mesto, ki ga povedo črke pred številkami. N. pr. številka 1 znači črko a. Napiši jo pod b, g, m in r. Tako nadaljuj, dokler ne dobiš: Za lenuha skorja suha.

Posetnica: Član polarne ekspedicije.

Skrit pregovor:

Lenoba je vragova mreža.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Polde P. Pišč: »Vidim, da se Vam od poslanih dopadejo le one, ki so pisane v narodnem duhu ali po narodnem motivu — saj te pišem tudi najbolj od srca, umetne sem res bolj prisiljeno zapel. Pošiljam spet dve, po narodnem motivu zapeli pesmi. Preprosti sta, vsakomur razumljivi, morda bo ravno ta preprostost všeč širokemu krogu bralcev.«

A tvoji pesmi nista za rabo. Res, glavno je, da pesem iz srca požene svoje kali, kot je rekel Prešeren; drugo je tudi važno in samo ob sebi umljivo, da mora koreniniti tudi v naši domači zemlji in njenem ljudstvu. Tako preprosta kakor umetna pesem. Ni pa še literarna pesem, če kdo kar posname, največkrat celo nerodno, slog in vsebino narodnih pesmi in našteje gavtrože, rožmarine, srčke in podobne pritikline, pa misli, da je ustvaril neko novo lepoto. Povrhu: noben pesnik ni zavedno posnemal, če je bil res samonikel talent.

Ciril Fabjan.

V dolenjskih klancih.

Vlažne megle zaprezajo
temno zelenje v mrak.

Kolesa po blatu škatlajo. Trudni konjički kimajo.
Furmani vince peljajo Hlapci se z vincem zalivajo.
v strmi breg. Oj, mrhe pijane, hi, hot!

K tej kar lepi »ljudski« popevki pišeš: »Ta vinska ima precej domače izraze, ki pa se lahko nadomestijo z bolj slovenskimi, a žal, ne tako domačimi. Zato me bo takšna sprememba celó veselila, da bom vsaj vedel, kaj je bolje rabiti.«

Torej glede pravega književnega jezika si nisi na jasnem. Izzval si me. Ne le tebi, tudi marsikateremu drugemu bodi zapisan tale odgovor in zagovor.

Vprašanje jezika je zelo obširna zadeva. Marsikdo, poklican ali nepoklican, se je že potil ob njem. Ne bova ga reševala znova. Le to naj zapišem: Literarni jezik mora biti zares slovenski. Besede, ukradene na tujem zelniku in na naši njivi med ljudstvom udomačene, imajo pač svoj posebni vonj, ki se sem in tja v posebnih okoliščinah lepo prilaga tudi pesmi ali še bolj prozi; zato so se vsi naši pisatelji tudi teh besed včasih prijel, a so jih povsem ponášili. Primeri samo Finžgarja in Preglja! Taki izrazi imajo v pesmi često poseben čustveni pomen in dajo svojevrsten nastroj. Može se to vedeti, kakaj jih uporabljajo. Da pa to zadeneš, je pa seveda treba čuta in pesniškega daru. Brez vzroka pa ni prav, pisati kako jezikovno godljo.

Nekateri (n. pr. Božo Vodušek, v lanskem Krogu in mnogi naši listi) so glede jezika res zelo širokoprsni (širokogrudni — že ni slovensko!) in bi radi kar skoro neko obče človeško slovenščino. A dokler pišemo slovenski in dokler naše jezikoslovje velja in ostane znanost, mora biti pač slovenščina, kar pišemo, ne pa kaka jugoslovanščina ali evropščina. Velja tudi, da smo bili vprav Slovenci vedno dovolj širokosrčni v tem pogledu, prej preveč kot premalo in mnogo bolj kot drugi, večji narodi. Tako se mi ne branijo krajevnih izrazov (koliko so jih vprav najboljši pisatelji uvedli v našo knjigo!) in jih še vedno uvajamo (primeri novejših prevodov), ogibati se bomo morali pa tistih, ki imajo po raznih krajih različni pomen — v tem smo pač »Kranjci« in »Štajerci« precej različni. Francozi in drugi Romani take krajevne izraze radi prezirajo. Tako je francoska akademija baje zavrgla stotine dobrih besed, ker so bile pač normanske, burgonjske ali gaskonjske itd. Ali nismo mi bolj velikodušni in bolj mladostno sveži? Vse zahteve, ki jih n. pr. Vodušek šele postavlja, smo dejanski praktično že vedno izpolnjevali. (Priča o tem naj bo samo Breznikov spis v lanskem in letošnjem Domu in svetu.)

Velja pa, kar mi prav te dni piše dober poznavavec našega jezika:

1. knjižni jezik se mora kolikor toliko ujemati z govorjenim ljudskim (a slovenskim!) jezikom;

2. jezik se mora tudi razlikovati po raznih socioloških skupinah, kakor v vseh drugih jezikih;

3. spoštovati moramo pa osebno svobodo posameznih pisateljev, kolikor ne krši dognanih jezikovnih zakonov našega jezika in ne prestopa mej normiranega jezikovnega izražanja. (V tem je med pisatelji in uredniki vedno boj: pisatelj hoče čim več svobode, urednik pa ima slovnico in druge zakonodaje jezika kar v korekturnem sviničniku ali pa vsaj na mizi, potem pa je hitro zamera.) Pravilo je lahko, izvajanje težje. Poleg daru vednosti je treba tudi daru — modrosti!

Veliko premalo pa se zavedamo mnogih nepotrebnih izposojenk iz slovanskih jezikov, sprejeli smo jih zaradi političnega panslavizma. Moj gornji dobri jezikoslovec pravi, da se tudi njemu zdi ta vnetost komična in škodljiva, ker so taki vneti gospodje presadili v svoji nevednosti (in linguistici) preveč turških in madžarskih besed iz srbsko-hrvatskih slovarjev in nemških besed iz ruskih besednjakov v slovenske knjige. Dokler smo sami bogati, nam ni dovoljeno beračiti pri sosedih.

Dalje pišemo Slovenci vsaj polovico tujk brez dejanske potrebe. Včasih smo kar naivni, se mi zdi. Nemci pod Hitlerjem niti besede »moderen« ali »literatura« ne zapišejo več, ampak vedno reko »zeitgenössisch« in »Schriftentum«, tako so narodni in socialni. Pri nas pa je n. pr. nekdo kar napisal: »Danes ne rabimo več različnih brusov in slovarjev tujk.« Oni jezikoslovec mi je na te besede dejal: »Če kdo res tako misli, se mi smili.« Res, za »radio« bomo težko našli slovensko obleko, kakor so Nemci iznašli »Rundfunk«, tudi »sporta« ne bomo ponášili, a nikar ne potujčujmo sami, kar nosi lahko domače lice, in se brez potrebe ne odtujujemo od ljudskega jedra, v katerem je kri našega jezika. Saj so tujke često prav nerodno skovane in so le s ponovno rabo dobile neki pomen, ki ga po besednem sestavu dejanski nimajo.

Ladislav R. Takih nikar. Nimajo cene.

Savinšek. Velja, kar sem pisal. Pesmi so okorne. Zastavljene gosli je žalostna, gotovo resnična dijaška zgodba, literarne vrednosti pa nima.

Marija Sou. Zgodba o fantu, ki nikdar ne misli na življenjsko družico, slednjič pa priženi kolovrat in nevesto v hodničem platnu ter družno z njo reši propadajočo Jurijevino, je narejena bolj iz pretirane teorije, kakor iz življenja: ni resničnostna. Povrhu najboljše motive opustite.

Niko R. Menim, da v tebi ni pesniške moči. Motiv najdeš, vse občutiš, a oblikovati ti ni dano; brez notranje zveze nanizáš čisto različne stvari. Včasih tudi nemogoče (»Rož črnih rad bi natrgal, da čelo si z njimi ozaljšam, po smrti pa grob«). Čas bo pokazal, ali se motim ali ne.

Jože v Mariboru. Tvoja pesem je odmev prebranih pesniških zbirk iz moderne. Dober sicer, tudi smisel ima, a ostane vendarle odmev. Poskušaj in se trudi.

REŠIVCI UGANK V JUNJSKI ŠTEVILKI

Benedičič Jakob (7), Šušteršič Franc (7), Bratulič Viktor (7), Modrinjak France (9), župni urad, Pišce (9), Lu-Josip (9), Lipoglavšek Slava (9), Pot Marko (4), Demšar Viktor (7), Modrinjak France (7), župni urad, Pišce (7), Lukovšek Ivanka (8), Sancin Anton (8), Tršinar Slavko (4), Pipan Jelica (7), Papler Marija (8), Jug Franjo (7), Malovrh Jožica (8), Dobrovoljc Lojze (8), Vovk Joža (9), Rotar Marija (9), Debevec Krista (5), Volk Slavko (8), Finžgar Marija (8), Pavlin France (8), Bulovec Ivo (8), Samostan Stična (9), Zorec Alojzij (9), Gole Anton (9), Golnar Franc (9), Rožanec Josip (8), Kalan Minka (8), Petelin M. (9), Skalar Marija (9), Videnšek Ana (5), Bufon Anica (8), Kumar Marija (8), Jeglič Stanko (9), Moder Janko (9), Padar Jože (9), dr. Knific Ivan (9), Bobnar Janez (9), Bobnar Marija (9), Horvat France (9).

G. V. D., Radovljica. Le pošljite! Kar bo porabnega, bom priobčil.

G. F. P., Brezovica. Uganke morate risati s tušem.

Naročniki! Prosim vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 150 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932 in 1933 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 30 Din, napol v platnu 20 Din.

Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. z. o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje). — Izdaja Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje.

GOSPODARJI IN GOSPODINJE!

MOHORJEVA TISKARNA V CELJU JE PRIČELA IZDAJATI 20. APRILA t. l.

SLOVENSKI GOSPODARSKI LIST

Namenjen je našim gospodarjem in gospodinjam, poljedelcem, sadjarjem, vinogradnikom, živinorejcem, čebelarjem, sploh vsem panogam kmečkega gospodarstva. List, ki ga je rodila ljubezen do rodne grude in živa potreba, pomagati našim gospodarjem, naj zaide v sleherno hišo slovenskih gospodarjev, katerim bodi prijatelj in učitelj, bodrilen in prepričevalen vodnik iz težke krize, ki je zajela vse naše gospodarstvo, tako malega kmeta kakor tudi veleposestnika. Doslej je izšlo pet števk, ki obravnavajo v glavnem tale poglavja:

Več zaupanja v domače gospodarske ustanove —
Umetni pašniki donašajo največ koristi — Za sol
in vžigalice — Če krave slabo izmolzeš — Naše
sadjarstvo — Naš les — Poročila s svetovnega les-
nega trga — Da bi bili naši kmeti nasledniki
srečnejši — Pripravljanje in pokladanje zelene
krme — Pregled svetovnega trga — Tržne cene
— Prva košnja naj bo pravočasna — Slovenski
vinogradnik — Pozeba sadnega drevja — Kako in
kaj bomo prigosodarili — Preoravanje strnišč —
— Na našem prasičev — Suhi veter je uničil cvetje
— Na našem vrtu — Za naše gospodinje — Na-
bavne in prodajne zadruge v okraju Gornji grad
— Zakaj naše gospodarstvo brez kredita ne more
uspešno delovati — Druga ruska petletka i. dr.

Pri listu sodelujejo najboljši strokovnjaki in je zato brez dvoma, da nudi svojim čitateljem-gospodarjem res dragocene nauke. »SLOVENSKI GOSPODARSKI LIST« izhaja dvakrat na mesec na dvanajstih do šestnajstih straneh IN STANE ZA LETO 1934 SAMO DIN 20.—. List izhaja v prikladni obliki in ga bo moči na koncu leta vezati v priročno knjigo, ki bo leta in leta dolgo svojim naročnikom najboljši prijatelj v gospodarstvu. — Naročnike »Mladike«, ki se pečajo s katerokoli gospodarsko panogo, opozarjamo na ta, za nje tako važen list. Tudi gospodinje imajo v listu svoj prostor. Prvih pet števk je še na razpolago. — List naročajte po dopisnici, ki jo naslavlajte:

UPRAVA SLOVENSKEGA GOSPODARSKEGA LISTA
V CELJU